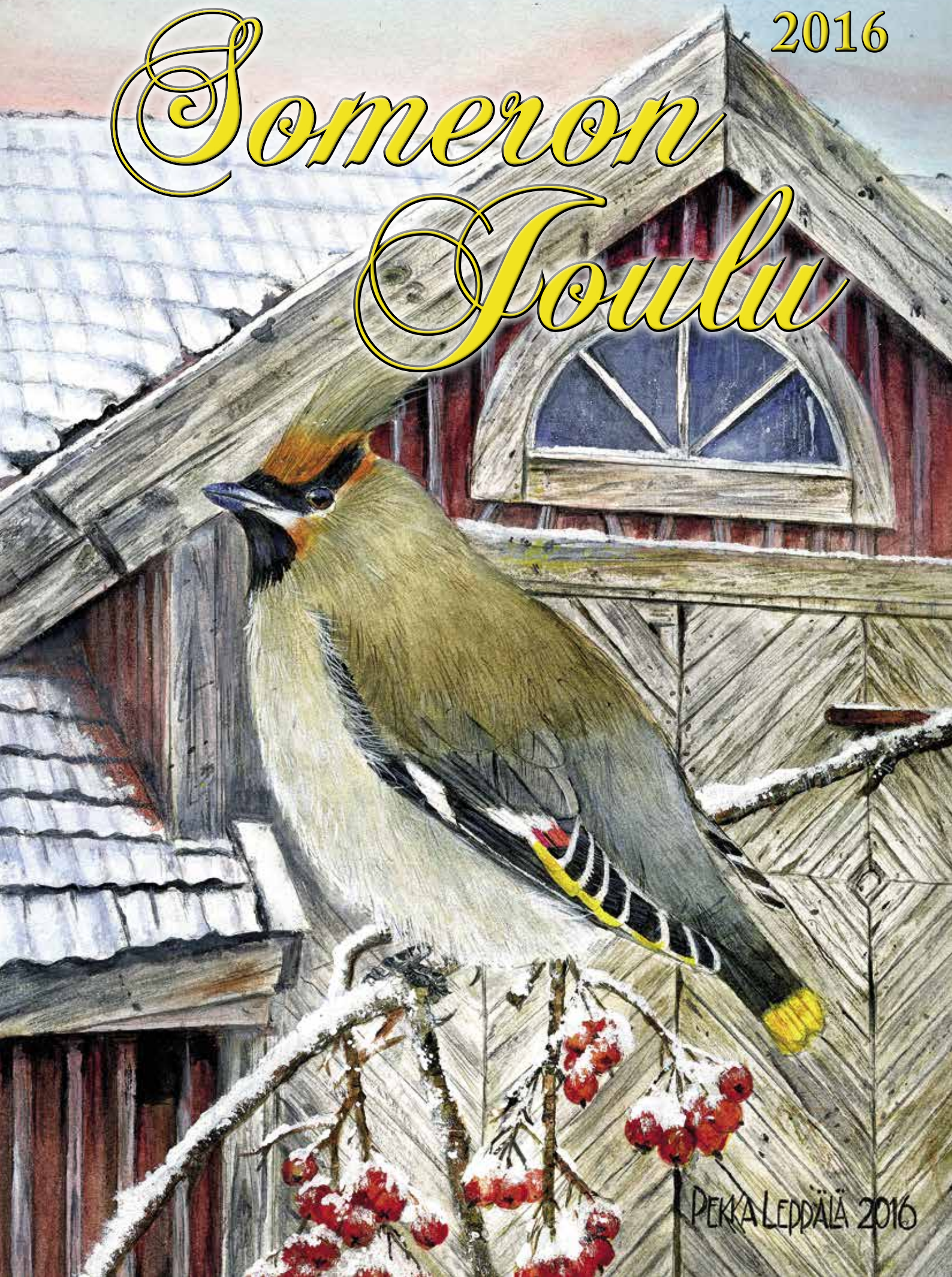


Kotiseutulehti – historian havinaa ja nykypäivää • Hinta 10 €

2016

Someron Soulu



PEKKA LEPPÄLÄ 2016



Someron Joulun 2016

TOIMITUSKUNTA

Julkaisija
 Päätoimittaja
 Toimitussihteeri
 Editointi
 Kuvatoimittajat
 Ilmoitukset
 Taitto
 Ilmoitusten ja juttujen lähetysosoite
 Kansikuva
 Painopaikka
 Painosmäärä

Somero-Seura ry ja Somerniemi-Seura ry
 Juha Heikkilä
 Marika Haapala
 Pekka Salminen
 Ahti Kukkonen, Manu Kärki
 Olli Nuotio
 Liisa Salo
 someronjoulu@gmail.com
 Pekka Leppälä
 Sälekarin Kirjapaino Oy
 1500

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2017 Someron Joulun
 pyydetään lähettämään viimeistään **elokuun loppuun mennessä**
 osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com. Postitse osoite on Someron Joulun c/o Marika Haapala,
 Takalantie 6, 31400 Somero. Somero-Seura pidättää oikeuden muutoksiin.



Someron Joulun kannen kuvan on maalannut somerolainen kuvataiteilija ja muusikko Pekka Leppälä. Kuvaan hän on sommitellut valokuvaamansa tilhen ja sen taustalle Larpan talon navetan, jonka vintille johtivat harvinaisen näyttävät pariovet. Navettarakennus on sijannut Larpan tien ja Jaatilan tien risteyksessä.

Vuosi 2016 on Leppälälle juhluvuosi, sillä tuli kuluneeksi 30 vuotta hänen ensimmäisestä näyttelystään.



Sisällysluettelo

Tarinat säilyvät vaikka kerrontavälineet muuttuvat <i>Juha Heikkilä</i>	4
Jokainen tarina on tärkeä <i>Marika Haapala</i>	4
Somero jouluna 2025? <i>Sami Suikkanen</i>	5
Kyl Kallen kans pärjäs <i>Manu Kärki</i>	6
Somero-Seuran logo sai uudet linjat <i>Juha Heikkilä</i>	10
Joulun kellot <i>Asko Ojakoski</i>	11
Tietotekniikan kiihtyvä kehitys esillä <i>Kiiruulla Juha Heikkilä</i>	12
Hevosmuistoja <i>Touko Roto</i>	13
Felix Suoja vallankumouksen kourissa <i>Pekka Salminen</i>	14
Kun Ruuran Fiia vanhakspiikaks jäi <i>Leena Kerko</i>	17
Keksi <i>Olavi Virtanen</i>	19
Kirjasto pyörien päällä 50 vuotta <i>Salli Lehtinen</i>	20
Kun joulu joutuu työpaikallekin <i>Irja Laiho</i>	23
Somerolainen maalaismaisema ja sen asukkaat <i>Leeni Tiirakari</i>	25
Ensikosketus Someroon Härkätiellä 2017 <i>Mirka Alhonen</i>	28
Ruisleivän teko <i>Sanna Eloranta</i>	31
Kiiruun lukion yo-juhla 4.6.2016 <i>Markku Kangas</i>	32
Kohtaaminen <i>Lassi Tuominen</i>	35
Yrittäjät, yhteiskuntamme supersankarit <i>Pinja Kesäniemi</i>	36
Joulun odotusta ja viettoa 1950-luvulla <i>Kyösti Kuivala</i>	39
Retkiä Somerolle <i>Jukka Sarvarinne</i>	40
Nummilan emäntä Lauha Honkio <i>Lyyli Honkio</i>	45
Someron nimismies jäi ilman kunniamerkkiä <i>Jouni Tamminen</i>	46
Joulukuusen latvatahti <i>Eila Leppänen</i>	47
”Mitäs pannaan hassuu jyräämään” <i>Reijo Siltasaari</i>	49
Kultelan Savenvalajamuseo täytti 40 vuotta <i>Juha Heikkilä</i>	50
Torppamuseo 60 vuotta <i>Marika Haapala</i>	52
Leeni Tiirakarin puhe Torppamuseon 60-vuotisjuhlassa.....	54
Mikä Torppamuseon Tuulimyllyssä nuorisoa oikein kiehtoo? <i>Juha Heikkilä</i>	57
Someron Voima, minunkin voimani 1950-luvulla <i>Reijo Siltasaari</i>	58
Veljemme Onni <i>Maija Haataja</i>	63
Lapsille ei kerrottu <i>Eila Leppänen</i>	66
Tauno ja rusinaherkut <i>Laura Hulkkonen</i>	67
Kaksoset Armas ja Eino <i>Maija Haataja</i>	69
Kuva vuodelta 1954 tuo muistoja mieleen <i>Raija Rajala</i>	70
Tarinaa Kultelan suunnalta <i>Kalle Pirttilä</i>	72
Reino Oksanen – itseoppinut runoilija ja sotiemme sankari <i>Marja-Leena Vikman</i>	76
Koit kahes maas - sotalapsen männe tulle <i>Jouko Pajja</i>	78
Somerniemi-Seura ry Tapahtumakalenteri 2016.....	79
Somerniemi-Seura ry - toimintakertomus 2016.....	80
Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2016	81
Somero-Seura ry Toiminnallinen vuosi 2016	81



Tarinat säilyvät vaikka kerrontavälineet muuttuvat

Alkukesällä Someron Torppamuseola emännöineet Eeva ja Marika raportoivat, että museon tuulimyllyllä vieraili enemmän nuorisoa kuin aikoihin. Tiedettiin, että jostakin kännykkäpeleistä siinä on kyse. Ymmärtääkseni asian latasin Pokémon Go -pelin puhelimeeni. Tietysti koululaisen isänä olisi muutoinkin syytä pysyä kärryllä siinä, mitä lapset älypuhelimillaan touhuavat.

Torppamuseon tuulimyllylle ilmaiseksi tipahtanut poké-pysäkki on esimerkiksi siitä, millaisia mahdollisuuksia mobiiliteknologia ja lisätty todellisuus voisivat tarjota. Isoissa historiallisissa museoissa näitä uusia teknologioita hyödyntäen tehdään historiaa elävämäksi ja kokemukselliseksi tämän ajan ihmisille. Kännykän paikkatiedon ja nettiyhteyden avulla mistä tahansa paikasta voidaan

tarjota helposti lisätietoa satunnaiselle kulkijalle. Tuulimyllyn poké-pysäkestä on lisääkin juttua tämän lehden sivuilla.

Yksittäisen ihmisen lyhyen elämän näkökulmasta monet muutokset tuntuivat isoilta ja ainutlaatuisilta, vaikka maailma on alituisen ollut muutoksen kourissa. Teknologinen kehitys on kiistämättä ollut viime vuosikymmeninä nopeaa. Se mitä nykyajan kännyköillä voi tehdä, olisi muutama vuosikymmen sitten tuntunut tieteisfantasialta.

Kesällä Somero-Seura järjesti Kiiruun tilalla Tietokone kautta aikojen -näyttelyn, jossa muutoksen nopeus kävi ilmeiseksi. Kännykässäni on 50 000 kertaa niin paljon RAM-muistia kuin Kiiruun koulun tietokonekerhon ensimmäisessä Spectravideo-merkkisessä tietokoneessa. Käsittämätöntä.

Eräässä tästä lehdestä

löytyvässä jutussa ensi toukokuussa 100 vuotta täyttävä Reino Oksanen muistellee, miltä tuntui, kun kylään tuli ensimmäinen radio. ”Radiossa Markus-setä piti lastentuntia. Oli se ihmeellistä kuunnella sellaista laattikkoa. Ulkona ihmeteltiin niitä johtoja, mitä pitkin ääni tuli.” Radio median muuten voi edelleen vahvasti – syyskuisen Kansallisen Radiotutkimuksen mukaan joka päivä 3,7 miljoonaa suomalaista kuuntelee radiota.

Vaikka viestintävälineemme kehittyvät hurjaa vauhtia, ihminen muuttuu äärimmäisen hitaasti. Tehokkaimmin huomiomme kiinnittää hyvä tarina, mikä on jääne niiltä kivikautisilta ajoilta, kun tietoa välitettiin tarinoimalla leirinuotiolla. Tarinallisena kerrotut asiat jäivät muistiin ja osaksi kulttuuria. Tenhoavimmat tarinat ovat kaavoiltaan tuttuja: usein niissä on pää-

henkilö, joka kohtaa ylittämättömiä vaikeuksia, mutta lopulta kuitenkin onnistuu tehtävässään.

Someron museoissa ja Somero-Seuran mittavissa arkistoissa on kiehtovia menneiden aikojen tarinoita, jotka ovat paikalliskulttuurimme rakennuspuita. Tehtävämme on tuoda historiatieto ja tarinat saataville kulloinkin käytettävissä olevilla välineillä ja tietysti myös tallentaa uusia tarinoita, joita syntyy koko ajan.

Someron Joulu on tallentanut somerolaista historiatietoa ja tarinoita jo yli viidenkymmenen vuoden ajan. Kiitos siitä kuuluu Someron Joulun kirjoittajille, sinnikkäille talkoolaisille lehden toimituksessa sekä yhteistyökumppaneillemme! Tänä ja vuosikymmenten päästäkin vaivannäköänne arvostetaan.

*Juha Heikkilä,
päätoimittaja*

Jokainen tarina on tärkeä

Elämme tarinoiden ympäröiminä. Päivittäin kirjoitamme omaa kertomustamme ja osallistumme muiden elämän kirjaan, jossa olemme joko isossa tai pienessä roolissa. Voimme käsikirjoit-

taa omaa tarinaamme, mutta jotkut kappaleet kirjoitetaan puolestamme. Ei ole olemassa merkityksetöntä tarinaa.

Someron Joulu -lehti kerää kirjoittajien ja mainostajien ansiosta näistä elä-

män teoksista lukuja luettavaksi.

Pääsemme kurkistamaan tarinoihin ja tapahtumiin, joihin meillä muuten ei kenties olisi pääsyä. Siksi lehden tekoon osallistuminen on arvokasta kotiseu-

tutyötä. Somero-Seura ry kiittää kirjoittajia, mainostajia ja lehden ostaneita.

Oikein hyvää joulua ja iloa uudelle vuodelle!

Marika Haapala

Somero jouluna 2025?

Yli kymmenen vuotta sitten alkanut jatkuva muutto-voitto on nostanut Someron väkiluvun jälleen lievään kasvuun. Kuitenkin varsinaisesti kaupungin uusi elinvoima itää siitä, että somerolaiset ovat yhä enemmän mieltyneet käyttämään juuri paikallisia palveluja ja tuotteita. Samalla sana niiden vetovoimasta on kiirinyt kauas, mikä puolestaan tuo somerolaisille yrittäjille jatkuvasti yhä uusia asiakkaita niin tietoverkkoja kuin teitäkin pitkin.

Kaupungin elinkeinoelämä onkin muotoutunut niin monipuoliseksi ja yritysten välinen yhteispeli niin saumatomaksi, että Somerolla asioiva harvemmin joutuu pettymään. Niinpä yrittämisen valo loistaa kirkkaana tämänkin joulukuusen iltapäivän hämärässä jokaisesta Joensuuntien liiketilan ikkunasta. Yhtä lailla liike-elämä kukoistaa myös Ruunalan pellolla. Sitä kutsutaan vieläkin uudeksi yritysalueeksi, vaikka se alkoi rakentua jo lähes kymmenen vuotta sitten.

Kun joulunaluskauppa viimein illaksi hiljenee, suuntaavat somerolaiset kulttuuririentoihin Kiuruun koulu- ja kulttuurikeskuksen auditorioon ja uimahallin kautta monitoimitalolle liiga-otteluun. Toisaalta moni haluaa rauhoitua mieluummin Akustinpuistossa, jonne on muotoutunut somerolaista kuvanveistoa ja valotaidetta mystisestikin yhdistelevä vetovoimainen miljö. Vaikka Akustinpuistosta on tullut suosittu kohde näin talvisinkin, niin erityisesti kesäisin sen ja Havuharjun muodostama keskuspuistopari toimii todellisena käyntikorttina siitä, miten Paimionjoen viime vuosina tervehtyneen vesistön virkistyskäyttömahdollisuuksia voidaan parhaimmillaan hyödyntää kaikkien kaupunkilaisten ja myös matkailijoiden iloksi.

Vaikka kaupungin väestömäärä on kasvanut erityisesti keskustaajamassa, näkyy lisääntynyt elinvoima koko kunnan alueella. Somerolainen maaseutu erottuuikin Suomessa edukseen hyvin hoidetun yleisvaikutelmansa ansiosta. Se johtuu osin siitä, että maa-, metsä- ja kotieläintalouden ylijäämätuotteet käytetään alueella tehokkaasti energiantuotantoon. Kaupungin lämpölaite tuottaakin nyt todellista lähienergiaa, mutta myös hyvinvointia paljon omaa lämpöverkkoaan laajemmalle alueelle. Mielikuvaa elävästä maaseudusta lisää paikallisen elintarvikevalmistuksen kasvuvuomi. Somerolaisesta lähiruoasta onkin kovaa vauhtia muodostumassa oma brändinsä jo ennestään maankuulun somerolaisen kulttuurin rinnalle.

Jääkö edellä kirjoitettu pelkäksi iltasaduksi, vai voisiko tuo olla totta joskus vuoden 2025 tienoilla? Sen suuntaista olotilaa tavoitellaan Someron kaupunkistrategian tulevaisuuden visiossa, ja vähintään ituja noista kaikista asioista onkin jo olemassa. Vision toteutuminen olisi eräänlainen joululahja, joka varmasti kelpaisi itse kullekin somerolaiselle. Ehkäpä voimme antaa sen toisillemme.

Sitä ennen: *Hyvää joulua 2016!*



Hauki iski kaupunginjohtaja Suikkasen uistimeen hyytävällä merellä marraskuussa.

"Vision toteutuminen olisi eräänlainen joululahja, joka varmasti kelpaisi itse kullekin somerolaiselle."

Kalle Nikula 1928 - 2016

Kyl Kallen kans pärjäs

Kunnallisneuvos Kalle Nikula oli monien luottamustoimien mies 1950-luvulta aina vuosituhannen vaihteeseen asti. Someron kunnanvaltuustoon hän kuului 20 vuotta, joista 16 vuotta puheenjohtajana. Kunnallisten toimien lisäksi hän oli muun muassa Munakunnan, Someron Säästöpankin, Suomen Siipikarjaliiton ja Eläkeliiiton Varsinais-Suomen piirin luottamustehtävissä. Urheiluseura Someron Esan toimintaan Nikula osallistui vuosikymmeniä.

Kaarle (Kalle) Ilmari Nikula syntyi vuonna 1928. Isä Kustaa oli saanut Ihmälän Nikulan talon perintönä isältään Jaakko Kajanderilta vuonna 1923. Sukunimensä Kajander hän muutti tilan nimen mukaan Nikulaksi sen jälkeen, kun oli avioitunut Alli Häggin kanssa 1920-luvun lopulla. Esikoisena syntyneen Kallen sukunimi oli myös hetken Kajander. Kustaa Nikula oli maanviljelijä, joka työnsä ohessa hoiti monia kunnallisia luottamustoimia. Urheilijana hän saavutti menestystä 1910–1920-luvulla juoksijana ja hiihtäjänä. Kustaa harrasti myös harmonikan soittoa ja hänellä oli jonkin aikaa oma orkesteri. Kallen äiti oli kotoisin Kaskiston kylästä ja hän oli miestään 17 vuotta nuorempi. Lapsia perheeseen syntyi pojat Kalle, Eero ja Pentti sekä tytär Annikki.

Kallen lapsuus ja nuoruus kuluivat kotitalon töitä tehdessä. Ikänsä puolesta hän ei joutunut sotarintamalle, mutta sotilaspoikana



Nikulan perhe kesällä 1962. Vasemmalta Kustaa ja Alli, tytär Annikki sekä pojat Pentti, Kalle ja Eero. Kuva Somero-lehden arkisto.



Rippikoulukuva. Kuva Minna Nikula.

ja kyläosaston ryhmänjohtajana nuorukainen osallistui maanpuolustustehtäviin kotiseudullaan. Mieheksi vartuttuaan Kalle oli kirvesmiehenä Jalmari Lukumiehen työporukassa 1950-lu-

vun alkupuolella. Uuteen ammattiin hän kouluttautui vuonna 1957 suoritettuaan muutaman viikon mittaisen keinosiementäjäkursin Helsingissä. Kurssin jälkeen oli työharjoittelua ja lomansijaisuuksia kunnes avautui vakinainen työpaikka Somerolla helmikuussa 1959. Työnantajana oli Lounais-Suomen keinosiemennyhdistys, myöhemmin Jalostuspalvelu. Someron ja Somerniemen piiriin kuului myös osa Kiikalan, Kosken ja Tammelan pitäjää. Vuodesta 1964 alkaen piirissä oli neljä keinosiementäjää. Aluksi jokaisella oli oma alueensa ja töitä tehtiin seitsemänä päivänä viikossa. Lehmiä oli siihen aikaan lähes joka tilalla ja työ teki Kallesta tunnetun ympä-

ri pitäjää. Seminologin tehtävissä Nikula toimi 13–14 vuotta, kunnes jäi päätoimiseksi maatilayrittäjäksi.

Raili Pihkanen ja Kalle Nikula solmivat avioliiton vuonna 1956 ja seuraavana vuonna he ostivat Ihmälän kylästä Kauriskallio-nimisen tilan. Tilan päätuotantosuunnaksi tuli kananmunantuotanto ja vuonna 1978 tilalla oli jo 6 000 kanaa. Someron Munanmyyntiosuuskunta oli perustettu ensimmäisen kerran vuonna 1917, mutta sen toiminta oli katkonaista ja uusi perustaminen tapahtui 1956. Kalle Nikula teki osuuskunnan kirjanpitoon liittyviä tehtäviä ennen vakinaisen henkilön palkkaamista. Myöhemmin osuuskunta liittyi Munakuntaan ja Nikula valittiin



Munakunnan hallintoneuvostoon sekä myöhemmin hallitukseen ja hallintoneuvoston puheenjohtajaksi.

Kustaa Nikula ja hänen kolme poikaansa olivat kaikki innokkaita urheilijoita. Kalle oli Someron Esan seiväshyppymestari vuonna 1953 ja myös 400 metrin juoksussa hän voitti mestaruuden. Urho Salon kirjassa Pentti Nikula Seiväskomeetta kerrotaan seuraavaa: ”Vanhin veli Kalle oli Pentin esikuva ja myös tavaltaan isähahmo, joka seurasi tarkasti yli 10 vuotta nuoremman veljensä edesottamuksia. Jämeräkin hän oli kuten isänsä ja aikuinen mies, kun tuleva seivässankari oli vielä pikkupoika. Parina vuotena Kallesta oli iso apu Pentin promootorin hommissa.” Pentti Nikula hyppäsi juhannuksena 1962 Kauhavalla seiväshypyn ME-tuloksen 494 ja runsas puoli vuotta myöhemmin ylittyi ensimmäisenä maailmassa viiden metrin raja. Vuoden urheilijaksi hänet valittiin samana vuonna.

Oman kilpaurheilun-uran

päätettyä Kalle Nikula keskittyi urheiluseuratoimintaan. Someron Esan johtokuntaan hänet valittiin vuonna 1953 ja Someron kunnan urheilulautakuntaan vuonna 1957. Esakallion tanssilavan perustamisessa ja suunnittelussa hän oli mukana alusta alkaen ja toimi Sakari Karvian aisaparina tanssitoiminnan vetäjänä. Kalastus ja syksyinen hirvijahti toivat rentouttavaa vaihtelua työn ja luottamustehtävien rinnalla.

Valtuustoehdokkaana Nikula oli ensimmäisen kerran vuonna 1968, mutta jäi silloin varamieheksi 52 äänellä. Kaksi vuotta myöhemmin hänet valittiin kunnanhallitukseen ja vuoden 1972 vaaleissa ensimmäisen kerran kunnanvaltuustoon. Kahdenkymmenen vuoden aikana hän ei ollut poissa yhdestäkään kunnanvaltuuston kokouksesta. Presidentin valitsijamiesvaaleissa 1978 Nikula sai yli 1600 ääntä. Vuoden 1982 eduskuntavaaleissa häntä pyydettiin asettumaan

Jatkuu sivulla 9

● Kaarle (Kalle) Ilmari Nikula s. 13.12.1928, k. 7.2.2016. Puoliso Raili Rauha Pihkanen s. 1933, k. 2013. Lapset Jukka, Marjo ja Minna.

● Puolisot omistivat Kauriskallion tilan Ihämäen kylässä 1957–1987. Tilan tuotantosuunta oli kananmuinatuo.

● Kunnalliset luottamustoimet: Someron kunnan hallituksen jäsen 1971–1976, kunnanvaltuuston jäsen 1973–1992, valtuuston puheenjohtaja 1977–1992. Lukuisia muita kunnallisia luottamustoimia alkaen vuodesta 1956 sekä maakunnallisia luottamustoimia Hämeen ja Varsinais-Suomen kuntainliitoissa ja liittovaltuustoissa.

● Keskustapuolueen Someron kunnallisjärjestön puheenjohtaja 1977–1992. Keskustapuolueen puoluevaltuuskunnan jäsen 1980–1984 ja puolueen kunnallisen neuvottelukunnan jäsen 1981–1986.

● Munakunnan hallintoneuvoston jäsen 1970–1975, hallintoneuvoston puheenjohtaja 1975 ja hallituksen jäsen 1975–1984. Hallituksen puheenjohtaja 1985–1989. Kuului MTK:n siipikarjavaliokuntaan sekä Suomen Siipikarjaliiton johtokuntaan.

● Someron Säästöpankin isäntä 1967–1975, isäntien puheenjohtaja 1974, hallituksen jäsen 1975–1989, hallituksen puheenjohtaja 1993.

● Eläkeliiton Varsinais-Suomen piirihallituksen jäsen 1998–2003.

● Someron Esan johtokunnan jäsen 1953–1957 sekä talousvaliokunnan jäsen 1965–1976.

● Kunnallisneuvoksen arvonimi 1993, Eläkeliiton hopeamerkki 2001, Sotilaspoikien Perinnekilta ry:n sotilaspoikaristi. Munakunnan hallintoneuvoston kokouksessa 1989 paljastettiin hallituksen puheenjohtajan Kalle Nikulan muotokuva, jonka on maalannut taiteilija Lasse Martinen.



Kunnalliset luottamustoimet alkoivat jo 1950-luvulla. Kuva Minna Nikula.

Eero, Pentti ja Kalle Nikulan talon seiväshyppypaikalla. Kuva Minna Nikula.



*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

*Kiinteistöhoito
Talikka Ky*

Sydämellinen kiitos kuluneesta vuodesta!

Hyvää Joulun Aikaa ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Härkälän kartano
Soili ja Raino



MUOTIPUTIIKKI
Helmi

AVOINNA
ti ja ke klo 11-17
to ja pe klo 10-17
la klo 10-13
tai sopimuksen mukaan
www.muotiputiikkihelmi.com
muotiputiikkihelmi@gmail.com

Joensuuntie 28
31400 Somero
Puh. 02 748 9209/
040 541 6316



LVI-alan ammattilainen



- **Helppo kodinhuolto**
- **Mukava lämpö**
- **Varma vesihuolto**
- **Miellyttävä hygienia**
- **Hyvä sisäilma**
- **Uima-allas kemikaalit**

VESIJOHTOLIIKE

ONNEKSI ON



PUTKI-SAARINEN

Urheilutie 37, Somero. Puh. (02) 748 7291, info@putkisaarinen.fi

FYSIOTERAPIA-, HIERONTA- JA LIIKUNTAPALVELUT

Someron Fysioterapia
puh. (02) 748 7047
www.someronfysioterapia.fi

SomerKunto
puh. 040 751 7569
www.somerkunto.fi

Joensuuntie 36, 31400 Somero

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Café Rose

P. 748 6688, Somero

ESAKALLIO
SOMERO

**Tilava ja ajanmukainen
kesäpaikka tapahtumille,
konserteille, teatterille ja
perhejuhlille, ym.
Suuri esiintymislava ja
nykytekniikka käytettävissä.**

**Esakalliolla
tanssitaan
keskiviikkoisin ja
perjantaisin
huhtikuusta lokakuulle.**
www.esakallio.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Autokorjaamo- ja maalaamo
Ilpo Lemberg Ky**

Kulmatie 5, (02) 748 5395

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*



Shell Somero

Autopalvelu Lemberg Oy

Joensuuntie 3, (02) 748 5821

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Hautakivihuolto
HELLSTEN ay**

Pappilantie 30, Puh. 040 022 4339



Tasavallan presidentti myönsi kunnallisneuvoksen arvon vuonna 1993. Kuva Minna Nikula.

ehdokkaaksi Lounais-Hämeeseen, mutta Nikula kieltäytyi.

Kunnalliset luottamustoimet päättyivät vuoden 1992 lopulla. Lehtihaastattelussa hän totesi tuolloin: ”Halusin lähteä mukaan politiikkaan, koska se suo vaikuttamisen mahdollisuuden. Välillä tehtävää kertyi niin paljon, että omat asiat uhkasivat jäädä tekemättä. Ohjenuorana on ollut se, että hommat koetetaan hoitaa hyvin tasapuo-



Kalakaverit Lasse, Olavi ja Kalle talvella 2003. Kuva Minna Nikula.

lisesti. Mikään ei ole oikein jäänyt kismittämään, paitsi ehkä se, että kaikki eivät tunnusta tosiasioita. Pitäisi olla rehellinen vaikka vähän koskisikin ideologiseen puoleen.”

Somerolla ja kotikylässä Ihamäessä Kalle Ni-

kula muistetaan miehenä, joka jutteli kaikkien kanssa, eikä näyttänyt nurjaa mieltään. Hän oli sovussa myös muiden puolueiden kannattajien kanssa. ”Kyllä Kallen kans pärjää”, oli yleinen toteamus. Kaikki Someron kunnallispolitiikot eivät ai-

na toimineet kotiseutuneuvos Tapio Horilan mielen mukaan, jolloin tämän muistetaan tokaisseen: ”On siellä sentään se Nikula, joka jotain ymmärtää kotiseututyön päälle.”

Nikulan perheeseen syntyivät lapset Jukka, Marjo ja Minna. Jukka jatkoi kannanmunien tuotantoa Kauriskallion tilalla, kun Raili ja Kalle muuttivat asumaan Someron keskustaajamaan Kaislarantaan vuonna 1987. Raili kuoli vuonna 2013 ja Kalle muutti palvelutalo Tervaskantoon, jossa hän asui aina kuolemaansa asti helmikuuhun 2016.

Lähteet:

Kalle Nikulan lehtileikkeet.

Urho Salo: Pentti Nikula Seiväskomeetta. 2009.

*Haastattelut: Jukka Nikula, Minna Nikula, Aulis Tien-
suu, Veikko Räyhäntausta,
Mikko Pohjaranta, Voitto Ol-
longqvist, Torsti Linnanmäki.*



Kallen 80-vuotispäiviä juhlittiin joulukuussa 2008. Vierellä puoliso Raili. Kuva Minna Nikula.





Somero-Seuran logo sai uudet linjat

Somero-Seuran logo uudistettiin vuoden 2016 keväällä. Lähtökohtana oli Heikki Starkin vuonna 2010 suunnittelema tuulimylly-logo. Uudistuksen tavoitteena oli tehdä logosta selkeämpi ja monikäyttöisempi, jotta se palvelee tämän päivän tarpeita. Nyt logo koostuu tekstiosasta ja tuulimylly-symbolista. Tuulimyllyä voi käyttää myös itsenäisesti.

Logon suunnitteli Somerolla koulunsa käynyt muotoilija Ari Kostamo. Hän on monipuolinen taitaja, ja suunnittelee työkseen esimerkiksi erilaisia esineitä, kangaskuoseja ja visuaalisia elementtejä yritysten käyttöön. Kostamon suunnitelmia nähdään ensi vuonna Suomen täyttäessä 100 vuotta, sillä hän on yksi Suomi 100 vuotta-suunnittelijoista. Valtioneuvoston kanslia on hyväksynyt tähän mennessä jo kolme Kostamon

esinettä virallisiksi Suomi 100 vuotta -tuotteiksi.

Tuulimylly on oivallinen symboli Somero-Seuralle, sillä se on ilmeinen Someron Torppamuseon maamerkki, jonka jokainen somerolainen tunnistaa. Harakka-mallinen tuulimylly on siirretty Somerolle vuonna 1964 Metsämaan Korvenkylän pitäjän Niittymäen talosta. Perimätiedon mukaan se on rakennettu 1860-luvulla.

Muotoilija Ari Kostamon juuret ovat vahvasti Somerolla.



SOMERO-SEURA

Tervetuloa Somero-Seuraan!

Somero-Seura ry. on kotiseutuyhdistys, jonka tarkoituksena on kotiseudun kaikinpuolinen kehittäminen sekä elinympäristön laadun parantaminen ja ihmisten viihtyvyyden lisääminen.

Huolehdimme museoista ja järjestämme monenlaisia tapahtumia, ylläpidämme somerolaista arkistoa sekä julkaisemme kotiseutulehti Someron Joulua.

Jos tunnet kotiseuturakkautta, omaat talkoohenkeä, haluat vaalia perinteitä tai sinulla on aivan tuoreita ajatuksia siitä, mitä kotiseututyö voisi tänä päivänä olla, liity Somero-Seuraan! Voit liittyä jäseneksi täyttämällä lomakkeen nettisivuillamme.

Tuoreimman tiedon toiminnastamme saat verkosta:



www.someroseura.fi



www.facebook.com/someroseura



www.twitter.com/someroseura

Yhteystiedot: Petri Siviranta
Puheenjohtaja
050 511 8550

Olli Nuotio
Varapuheenjohtaja, talkoot
040 553 1342

Marika Haapala
Museoemäntä
040 746 2845



Joulun kellot

Lokakuussa soitettiin Suomen kirkoissa saattokelloja sodan uhreille Aleppossa, lähinnä ajateltiin varmaan siviiliuhreja ja erityisesti lapsia. Sodan kulkuun tällä soittamisella tuskin oli mitään vaikutusta. Se kertoi enemmän ihmisten tunteista ja voimattomuudesta sellaisen katastrofin edessä, josta oltiin tietoisia, mutta jolle ei mitään voitu. Soitto lopetettiin YK:n päivään; ehkä oli kyse myös maailmanjärjestön saattokelloista. Joka tapauksessa Yhdistyneet kansakunnat on osoittautunut voimattomaksi kriisien ratkaisussa silloin, kun joku turvallisuusneuvoston pysyvästä jäsenistä on ollut jollain tavalla osapuolena. Aika usein on ollut.

Matteuksen evankeliumi kertoo Betlehemin lastenmurhasta, josta kuningas Herodes antoi käskyn: kaikki kaksivuotiaat ja sitä nuoremmat poikalapset tuli surmata. Tauskana tälle oli Herodeksen pelko vallantavoittelijasta, jollaisena hän Jeesuksen koki sen jälkeen, kun idän tietäjät olivat käyneet hänelle kertomassa vastasyntyneestä kuninkaasta. He kun olivat nähneet tämän tähden nousevan taivaalle. Meidän joulunvietossamme muistetaan Betlehemin onnettomia lapsia viattomien lasten päivänä eli neljäntenä joulupäivänä. Samalla on aiheena pako Egyptiin; pyhä perhe pakenee ja Jeesus säästyy tulevaa tehtäväänsä varten. Kristilliseen jouluun kuuluu siis tummiakin sävyjä. Neljännen joulupäivän lisäksi toinen joulupäivä on tällainen: Stefanoksesta tulee ensimmäinen kirkollinen marttyyri.

Kristittyinä joudumme pohtimaan kärsimyksen ongelmaa. Miksi hyvä Jumala sallii niin paljon pahaa? Täydellistä ja järkeä tyydyttävää vastausta tuskin löytyy. Tietysti voimme viitata ihmisen pahuuteen ja pahuuteen, joka ylittää ihmisen mitat. Tai sitten voimme puhua maailmanpo-

litiikasta ja siitä, kuinka valtiot ja valtiat haluavat säilyttää asemansa ja mieluiten kasvattaa mahtiaan. Nämä selitysmallit sopivat yhtä hyvin tämänvuotiseen Aleppoon kuin vuosituhanten takaiseen Betlehemiin. Viattomimmat kärsivät ja joutuvat pakenemaan niin tänään kuin silloin.

Mutta. Kirkonkellojen tehtävä ei ole vain saatella viimeiselle matkalle. Ne soittavat myös iloa hääpareille tai kutsuvat yhteiseen jumalanpalvelukseen tai muistuttavat lauantai-illan ehtookelloina pyhäpäivän alkamisesta. Jouluna kellot kutsuvat tuttuun kirkkoon. Sitä samaa tehtävää ne ovat toimittaneet vuosisatojen ajan, kutsuneet seurakuntaa kokoon, sanan äärelle, rukoilemaan ja veisaamaan. Erityisesti ne jouluna kutsuvat seimen luo, Vapahtajan lähelle.

Hiljaa, hiljaa joulun kellot kajahtaa. Näin väittää tuttu joululaulu. Ja viittaa näin suomalaisen joulunvieton rauhallisuuteen ja perhekeskisyyteen. Varmasti ihan sopiva ajatus tuo hiljaisuus, hiljentyminen. Tietysti kaikki tapahtuu suurten asioiden kehyksessä. Jouluevankeliumikin puhuu veroista ja keisarin käskystä, joka sai ihmiset liikkeelle. Samalla tavalla meidän elämäämme vaikuttavat kaukaiset tapahtumat, joskus vain vähän ja viiveellä, joskus nopeasti ja radikaalisti. Silti: hiljaa, hiljaa joulun kellot kajahtaa.

Kellot kutsuvat seimen äärelle, ihmettelemään ja ihailemaan joulun lasta, kiittämään Jumalan hyvästä tahdosta meitä ihmisiä kohtaan. Siinä on myös Jumalan vastaus meidän kysymyksiimme, hän tulee itse meidän keskellemme, meidän elämäämme, juuri tähän aikaan ja paikkaan. Siksi ”kaikuu laulu lapsosten, kirkkahasti helkkyen: Jeesus tullut on”.





Tietotekniikan kiihtyvä kehitys esillä Kiiruulla

O n havahduttavaa pysähtyä miettimään, miten ripein ja pitkin askelin tietotekniikka on kehittynyt muutaman viime vuosikymmenen aikana. Ahti Kukkonen ja Kari Järvisen Kiiruun taloon pystyttämä Tietokone kautta aikojen -näyttely antoi kuvan tästä kehityksestä. Aleksejs Trofimovs kertoi esillä olevista laitteista vierailijoille.

Esillä oli monenlaista tietotekniikkaa, joka vain tovi sitten oli viimeistä huutoa. Esillä oli Kiiruun koulun tietokonekerhon ensimmäinen tietokone Spectravideo, jolla harrastettiin Basic-ohjelmointia 1980-luvun alussa. Myllyssä oli ROM-muistia 32 kilotavua, RAM-muistia 80 kilotavua ja jopa kaksi lerpuausmaa.

Esillä oli myös Tandy 1000 -kone 1980-luvun alkupuolelta, jolloin ATK-opettajana ollut Ahti Kukkonen hankki sen Kiiruun koulun käyttöön. Kukkonen kertoi vakuuttuneensa tietokoneen hyvistä



Juha Heikkilä

Ahti Kukkonen ja Kari Järvinen saivat monet vanhatkin tietokoneet ja käyttöjärjestelmät käyntiin yleisön ihmeteltäviksi. Aleksejs Trofimovs (oik.) esitteli näyttelyn esineistöä vieraille.

ominaisuuksista, mutta josain määrin hankintapäätöksen syntyyn saattoi vaikuttaa myös sangen viehkeä maahantuojaan edustajatar, joka tietokonetta kiersi myymässä.

Suuri muutos on tapahtunut tallennuskapasiteet-

tissa ja laskentanopeudessa. Spectravideossa esimerkiksi ei ollut varsinaista sisäistä kovalevyä. Sen aikaiselle tallennuslevykkeelle, eli lerpulle, mahtui maksimissaan 360 kilotavua tietoa. Vertailun vuoksi normaalin kännykällä otetun 5 megatavun

kokoisen valokuvan tallentamiseen tarvittaisiin lerpupuja viisitoista kappaletta.





Hevosmuistoja

Minun isoisäni isä Matti Kustaanpoika Eetelin kerrotaan pitäneen hyvän huolen hevosta ja hevosten vehkeistä. Erkki Kulmala muisti tapauksen, kun vanha Matti vaarina ollessaan joskus vuonna 1920 piti pahaa mutinaa korjattaessaan heinäähkin rehtoa. Se oli jäänyt korjaamatta joltain rengiltä. Meillä säilyneen kuitin mukaan Matti Kustaanpoika oli ostanut kone- ja kalustokauppa Johannes Preetzmannelta herra Juho Kiiskin kautta Ypäjän asemalle toimitettuna neljän ja puolen jalan terällä olevan McCormick -niitokoneen. Osto on kuitattu 24.8.1899.

1930-luvulla oli hevosilla jouluaamuna kirkkoon tulevilla samanlaisia paikoitusongelmia kuin nykyään jouluaattona autojen kanssa. Tosin hevonen vain oli saatava päästään kiinni parkkiin. Puomeja ei tahtonut riittää kaikille. Juho Ojala oli sen verran kaukaa viisas, että otti kotoaan mukaansa pitkän riimunvarren. Näin hän sai hevosen kiinni paksuun kuusen oksaan. Sodan jälkeen järjestettiin syrjä-

kulmilta linja-autokyytejä joulukirkkoon. Minä itse en muista koskaan olleeni hevosen kyydissä joulukirkossa.

Meillä oli 1950-luvulla neljä hevosta: Pella, Poku, Musta ja Leena. Pella oli punarautias, iso paksu tamma. Se oli, kuten kaikki meidän hevosemme, vähän liian hyvin ruokittu. Pella oli sodassa ollut hevonen. Sieltä tullessaan Pella oli niin laiha, että oli meinannut mennä längistä lävitse. Talvisodassa menehtyi 7000 hevosta, joista 4000 vihollistuksessa. Pella oli ollut tykistössä, koska se otti kovan vauhdin peruutuksessa ja oli melkein kuuro. Poku oli samanvärinen kuin Pella, musta harja ja häntä, iso ruuna.

Musta oli iso vanha hevonen. Makasiinien ovienpieliä sen kanssa piti varoa; jos vähänkin otti pieleen kiinni, niin silloin tuli ”kappaleita”. Musta osasi kylä pysähtyäkin, kuten kun minä pikkupoikana putosin heinäkuorman päältä. Pääni oli jäämässä kovapyöräisen käärynpöyrän alle, mutta hevonen pysähtyi ennen kuin ohjissa ollut isäni edes huomasi mitä tapahtui.



Kuvan ryijyn suunnittelu ja toteutus Touko Roto.

Myöhemmin Musta sairastui ilmeisesti suolisolmuun. Eläinlääkäri sanoi, ettei voi tehdä mitään. Aamulla hevosesta oli henki pois.

Leena oli toisen tyyppinen hevonen. Se oli hyvä hanttihevonen, tuli perässä ilman ohjastajaa. Se osasi ottaa mutkat ulkoreunan kautta ja varoa portinpieltä. Leena oli reen edessä, kun menimme äidin kanssa hakemaan Lantin Annalta hänen kehräämiään lankoja. Sinne mennessä, jossa Isolakjan tiellä, oli niin paljon tukin ajajien uria, että äidin oli laskettava ohjat vapaaksi ja toivoa hevosen osaavan perille. Näin kävi: tulimme aivan suoraan

heidän mökilleen. Kotiin päin hevoset osasivat tulla hyvin. Esimerkiksi sodasta oli palautettu kerran hevonen väärään taloon. Se oli päästetty vapaaksi ja se osasi kotiinsa Sylvänän Jallille, vaikka koti olikin toisella puolella Someroa. Oli myös miehiä, jotka ottivat punsia kyläpaikoissa ja hevosen täytyi osata viedä isäntä kotiin emäntänsä ”hellään” hoitoon. Silloin oli tärkeää muistaa sitoa ohjat niin, että ne eivät päässeet sotkeentumaan hevosen jalkoihin.

Marika Haapalan arkisto



Felix Suoja vallankumouksen kourissa

Felix Suoja oli syntynyt Somerolla Harjun kylässä 7. maaliskuuta 1897. Hän oli isätön poika, jonka äiti kuoli pojan ollessa alle vuoden ikäinen. Felix pääsi ottopojaksi lapsettomaan Lindforsin perheeseen, jolla oli torppa Somerniemen kunnan Rauhankallion sivukartanon alueella, jota nimettiin Koivulan kulmaksi. Torpasta meni taksvärkkiä yksi päivä viikossa.

Koska kansakoulu oli kovin kaukana – 10 kilometrin päässä – Felixillä ei ollut asiaa opinahjoon. Onneksi Palikaisten kartanoon tuli kiertokoulu, jota Felix sai käydä kahtena talvena. Poika oli käsistään taitava ja niinpä hän rakensi monenlaisia pienoismalleja, kuten tuulimyllyjä. Myös kirvesvarret ja pokasahat kuuluivat pojan repertuaariin. Felix lähetettiin aikuisten miesten mukana metsätöihin aina talveksi, kesät kuluivat ojankaivuudessa ja peltotöissä. Metsätöissä Felix ansaitsi hyvin. Puusepän työt alkoivat kiinnostaa miestä; hän rupesi työstämään suksia.

Vuonna 1915 alkoivat Suomessa linnoitus- eli patterityöt, myös Tammelan Portaassa, jonne Felix suuntasi työtä kysymään ja heti sitä saikin. Palkka oli hyvä: hän osti sillä polkupyörän. Felix vaihtoi työpaikkaa Karkkilaan, mutta työ pysyi samana. Jostain syystä mies tuli takaisin töihin Portaan. Elettiin vuotta 1917. Työmaan pomo, väepeli, ei halunnut rintapieleensä punaista rusetta. Hänet vaihdettiin kapteeniin. Seuraavana päivänä väpeli tuli takaisin työmaalle, nyt jo



Felix Suoja (vas.) ja Jalmari Saari laskevat Someron VPK:n seppeleen Someron seurakunnan 500-vuotisjuhlassa 3.7. 1949. Juhlassa paljastettiin sankaripatsas. Antti Sariola seisoo vartiassa. Kuva: Otto Aukio / Somero-Seuran arkisto

punainen rusetti takin rinnassa. Pikku hiljaa syksyn mittaan patterityöt loppuivat, ja Felixin elämässä alkoi uusi vaihe: vallankumous.

Vallankumousyritykseen kevättalvella 1918 osallistui 100.000 ihmistä, miehiä ja naisia. Yksi heistä oli Felix Suoja. Tämä on hänen tarinansa, yksi mikrohistoria sadastatuhannesta, hänen itsensä kertomana 88-vuotiaana 21. huhtikuuta 1985.

XXX

Somerniemen työläiset perustivat punakaartin jouluksi 1917. 21-vuotiaasta Felix Suojaa tultiin pyytämään asearsenaalin hoitajaksi, sillä kuntalaisille oli annettu määräys tuoda aseet punakaartin haltuun ja Felixin tehtävänä oli ottaa ”ylös” pyssyn nimi ja numero sekä tuojan nimi ja osoite.

Kalle Katavisto oli käynyt Venäjällä tsaarinvallan aikana 3-vuotisen sotakoulun,

joten hänestä tuli komentaja ja kouluttaja Somerniemen kaartilaisille. Felix Suoja määrättiin hankkimaan hevosia ja hän haki kaksi hevosta Jakkulan Hännältä. Isäntä lupasi ne sovinnolla luovuttaa; hevosia tarvittiin viemään punakaartin poikia Jokioisten asemalle.

Tammikuun puolessa välissä neljä poikaa kyyditettiin Turkuun vartiotehtäviin. Heidän kortteerinsa oli Aurajoen rannalla kolkossa kivitalossa. Sen sijaan Suoja ja Alstetin Oskari saivat hyvän majapaikan kaikin mukavuuksin. Somerniemeläisten vartiopaikat olivat: 1. Turun Sanomien konttori, 2. Turun linna, 3. laivaston laituri, 4. suuri kaivo, josta sairaalat saivat vetensä. Vartiovuoro oli kaksi tuntia kerrallaan.

Sitten kun Turun määräys oli hoidettu loppuun, Suoja ja Alstet nousivat junaan ja matkustivat Hämeenlinnan kautta Tampereelle. Messukylässä Hel-

singin A-komppanian miehet olivat jääneet mottiin. Noin 200 poikaa lähti avuksi; niistä somerniemeläisiä oli 60, päällikkönä Sillanpään Fransi, joka kuitenkin heti sai osuman jalkaansa eikä koskaan kotia palannut. A-miesten motti saatiin auki. Messukylän pappilan mailta pelastettiin pappi rouvineen hevosella pois, lehmät ja palvelijat menivät perässä; siat punakaartilaiset ampuivat ja lähettivät ruhot Tampereen teurastamolle.

Pappilan pellon päässä oli lato. Sinne oli piiloutunut yksi valkokaartilainen, joka haettiin sieltä pois. Mies ei ollut yhteistyöhaluinen, vaan piti kovaa meteliä eikä kertonut mitään sotaan liittyvistä asioista. Silloin kuusi poikaa kutitelti miestä hiukan pistimillä. Mies suuttui ja repäisi hurjasti sadatellen puseronsa ja paitansa rikki ja auki ja huusi: ”Ettekö te perkeleen



punikit uskalla miestä tappaa!" Pian kuului kova kiljaisu: pistimet tekivät näin "pyydettyä" tehtävänsä.

Somerniemen pojat lähtivät oja myöten takaisin kaupunkiin ja työväentalolle. Felix ja Oskari hiipailivat oja pitkin vanhalle kirkolle, jossa oli käynnissä ruuan jakelu. Vatsa täynnä jatkettiin matkaa ja päädyttiin saunaan. Saunottaja, vähän vanhempi nainen, tarjosi kotonaan Felixille saikat ja leivät. Nainen asui lähellä palokunnan taloa, jossa punakaartilaiset ruokailivat. Talolle meni sitten Felixkin ja hänet määrättiin Sorin ahteelle lähelle Hypösen kenkätehdasta. Siellä Sorin rintamalla oli paljon Somerniemen poikia. Felix koukkasi Aleksanterin koulun kautta, jossa hän tapasi Kataviston Valten ja Karpin Oskarin, jotka suunnittelivat karkaamista punakaartista. Pojat lähtivät, mutta Felix ei; pojat pääsivät kotia, Felix joutui linjaan Sorin ahteelle. Felix Suojan naapurin poika, Koivulan Mikko, kehotti Felixiä jäämään poteroon hänen seurakseen, mutta Felix ei luvannut, koska hän halusi men-

nä omaan bunkkeriin. Mikon poteroon iski kranaatti – ja Mikolta henki pois.

Pitkin iltaa vähitellen kuularuisku- ja tykkituoli muuttui rajumyrskyn taiseksi helvetilliseksi pauhinaksi. Koko yön paukkui. Puutalot repeilivät kuin variksen pesät. Nyt valkaistiin punaista Tamperetta oikein viimeisen päälle. Eikä ihme: olihan sosialismi porvareille pimeyden henkivalloista lähtenyt eksytystä. Huhtikuun 3. päivänä valkoisten saartorengas kiristyi Tampereen ympärillä. Felix joutui useihin lähitaistelu-tilanteisiin, joissa yhdessä haavoittui käteen pahasti; verissä päin hän juoksi ensiapusidontapaikalle. Hän oli mennyt heikkoon kuntoon verihukan takia: mies oli valkoinen kuin lumi eikä puhekaan enää luistanut. Häntä lähdettiin viemään hevostakkiin reaalilyseossa olevaan sairaalaan sivukatu- ja pitkin. Harhaluodot vinuivat pitkin talojen nurkia, mutta yksikään ei osunut hevoseen, kuskipoikaan tai Felixiin.

Sairaanhoitaja vei Felixin lasarettiin ovelta kailaloista kannatellen neljanteen ker-

Felix joutui useihin lähitaistelu-tilanteisiin.

rokseen huoneeseen 14. Se oli iso sali ja vapaana siellä yksi peti. Seuraavana aamuna lääkäri satoi Felixin käden; kupillinen velliäkin maistui aamiaiseksi. Illalla tuli sairaalaan iso, kahden metrin pituinen kolkon näköinen vanhahko mies aseistettuna hampaisiin asti. Hän ärjyi kaikissa sairaalan kerroksissa: "Te kurjat punikit, teillä ei ole mitään ihmisarvoa, teihin poltetaan merkki otsaan ja lähetetään Saksaan!" Sen huudettuaan mies häipyi pois sairaalasta, ja koko laitos hiljeni.

Sairaanhoitajat olivat keisariajoilta jääneet Suomeen ja Tampereelle ja heidät määrättiin jatkamaan töitään sitten kun olivat uskaltautuneet pois piilopaikastaan puuvarastosta. Felixin omahoitaja Tatjana hoiti tämän käden kuntoon ja antoi miehelle vielä 10 askia tupakkaa. Hoitajat lähetettiin myöhemmin Ruotsiin. Felix pääsi sairaalassa 50 litran ruokatonkan kantajaksi; hänen ei tarvinnut nälästä kärsiä. Hoitoaika oli 10 viikkoa, ja siinä ajassa kädestä tuli täysin terve.

Kotiuttamista edelsi tuomion kuulemisella käynti: tuomio oli kolme vuotta ehdonalaista avunannosta valtiopetokseen. Somerniemeläisiä pääsi pois muitakin; ennen lähtöä piti vielä käydä täisaunassa. Sitten lyötiin litterat kouraan, ja kotimatkaan lähdettiin kahvilan kautta.

Junamatka sujui leppoisasti Humppilan asemal-

le. Jokioisten "pässe"-juna ei enää illalla tullutkaan, vaan oli odotettava yön yli seuraavaan päivään, ja sitten nousitiin junaan. Kun päästiin Jokioisten asemalle, alkoi apostolin kyyti: kävely kohti Someron Joensuun kylää ja sieltä jatkettiin aterioinnin jälkeen Somerniemelle. Kun saavuttiin Karttamon tienhaaraan, miehet jäivät vielä hetkeksi juttelemaan ja sitten Felix lähti kotiinsa ja toisetkin jatkoivat matkaa kotitankuville.

Tampereen reissun aikana kotona Somerniemellä Suojan ja punakaartin rahat oli varastettu. Korkkelan Toivo oli myllännyt Felixin huoneen ylösalaisin ja löytänyt 300 markkaa. Ruokatavaroita – ruis- ja vehnäjauhoja – eivät varkaat olleet kätköpaimästä ulkoa löytäneet.

Kotiinpaluun jälkeen Felix piti viikon "sodastapaluoman" ja rupesi sen jälkeen tekemään rästiin jääneitä taksvärkkitoita. Ja sitten piti ruveta suunnittelemaan elämänuraa: sellaista työtä piti saada, josta leipä lähtee. Puusta ura sitten urkeni: perunakoppien työstäminen alkoi ja jatkui kauppakoppien valmistamisella; tuotevalikoima laajeni saaveihin, pyttyihin, ämpäreihin ja ylipäätään erilaisiin lautatarvoihin. Näin elämä kulki työtä tehden itseenäisessä Suomessa ja kotipitäjässä Somerniemellä.

Somero-Seuran arkisto



Ensimmäinen kunnanvaltuusto.





Rauhallista Joulua ja
Onnea vuodelle 2017!

ISÄNNÖINTI- KIINTEISTÖNVALITYS



Joensuuntie 13, 31400 Somero
Puh. 010-256 1314
www.opkk.fi



Hyvää kotiruokaa arkisin. Grilliherkut aamusta yömyöhään.

Tapion Grilli

p. 0440 539 335, Somero

Autoilija

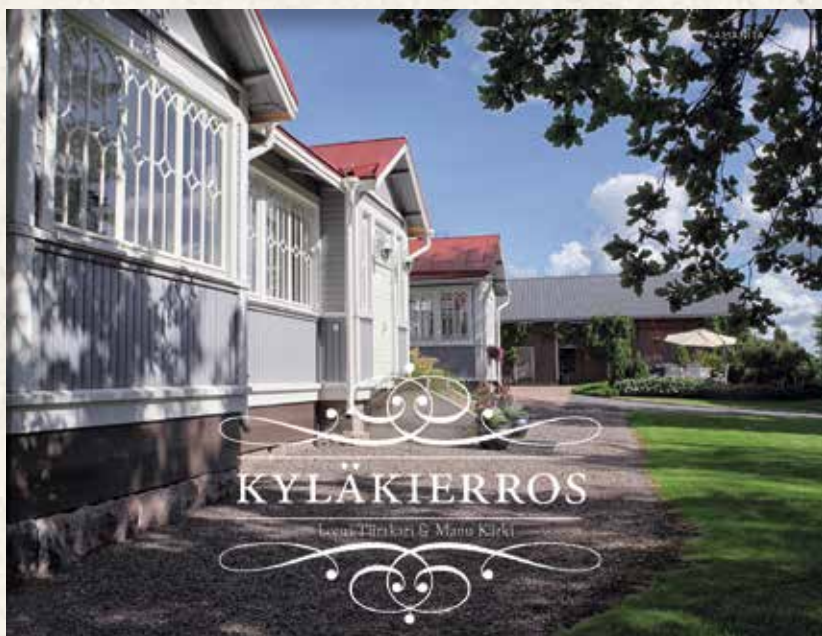
KAI AALTONEN

☎ 0400 721 427

ÄMYRI
KESÄLLÄ ALUEENSA YKKÖNEN

Hyvää Joulua
Turvallista
Uutta Vuotta 2017

Salkolantie 77, Somerniemi • 02 7482 937 •
Järj. Somerniemen VPK • www.amyri.fi



KYLÄKIERROS esittelee sanoin ja
kuvin yli kuusikymmentä vanhaa
rakennusta Someron eri kylissä.
Esiteltävät talot ovat asuttuja
kanttilojen päärakennuksia.
Lisäksi mukana on muutama
entinen torppa ja kesäasunnoksi
jäänyt talo sekä yksi autioitunut
ja yksi juhlatilaksi korjattu talo.

Leeni Tiirakari on koonnut tiedot
talojen vaiheista ja asukkaista.
Manu Kärki on kuvannut
rakennuksia kesällä ja talvella,
sisältä ja ulkoa. Runsas kuvitus
tarjoaa harvinaisen mahdollisuuden
perehtyä somerolaiseen talonpoikais-
arkkitehtuuriin.

Odotettu ja toivottu kirja
vanhoista rakennuksista ja
Someron historiasta kiinnostuneille

240 sivua, noin 300 valokuvaa

Kovakantinen, 28x21 cm

Ilmestyy 3.12.2016, sh. 39,90 e

Saatavilla Somerkirjasta

sekä Somerniemen joulutoripäivänä 10.12.

klo 9–13 Amanitasta (Salkolantie 25)



Kun Ruuran Fiia vanhakspiikaks jäi

Mää juttelen tei-til kummonen tosiasja se oli, et Fiia vanhakspiikaks jäi. Kylän ämmät puhu ja touhus kovin, ettei se huolinu ketään. Mut ei se ihan simmonen ollu, kun se totuuren mul jutteli.

Fiia asus mammas kans omas tuvas. Siin oli muutama hehtaari maata ja oma polttopuumettä ja kaks kolme lehmää niinku siihen aikaan pruukas olla.

No siihen aikaan ei päässy tansseisiin ennenku oli käyny ton rippikoulun. Fiia-akin sai mammaltas luvan, et sit sai mennä kun sit tulee aikanas kotja. Polkupyöräl siihen aikaan menttiin. Fiialkin oli uus pyörä, kun ostettiin sillon kun se rippikoulu alko. No kun Fiia kerkis siihen likkariviin, ku siihen aikaan oltiin, ni kohta tuli simmonen Rajalan Aatu hänt hakemaan. Fiia kun oli simmonen nätti likka ja niin pahuksen ilonen ja mukavan sorttinen, et moni poika siin havitteli, mut ei Aatu vuoroo antanu kun oli silmäs Fiiaan iskeny.

No kun siin aikas tanssatiin, ni Aatu rupes puhumaan, jos hän sais tulla saatol. Fiia sano, et "kummottiis sun ties sinnepäin soppii, eiks sun kotos ol peräten toispuola pitäjää?" Mut Aatu sano, et "mun tien soppii ain sinne misä päin sää olet". Fiia vastas, et "kyl se mun puolestaan sopii mut siihen mejän krintil asti ei yhään kauvemmaks." No sopimus tehtiin ja kun tultiin siihen krintil, ni Fiia meni pyöräs kans toista puola ja pisti krintin kiin

ja sano Aatul, et "täst es sit kauvemmaks tul". "Jaa", sano Aatu, "olkoon ny, sit mut kyl sekin päivä viel tulee et mää krintin toispuolaki pääsen." Siin sit sovittin, et mennään seuraaval kerraltaas, ja Aatu kysy varmuureks jo kotja tulonkin, kun meinas, ettei kukkaan siihen väliin vaan pääse.

Suvi meni simmatoon mukavasteen, ja Aatu ja Fiia olivat niin rakastunnei ettei nähtykän ketään muita. Syksypuola kun tulivat kotja, ni Aatu sano siin krintin tykön, et "kyl kai me mennään molemmat tonne krintin tois puola istumaan tohon kerol, mul ols sul vähä puhuttavaa." Fiia suostus ku huomias, et Aatuu ny joku tosisas vaivas.

Kuh hei siihen istus, ni Aatu tuli oikeen liki ja sano, et "kyl mää sust niin kovin tykkään ku ihminen voi toiset tykätä mut tää asja ei ol must riippuvaine." Fiia ei ollu uskoo omii korviis, ku Aatu sano, et kylän ämmät oli käyny juoruumas heijän mammal ja siit se sota alko. "Mamma huusi ku leijona ja sano, ettes sää simmost tollin Ruuran äpärikakaraa mun permonnolaan ikän tuo, niin kauvan ku mun pääni on pystys. Sää olet sentään Rajalan talon ainoa poika ja tuleva isäntä, kun mää lakkaan. Sun isäkin kääntysis haurasas, jos sää simmosen tempun tekisit. kyl mää sust Fiia niin kovin tykkään ja nyt mää en sit tierä mitä mää nyt sit oikeen tekisin."

Fiia sano, ettei hankän koht osannu mitään sanoo, mut sit hän sai puhekykys

takasin ja sano, et "mitäs se teijän mammal kuuluu ketä sää otat, eiks se sun asjas ol. Mitäs teijän mamman must niin kovin tykkää tarttis, jos ei hän mikkään naisrakastaja ol". Aatu sano, et "niin sen luulis olevan mut ei se sit vaan ol, katos kun hän on saanu päähäs, et hänen jälkees täytyy tulla simmonen emäntä, et se on hianost ja rikkaast suvust ja paljon muutakin viel."

Fiia sano, et "muuta sää meilä, siin on hyvä paikka. Meijän mamma on sanonu, et mää saan ottaa juur simmosen kun mää itte tahron, mut sel ehrol, et hänel ei tartte valittaa, jos myöhemmin löytyy jottain vikkoi."

Aatu oli pien aika hiljaa ja sano, et "en mää teillä sentään sit muuta, mää olen sentään Rajalan talon ainoa poika". Sit Fiia suututus ja sano, et "lähre sää menemään sinne mammas tykön, hanki oikeen kantakirjapaperit ja sukuselvitykset", kun hän oli kuullu, et lehmil niit oli jo hankittu jossain. "Ota selvää kuin monta sataa hehtaarii on peltoo, kuin paljon ay-karjaa ja kuin suuret rahasäkit tulee."

Aatu oli tullu hänen vierees ja ottanu kaulast kiinen ja sanonu, et "älä ny viel tää asjan kans paru, jos saarais tähän hommaan joku apu." Se jätettiin siihen ja meinattiin, jos joku ihme tapahtuis.

Aatu lähti kotjaspäin, ja sit kun mää menin sisäl ja kamariin, kun mamma makas tuvas, sit mää heitin itteni sänkyn päälä ja rupesin parkumaan niin kovin, ku ihminen vaan voi. Mul oli

simmonen tunne, et revitiin syrän elävälttäs rinnast irki. Mamma tuli kattomaan et mikäs ny oikeen on, ni mää juttelin mammal kummonen asja tää o. Mamma oli hiljaa, ja si ku mää lopetin, ni se sano ettei simmost asjaa ny niin kovin paruta. "Se on juur sama mitä Rajalan Hulta sanoo. Pitäköön simmotten lerpun poikas. Jos poika ols oikeen laitamies, se tälläis olemaan sen ämmän siel hiljaan. Rajalan Aaretin talo se oli, ei Hultal mitään ollu, sanoks mää mikä tyhjä sel oli ja sil se sai Aaretin yli puhuttuun."

Kyl Aatu muutaman kerran muu sit völjäs, mut kyl se sit loppumaan rupes, ja viimeinen kerta oli se, Kun Aatu kysy mult, et "jos meitist ei mitään tul, ni otaks sää jonkun toisen." Ni määkin olin tullu vähä pirulliseksi, ja sanoin, et "otan varmaan siin vaihees, kun sääkin sen kantakirjaan otetun kans olet." Voi armias ku se suuttus, ja se sano, et "sitä mää en hyväksy koskaan et sää kenenkään muitten kans menet, mää tapan simmoten äijän, kun sää tietäisit kuin paljon mää sust tykkään." Mää sanoin, et "ei se sun tykkämisestäs paranu, kun sun mammas ei tykkää, ja niin kauvan kunnei tilanteeseen tul muutost, se jää siihen." Määkin muistin mamman sanat, ku se sano, et "jos niin lerppu o, ettei simmost vanhaa ämmää saa korjatuun, ei simmosel äijäl ol mitään virkaa, ei se saa sit muutakan korjatuun."

Jatkuu sivulla 18

Kyl mää sit kuulin, et puhemiesten kautta Rajalaan se kantakirja rahapussis kans tuotiin. Mut ei siin sit kuulemma oikeen hyvin menny. Se otti komennon talos, siin täytys olla Hul-tankin hiljaan.

Aatu oli ruvennu sen viinan kas pellaamaan, ja mää kuulin kun se oli jossain porukas sanonu, et hänel oli yks, mitä hän rakasti niin paljon, ettes tei tieräkkän, mun ols tarvinnu sillon ottaa mammalt luulot pois. Se oli niin ilonen nätti ja kaikki silt välilt, mut nyt ei ol mitään. Mut tieräks sää, mun oli syrämen alla simmonen vahinkon ilo kun mää sen kuulin. Mut sit ajattelin kohta, et kyl määkin vieläkin Aatun ottais, jos jäis leskeks. Kyl mää olin monta vuotta etten eres missään käyny.

Sihen aikaan piretiin simmottii meijärijuhlui, kun sillon oli viel simmoset pienet meijärit melkeen joka kyläs. Niihin sit mentiin oikeen porukal. En mää olu moneen vuoteen missään simmottis ollu. Naapurin Liisa muu käski ja mamma-kin oli sitä mieltä, et men sinne nyt vaan, kun es ol missään pitkään aikaan ollu.

Siel oli paljon ohjelmaa, tarjoiluu ja lopuks tanssii. Mää jäin siihen penkil istumaan, kun Liisa meni äijäs kans tanssaamaan. Sit muu tuli hakemaan simmonen ihan vieras mies. En mää ollu sitä meijän kyläs ennen nähny, se haki muu useemman kerran ja kyseli misä mää asun ja onsk mul mies kans. Mää kysein, kun kotja tultiin, et tunsiks Liisa sitä, mut ei hän sitä sen paremmin sanonu tuntevas, tiesi kyl et se oli yhres talos renkinä toisel puol kylää. Ei siit kukaan mitään sen paremmin tienny. Linja-autos se oli tullu ja kyselly töitä, ja

ne misä se on, olivat ottaneet töihin. Ei miehes mitään vikkaa ollu, komja oli eikä muutenkan muotoo vaila.

Elettiin kevättalvee, ja meitil tuli mamman kans simmonen vastoinikäminen, et mamma tuli kipjäksi, ni mun täytys hoitaa mammaa ja oli kaikki ne työt ja suvi paino päälä. Mei sit päätettiin, et pistetään pitäjän lehteen, jos saarais joku tyämies. Se vois olla vaikka joku koulupoika, mikä osais hevost aijaa ja ols muutenkin peltotöisä apuna. Se oli lehris, ja pyhänä ennen puoltapäivää meilä tulee se sama mies kun mää näin siel juhliis ja ols tulosas. Mamma vähä koitti kysellä mistä päin on ja mitä on tehny. Mää keitin kahvet, ja siin samallas sovittiin, et hän alottaa työt kohta kun saa erelliset asjat kuntoon.

Meitil oli saunan yhteyres semmonen saunatupa, ja se kelpas asunnoks, kun mamma oli sitä mieltä ettei mitään miehii sinne meitin kansain majotetta. Hyvä äijä se oli. Melkeen yksin se ne maatyöt teki. Sen oli Jussi nimi, muuta ei siit äijäst oikeen tiettykän.

Ei mamman tauti parantunnu, ja loppukesäst hän sit nukkus pois. Mul oli Jussist suuri apu, en mää ols oikeen muuten toimeen tullukan. Hautajaisten jälkeen se meitinkin suhre tuli lähesimmäksi, kun oltiin paljon samois töisä. Syksyn kylmät kun tuli, ni päätettiin et Jussi muuttaa tuvan puola. Ei hän siin tuvan sänkys mitään maannu, kyl meitil sen jälkeen sama sänky oli, ja kyläs pahasuiseimmat sano, et susiparina ne siel elää.

Kyl mää siit sit tykäämäänkin rupesin. Ei se simmost ollu mitä se oli Aatun kans aikoinas, mut meni se

paremman puuttees. Kyl mää sen ajattelin, et kyl mei pappilaan mennään vaikka siin joulun aikaan. Tulee sit aikaa mamman kuolematakin, ettei niin kohta juhli- maan ruveta.

Mut se rakkaus sai sukelan kääntein. Oli lauvantahtoo ja istutiin meijän tuvan sohval, niin yht'äkkiin Jussi rupee sanomaan, et "osta sää Fiia auto." Sillon mun loksatti suu seljäläs ja kun mää sain puhelajan takasiin, ni mää sanoin, et "millä rahoil ja mitäs mää autol teen, kun en mää aijaakan ossa ja eiks siin tartte jonkunlainen korttikin olla." Se sanos, et "kyl sul rahaa ny on, kun sää mammas rahat perisit ja kyl sul sen

sen linja-autoon menevän, mut kukkaan ei tienny mi- hen se meni. Mut en mää sitä surru simmatoon kun mää Aatuu surin.

--

Sen jälkeen, kun Jussi lähti, on Fiia asunu yksin. Elämään on tullu simmosii muutoksii, ettei Fiia ols koskaan uskonu. Muutaman lehmän pito tuli niin kannattomattomaks, et ne täytys pistää teurastamon autoon, se olikin Fiial kova paikka, kun koko ikäs oli niit hoitanu, muttei mikään auttanu, kun maailma simmoseks meni. Pel- lot Fiia vuokras naapuril. Ei hän niit myyrä raskinnu, kun koko ikäs oli mamman kans pitäny.

*"Mää lähren kotja paljon viisaan-
pana, kun mää tänne tuln. Hyvää
yötä, nährään taas."*

verran on, et mää pääsisin autokouluun, kun sää saisit must kyytimiehen itteläs, ja autokin ols parree mun nimisään olla, kun mää sitä ajaisin."

Sillon mää priiskaatin sanoin, et "älä luule, et mää olen niin lapsellinen et mää rupeen maakunnan äijil mitään autoi ostamaan ja rahoitaan pistämään. Jos meijän pakal tulee auto, ni se on mun nimisäin ja autokouluun kans menen itte", nousin ylös ja lähriin ja menin kamariin ja paiskasin oven peräsäin kiin. Meinasin et maakoon tuvas, siel on kans sänky.

Aamul kun mää nousin ylös, äijää ei näkyny misään, kapsäkki oli pois, vaattees oli koonnu ja lähteny. Enkä mää siit sen koommin kuullu. Jälkeen mää kuulin, et joku ols nähny

Fiia rupes pitämään simmost helpompaa elämää. Naapurin Liisan mieskin kuoli, muijat rupes käymään yhres tansseis ja kaikis muisakin pirskeis. Ostivat uusii vaattei, kävivät kylän karvaril tukkas tälläämäs. Salloon asti oikeen mentiin, ei Someron kaupat kelvannu, viimisen päälä täytys tällä- tä. Huuliinkin pantiin maalit ja kaikennäköset rasvat, kumpasestakin se oli uutta ja hienoo. Ei simmosiin ennen pruukattu rahaa tällätä. Jos Fiia ols mamman aikaan jottaan simmost meinannu, mamma ols sen tyräyttäny koht siihen paikaan.

Samal taval ols Liisan käyny, ei äijät siihen aikaan simmosii turhii hyväksynny. Pyhänä päiväl oli simmonen eläkeläisjuhla. Sinne meni Fiia ja Liisakin parhaat yllä ja loput tuulen



puola kainalos, sano vanhakansa. Siel istutiin simmotii pöytäseuras. Siin ovel oli rouva vastaanottamas ja ahrast näky olevan. Naiset pääsi yhteen pöytään, misä oli pari istumapaikaa. Fiia sai paikan yhren miehen vierest, ei hän sitä tuntenu, mut ei sen ollu vällii, kun ei tarvinnu seisoo. Tarjotiin kaffee, pullaa ja voileipiä, ja pal tartti niit olla kun kaikil piisas. Ohjelmaa oli paljon ja sen jälkeen alko tanssi. Liisaa siit haki koht joku tuttu äijä. Fiial oli kans tuuri, siin vieres oleva herrasmies kyseli Fiiaa kaverikses, ja niin sitä mentiin. Se esitti olevas Kalle, sano jäänees leskeks pari vuotta aikaa ja asuvas yksin. Fiian ja Kallen sopisivat askeleet hyvin yhteen, ja siin sit Fiiaakin jutteli, kummonen hänen olos o. Kalle rupes kyselemmään millä hän liikkuu ja kuin pitkä matka o, Kalle kun kuuli ettei mitään tiatoo kyyrist, rupes tarjoomaan ittees kyytipojak.

Siin sitä muutama viel

sit tanssatiin, Fiia katteli misä Liisa ols, mut ei misään näkyny, ja Fiia arvas, et hän oli kyyrin saanu. Koto-pakal kun keritiin, Fiia kysy, jos kuski kahvel tuls. Kalle kiitteli ja sano, et kyl siin onkin jo jano, ja siit ehtoost alko se Kallen ja Fiian tarina. Fiia jutteli mul, et ei hei mihenkään pappilaan enää meina mennä. Molemmat asuu omas kopisas, ovat yhres ku silt tuntuu ja välliin eros.

"Määkin kannan sitä vanhanpiikan nimee lopuun asti", sano Fiia. "Kallel on kolme kakaraa, ni määkin pääsen simmosen perheen makuun viel vanhana. Kun on niit lasten lapsii ja kaikkii."

Fiia oli muu vastapäätä ja kattos muu ja sano, et "tää on ny simmonen asja, et tätä ei tierä kukkaan muu, ja sää pirät suus kiinen täst asjast." Mää sanoin, et "sun pitäis tietää, etten mää ol koskaan sun asjoitas lerputannu." "Huomen mää menen Säästöpankin tuama-

rin tykön", sano Fiia. Sillon mää pöllistysin. "Meinaaks sää mennä Kallen kas tuamarin eteen?" Fiia sano, et "pirä sää suus kiinen ny, mää menen tekemään testamentin, kun täst elämän matkast kukaan tierä kuin pitkä se on. Ja mää pistän sinne simmosen ehron, et jos sää elät mun jälkeesäin, ja kun ihmetellään kuin mää olen simmosen testamentin tehny, sit avaat suus ja selvität mistä tää kaikki johtuu. Kun olet ainoa ihminen kuka sen totuuren oikeen tietää."

"Saaks mää kysyy, teeks sää jollaan ton Kallen lapsist?" Fiia oli pien aika hiljaan ja sano et, "teen Rajalan Aatun pojat. Ja mää pistän siihen simmosen ehron, et hän saa sen, jos hän ottaa itelläs simmosen naisen mistä hän oikeen kovin tykkää eikä luovu siit, vaikka kuka sitä vaateis, ihmisen täytyy ain kuunneella oman syrämme ääntä ja tehreä ain niiku kaikkeen paremmalt tuntuu, eikä ka-

too suurii rahapussei ja sukutoristuksii."

Sil hetkel mää tulin tietämään kuin suuri on rakkauren voima. Pienen ajan päästä mää sanoin, et "mää teen niin juur, kun sää tahrot, jos se mun käsisäin on. Mää lähren kotja paljon viisaanpana, kun mää tänne tulin. Hyvää yötä, nährään taas."

Meitin oli molemmil parku suusa, ja mun tuli mieleen, et se maailman vallatkin voittaa.

Mää ajattelin, et se on väärä syytös ettei Fiia huolinu. Se oli simmonen juttu, ettei Fiia saanu sitä, minä hän ols mieliis ottanu. Ja Fiia ols saanu sen, jollei siin ols ollu mailman pahan suapaset ihmiset välis sanoks mää mitä välliin pistämäs. Kaikeks onneks ei nykyään ol enää simmost.



Teksti ja piirrookset: Olavi Virtanen

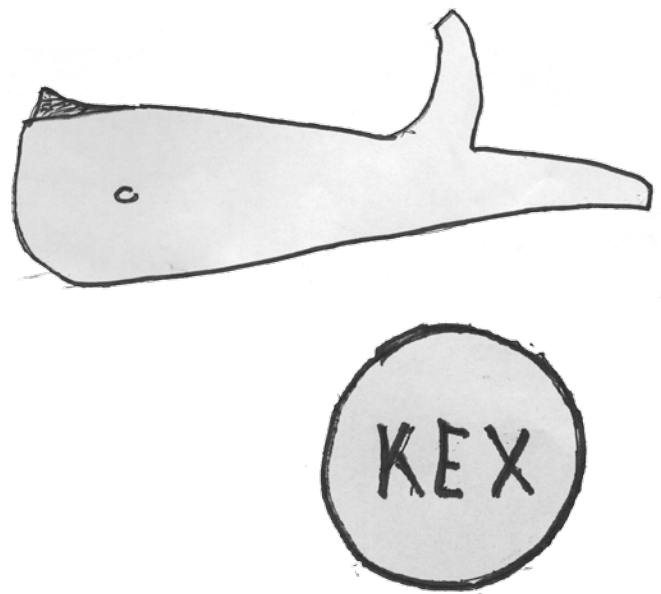
Keksi

Ystävä keksi tulla kylään ja vaatia kahvitarjoilua.

- Ei ole pullaa.
- Onpas, tuossa hyllyllähän näyttää olevan keksipaketti!
- Ei se ole keksi. Keksi on paljon pitempi, noin neljä metriä. Sillä uitetaan tukkeja!

Vanhoissa taloissa saattoi olla vielä suurempikin keksi - palokeksi eli vanko. Se oli lakisääteinen talon palotikkaisa riippuva työväline. Vankoa käytettiin useamman miehen voimin myös kaskan poltossa.

Mutta kahvin kanssa ei näitä keksejä kyllä syöty.



Kirjasto pyörien päällä 50 vuotta

Kirjastoauto on kuljetanut kulttuuria, tietoa, viihdettä ja taitaita somerolaisille puoli vuosisataa. Someron kunta tilasi auton 100-vuotisjuhlavuotenaan vuonna 1967. Kirjastolautakunta ja kunnanhallitus ottivat sen juhlallisesti vastaan koritehtaan ja alustan toimittajan edustajilta. Vajaan viikon päästä, 4. syyskuuta, kirjastoauton 21-vuotias kuljettaja käynnisti Bedford VAM 3:n ja ajoi ensimmäiselle pysäkil- le Härkälän kunnalliskodin pihaan.

Suomeen luotiin kirjastoautoverkko 1960- ja 1970-luvulla. Kuntien, kauppaloiden ja kaupunkien kiinnostuksen herätti vuoden 1961 kirjastolaki, jonka perusteella auton hankintaan ja korjausku- luihin sai valtionapua. Kirjastoautoasia oli Somerol- la tapetilla jo vuonna 1955. Kantakirjaston johtokunta teki puheenjohtajansa Joel Vilkin aloitteesta esityk- sen kirjastoautotoiminnan aloittamisesta. Kunnanhal- litus ei suostunut.

Asia otettiin uudestaan esiin 1960-luvulla. Kirjas- tolautakunnaksi muuttunut johtokunta oli yksimielinen, että kirjastoauto palvelisi tehokkaasti kuntalaisia vie- mällä kirjaston syrjäkylille. Heikosti toimivat sivukirjas- tot lakkautettaisiin. Yhteis- kunnassa oli meneillään ra- ju murros, maaltamuutto ja elinkeinorakenteen muutos. Väki väheni maaseudulla.

Liikkuva kirjasto toi kir- jastopalvelut kaikkien ulot- tuville asuinpaikasta riippu- matta. Uudet kirjat tulivat kotiovelle. Someron autol-

Otto Aukio



Silloin ennen. Uusi auto kiinnostaa.

la oli kymmenen reittiä ja 60 pysäkkiä, jotka toistuivat joka toinen viikko. Vuonna 1977 tapahtuneen kuntali- toksen jälkeen reitit kattoi- vat myös Somerniemen.

”Sinähän tulet meille kir- jastoautonkuljettajaksi”

Matti Seppänen oli tullut Ruotsista Suomeen asevel- vollisuutta suorittamaan. Kirjastonhoitaja Lahja Au- kio hoksasi tutun nuoren miehen ja tokaisi, että: ”Si- nähän tulet meille kirjas- toautonkuljettajaksi.”

Kirjaston valikoimat oli-

vat tuttuja kovalle lukijalle. Uusi työ edellytti, että Sep- pänen täydensi Ruotsissa hankkimansa kuorma-au- toajokortin ja suoritti kir- jastoauton kuljettajilta vaa- ditun tutkinnon. ”Olihan se hienoa ajella isolla, uudella autolla pitkin pitäjää. Help- poa ei aina ollut. Tiet olivat kapeita ja huonoja. Rou- ta runteli kelirikon aikaan ja lunta tuli joskus niin pal- jon, että puskutraktori tar- vittiin paikalle. Bedfordin bensiinimoottorista tuli on- gelma, kun energiakriisi is- ki 1970-luvulla. Bensiinin hinta moninkertaistui muu-

Ensimmäisen kirjastoauton luovutus Someron kirjaston pihalla Joensuun koulun edus- talla 1967. Kauko Korvenoja (vas.) edusti alustan myynyttä Forssan Autoa ja Paavo Laine Nummelan Autokoritehdasta. Someron kunnan puolesta paikalla olivat Olavi Hella (kolmas vasemmalta), Ulla Köykkä, Riitta Aukio, Sirkku Erppola, Matti Pöysti, Matti Seppänen, Mauri Kesä, Kosti Lauren, Kalle Toivonen, Helvi Narvio, Uno Simström, Lahja Aukio ja Eino Mäki.

tamassa vuodessa. Korira- kenteeltaan auto oli suh- teellisen hyvä sen ajan mit- tapuun mukaan, mutta työolosuhteita siinä ei ollut osattu ajatella.”

Kun kirjastoauto aloit- ti liikennöinnin, Somerolta lakkautettiin Kaurakedon, Lahden, Lehtimäen, Paju- lan ja Terttilän sivukirjastot. Aina sitä ei hyvällä katsot- tu. Auton 2 500 - 3 000 kir- jan perusvalikoima koottiin lakkautetuista kirjastoista ja pääkirjaston kaksoiskappa- leista. Hyllyissä oli opuksia, joita kukaan ei halunnut. Uusia kirjoja pystyttiin os- tamaan niukasti, mutta ih- miset olivat tyytyväisiä.

”Kirjastoautoon suhtau- tuminen oli aluksi vähän varauksellista. Maaseudun arvomaailmassa työnteko oli tärkeää ja lukeminen hiukan höpöhöpöhommaa. Auton palveluja käytettiin kuitenkin vilkkaasti. Pysä- keillä odotti naisia, lapsia ja jonkin verran miehiäkin.”

Ensimmäisenä täytenä toimintavuotena, vuonna 1968, kirjastoauton palvelu- ja käytti 848 asiakasta. Lai- nauksia tehtiin 24 000. Asi- akas- ja lainausluvut olivat

”Autolla oli ajettu 18 000 kilometriä, kun moottori hajosi. Ajoin sen Valmetin Linnavuoren tehtaalle ykkösvaihteella ja mustan savupilven saattelemana.”

korkeita verrattuna pääkirjastoon, joka tilastoi samana vuonna 1754 asiakasta ja 38 000 lainaa.

”Elämäkertoja, Väinö Linnan, Kalle Päätalon, Kaari Utrion ja Eeva Joenpellon, Esa Anttalaisen ja Niilo Lauttamuksen kirjoja lainattiin ahkerasti. Poliittinen korrektius otettiin huomioon kirjahankinnoissa. Entisen kommunistin Arvo Poika Tuomisen muistemat olivat liikaa. Olihan se omanlaistaan aikaa muu-

tenkin, kun muistaa Hannu Salaman Juhannustansseista nostetun jumalanpilkasyytteen. Lastenkirjojen piti olla puhdasmielisiä. Pupu Tupuna kelpasi. Sarjakuvakirjoja ei tunnettu ollenkaan eikä nykyajan esari-ikäisille ollut tarjontaa.”

Kirjastoauto veteli viimeisiään, kun Someron kunta sai ainoana Suomesa uuden ajoneuvon vuonna 1980. Lahja Aukion ystävällä, kirjastoneuvos Hel-le Kannilalla oli sormensa



Elina Räsä

Tenruusi lähti reitilleen vuonna 1991. Kirjastoauto sai nimensä nimikilpailun tuloksena. Ulkoasun suunnitteli Sirkku Kurkikangas.

pelissä. Sisu oli ainoa vaihtoehto, jos halusi valtionavun. Valtio pyrki tukemaan kotimaista tuotantoa ja työllisyyttä. Hyvin se tehtävä täytyikin. Korjaamoille riitti töitä. ”Autolla oli ajettu 18 000 kilometriä, kun moottori hajosi. Ajoin sen Valmetin Linnavuoren tehtaalle ykkösvaihteella ja mustan savupilven saattelemana.”

Alumiinikori, joka valittiin varoituksista huolimatta, ei kestänyt Härkätien kiharoita eikä Sisun jousitus-ta. Suurta kehitystä oli sitä vastoin tapahtunut lämmitysjärjestelmässä, ergonomiassa ja tulevaa atk:n käyttöä ajatellen.

Matti Seppäsen työ Someron kunnan palveluksessa päättyi 1985. Hän siirtyi Ruovedelle ja sittemmin Ruoveden-Virtain kirjastoautoon rattiin. Ruoveden ja Virtain autohankinta on Suomen ensimmäinen kahden kunnan yhdessä ostama kirjastoauto. Jäädessään eläkkeelle 2009 Seppänen oli toiminut alalla yhtäjaksoisesti yli 42 vuotta. Lie-nen lyömätön ura alalla.

Esko Koso ajoi kirjastoautoa muutaman kuukauden. Kirjastopalveluista vastasivat kirjaston työntekijät.

”Laita jotain tähän kassiin”

Raitiovaunukuljettaja Jukka Alen haaveili vaimonsa kanssa maalle muutosta. Somerolla oli kirjastoautoon kuljettaja-virkailijan paikka auki. Hän otti työn vastaan ja jatkoi lähes 26 vuotta. Vuonna 2011 hänestä tuli taksikuljettaja ja sittemmin taksiautoilija.

”Kirjasto- ja kirjallisuuskurssin suorittaminen ensimmäisenä vuonna oli kova urakka työn ohessa, jotta sain pätevyyden.” Alen nautti työstään, kuunteli tarkalla korvalla asiakkaiden toiveita ja toteutti niitä parhaansa mukaan. Sujuihan se, kun oli koko pääkirjaston valikoima käytettävissä. Ammatin hyviä puolia olivat myös hienot keskustelut asiakkaiden kanssa.

”Ihmisten luottamus oli suuri. Pysäkillä saattoi odottaa kassi ja viesti, että laita jotain.” Eniten lainattiin viihdekirjoja ja jonkin verran tietokirjallisuutta. Kartanoromantiikkasarjoilla oli paljon ystäviä, myös miehiä. Sotakirjat kuluivat käsissä. Lapset lainasivat eläinkirjoja. Lehtiä luettiin. Äänikirjoja meni nä-

Jatkuu sivulla 22

Salli Lehtinen



Eskarilaiset Mimmi Santakangas (edessä), Tapio Kopra, Paavo Virkki, Lenni Heikkilä ja Ella Nieminen tulivat keväällä 2016 kirjastoautoon Sammalniityn päiväkodin pysäkillä Pitkäjärvellä.





kövammaisille ja muillekin. Pääkirjaston monipuoliset dvd- ja videovalikoimat olivat kovassa käytössä.

”Maaseutupysäkit hiljenivät vähitellen. Jäljelle jääneet koulupysäkit tulivat tärkeiksi. Kun aloitin, melkein kaikki kyläkoulut olivat toiminnassa. Sitten ne loppuivat yksi toisensa perään. Asiakkaat vähenivät, mutta lainaukset lisääntyivät.”

Autojen rahoitus nyt kiven alla

Auto vaihtui uuteen Volvoon 1991. Kirjaston järjestämän nimikilpailun voitti Tenruusi kiertokoulun opettaja Karl Stenroosin mukaan. Ajoneuvon ulkoasun ja värityksen suunnitteli Sirkku Kurkikangas.

Uusin auto, Tenruusi II, otettiin käyttöön 2008. Volvo sekin. Auton ulkoasu on Anu Törmän ja logo Heikki Paakkasen käsialaa.

Marja Holstila toimi runsaan vuoden kirjastoauton kuljettaja-hoitajana. Kari Tommila on hoitanut tehtävää vuodesta 2012. ”Somero sai neljännen kirjastoautonsa hyvässä vaiheessa.”, toteaa kesällä eläkkeelle jäänyt kirjastonjohtaja Elina Rasa. ”Autojen rahoitus on nyt kiven alla. Valtionapua helittää vain muutamalle vuodessa.” On kuntia, jotka eivät enää hanki kirjastoautoa, kun vanha ajoneuvo lakkaa toimimasta. Kahden tai useamman kunnan yhteiset autot ovat yleistyneet. Autoja oli 1990-luvun alun

huippuvuosina liikenteessä 234, josta lukumäärä on pudonnut 200:n alapuolelle.

Kirjastopalvelujen ohessa autot ovat tarjonneet haja-asutusalueiden asukkaille muitakin palveluja. Someron kirjastoauto on myynyt postimerkkejä ja toimittanut asiakkaiden kirjepostia kylälle postilaatikkoon. Muualla autot ovat kuljettaneet muun muassa lääkkeitä ja ruokaa.

Autolainaukset ovat pudonneet pikku hiljaa. Someron 29 000 autolainaa oli runsaat 15 prosenttia pääkirjaston 189 000 lainasta vuonna 2014. Kirjastoauto käy kaikilla alakouluilla. Tilastoissa näkyy, että alakoululaiset eivät lainaa enää luettavaa entiseen tahtiin.

Elina Rasa pitää mah-

dollisena, että isot kirjastoautot jäävät historiaan. Niiden tilalle tulee pakettiautoja, jotka varustetaan hyllyin. ”Uusi tekniikka muuttaa kirjastojen toimintaa nopeasti näinä aikoina. Kirjastoautojen kultakausi on ohi, mutta maantieteellisesti laajoissa kunnissa kuten Somerolla kirjastoauto on edelleen tärkeä.”

Kirjalliset lähteet:

Antero Kyöstiö: Kirjastoauto-toiminnan 50 vuotta. Turun ykkösestä Konstaan. 2011.

Someron kunnalliskertomus 1967 ja 1968.

Lahja Aukio: Someron kirjasto 1851–1981

Somero-lehti 1.9.1967



Kirjastoauto numero kaksi oli Sisü-merkkinen. Somero sai ainoana koko maassa valtionavun uuden kirjastoauton hankintaan vuonna 1980.



”Uusi tekniikka muuttaa kirjastojen toimintaa nopeasti näinä aikoina. Kirjastoautojen kultakausi on ohi, mutta maantieteellisesti laajoissa kunnissa kuten Somerolla kirjastoauto on edelleen tärkeä.”





Kun joulu joutuu työpaikallekin

Harvinaisen lämmin syksy oli jatkanut ajallisesti mennyttä kesää. Vain valoisian ajan lyhenemisen oli viestinyt talven tulosta. Tuskinpa monikaan vielä tuli ajatelleeksi joulun lähenemistä, piholla kun kukkivat ruusut ja parvekkeilla pelargoniat loistivat täydessä kukassa, todellakin, marraskuussa! Ja sitten, yhtenä yönä tulikin talvi. Maisema kääriytyi puhtaan valkoiseen vaippaan. Siinä sitä sitten liukasteltiin ja tuskailtiin huonoa keiliä aamulla töihin lähtiessä.

Ja eikös vain jo kahvitauolla tullutkin puhe joulusta, kuinka lähellä se tosiaan jo oli. Pitäisi alkaa jo valmistelutkin, ettei taas kiire yllättäisi. ”Vaikka ei meillä tänä vuonna ainakaan niin ylettömästi hössötetä.”, taisi joku sanoa. ”Eikä lahjoja ostella... mitä nyt lapsille vähän ja...”, selitti toinen ihan vakavissaan. Niin sitä aina lupailaan joka vuosi, eivätkä ne lupaukset koskaan pidä. Mutta eiköhän juuri ne valmistelut viritä juhلاميelta työkiireittenkin keskellä.

Päivän mittaan ajatukseni karkasivat useammin kuin kerran jouluun, niihin vuosia sitten elettyihin, varsinkin lapsuuden ja oman perheen jouluihin maalauskylässä, sekä jouluhin uudessa ympäristössä nyt jo kotoiselta tuntuvassa pikkukaupungissamme. Käteni työskentelivät totutuissa tehtävissä, ajatus tapaili tunnelmia ja muistikuvia jouluista työpaikalla vuodeosastolla vanhan puutalon ajoilta.

Oli vuosi 1977, kun aloitin siellä laitospöytäisten sijaisena. Ainahan joku piti osan vuosilomastaan juuri joulun aikaan, joten ainakin kuusi joulua tuli puuhailluksi puutalon väen parissa. Olin toki siellä käynyt monena jouluna laulutervehdyksellä kuoron mukana. Oli eri asia olla juhlapöydissä töissä, olla valmistamassa juhlaa niille, jotka eivät voineet sitä viettää omassa kodissaan. Näppäräsormiset hoitajat ja osastoavustajat Leena koristelivat osaston, ja ”taiteilivat” joulukortit eri toimipisteisiin ja osastoille.

Apumies Atte sai kunniatehtävän, kuusen hankkimisen. Aattona sitten kaikki olikin juhla-kunnossa; ikkunoissa ja ovissa tontunkuvia ja lumitähtiä, potilaspöydillä punaiset liinat ja kynttilät. Pitkin viikkoa vierailijat olivat tuoneet kukkalaitteita, ja kanslian pöydälläkin tuoksui hyasintit. Tosin tuo koristeiden paljous vähän haittasi normaalia siivousta, mutta jouluhan on vain kerran vuodessa.

Suurempi haitta oli joskus runsas lumentulo tai kovat pakkaset. Siihen aikaan piti puutalon ruoka hakea ulkokautta käsirattailla isolla laatikolla aluesairaalan keittiöltä. Matkaakin kertyi, ja juhlaruokien runsaus lisäsi kuormaa melkoisesti. Pahan pyryn jäljiltä saattoi piha ja polut olla aamupalaa haettaessa vielä auraamatta, mutta ajallaan asukkaat silti saivat aamiaisensa, olihan meitä sentään kaksi reipasta naista ylämäkeä kärryä kiskomassa.

Pitkinä pakkaskausina saattoivat vesijohdotkin jäätyä. Talo oli saneerauksenkin jäljiltä vähän hatara, mutta kodikas työpaikka. Ja kun juhlapöydien aikaan oli useita sijaisia hoitopuolellakin, sattui aina kaikenlaista piristävää arjen rutiineista poikkeavaa. Eikä juuri kahta samankaltaista joulua ollut. Paitsi että omia herkuja kannettiin maistelta-



Neil Dockray

viksi kahvipöytään kukin vuorollaan, sai henkilökunta aina lahjaksi makeisia asukkaiden omaisilta.

Vaikka työtä riitti normaalin päivän verran, tuli jouluvalmistelut kotonakin tehdyksi. Laulamaankin ehti, jos ei joulukirkkoon, niin keittiövuorosta kuoron mukaan, kun se tuli tavanomaisella kierroksellaan myös puutalon väkeä tervehtimään.

Vierailijoita kyllä riittää juuri juhlapöydien aikaan, mutta pitkien arkaikojen tultua laitokset tahtovat unohtua. Kun oli aika riisua kuusi ja vähän rupsataneet kukat ja muut koristeet oli kerätty pois, siivousporukka huokaisi helpotuneena. Kun valuneet steariinit oli raaputeltu pöydistä, ympäri taloa levinneet kuusen neulaset jotenkin tarkkaan lakaistu ja luututtu pois, olikin ihan haiseva olo. Nytkö jo alkoi arki! Vaikka eihän siihen koskaan mene kuin muutama kuukausi – Suomen kesä on lyhyt, sitten voikin taas odotella uutta joulua!

”Ja vanhakin nyt nuortuu, kuin lapsi leikkimään...”, hyräilin lopetellessani sen päivän töitä, ja päätin laittaa muistelukseni paperille.





HYDRO-OSA
Finland Oy

*Toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*



Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta
Vuotta!

Annen Kukka ja Koti
Joensuutie 14, Somero
040 779 7749
www.annenkukajakoti.fi

Avoimet:
Ma-To 9-17.30
Pe 9-18
La 9-15
Su suljettu

kalustetalo
VIRTANEN

www.arvovirtanen.fi

SOMERO
02-722 1277, Takalankuja 5

FORSSA
03-435 6570, Aleksinkatu 1



Palvelemme
10-18, 9-14

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2017!*

Koivun yrtit

PUH. 040 503 5176

SOMERON UIMAHALLI
LOISKE

www.someronuimahalli.fi



Metsänomistajat
SALOMETSÄ



Kolatun Juustola

Jouluiiloa & onnea
vuodelle 2017

kolattu.fi



Hyvää joulua
ja rauhallista
uutta vuotta.

Joulumuistamisen sijaan teemme
ensi vuonna vapaaehtoistyötä
satavuotiaan Suomen hyväksi.

OP Lounaismaa





Somerolainen maalaismaisema ja sen asukkaat

Kuvat: Leeni Tiirakari

Lounais-Häme oli keskiajalle saakka rajamaata. Nykyisen Someron eteläosa kuului Varsinais-Suomen maakuntaan ja Turun linnalääniin. Muu osa pitäjää kuului Hämeen linnalääniin. Somero sai asukkaansa lähinnä etelän suunnasta Uskelasta ja Halikosta Hiidentietä pitkin. Hiidentie kulki Lautelan ja Tertilän kautta kirkolle. Somerniemelle tultiin Härjänpoljintietä, joka johti Kiikalasta Oinasjärvelle. Kuusjoelta Kerkolaan, Häntälään ja Talvisiltaan kulki Kalevantie, joka yhtyi Härkätiehen. Huovintie taas jatkui Kosken ja Oripään kautta Kokemäelle. Kylät muodostuivat vanhojen teiden varsille 1300-luvulla, joskin niistä on kirjallisia lähteitä vasta 1400-luvulta. Vanhimmat kylät olivat Kerkola, Häntälä, Talvisilta, Lautela ja Kasisto. Muita vanhoja asutuskeskuksia olivat Painiojärven, Oinasjärven ja Kirkkojärven rantojen kylät. Uudenajan alkuun mennessä olivat nykyiset kylät jo olemassa, lukuun ottamatta Mäyrämäkeä ja Ylenjokea, ja lähes kaikki kantatilat olivat muodostuneet.

Vuonna 1492 Etelä-Somerolla oli 25 taloa ja 1540 yhteensä 44 taloa. Pohjois-Somerolla vuonna 1539 oli 151 taloa. Someron asutus kasvoi voimakkaasti keskiajan viimeisillä vuosikymmenillä. Huippu saavutettiin vuosina 1587–88, jolloin alueella oli 186 taloa. 1580-luvulla kehitys taantui pitkän Venäjän sodan vuoksi. Vaikeuksia aiheuttivat myös nuijasodan levotto-



Häntälän Ali-Naula.

muudet ja katovuodet. Kartanoiden perustaminen hävitti kylistä monta taloa, sillä autioituneita taloja luovutettiin aatelisille. Lisäksi Kaarle IX määräsi vuonna 1593, ettei verotaloja saanut enää lohkoa eikä jakaa. Vuonna 1627 määrättiin heikommät osatalot palautettavaksi emätalon yhteyteen. Tarkoituksena oli säilyttää talot elinkelpoisina ja veronmak-

sukykyisinä. Jo 1610 talojen määrä laski Somerolla alle vuoden 1540 tason. Tämän jälkeen alkoi hidas kasvu, sillä uusia kartanoita ei enää perustettu Ävikia lukuun ottamatta. Väkiluku alkoi hiljalleen kasvaa ja työvoiman saanti helpottui, vaikka suuret kuolonvuodet 1696–97 verottivat pitäjän väestöstä lähes kolmanneksen, yli 400 henkeä, ja suuri Pohjan sota

nieli miehiä vielä tämänkin jälkeen. Seuranneen rauhan kauden ansiosta, ja koska taloja oli jälleen lupa halkoa, vuonna 1780 taloja oli 155 ja pitäjän väkiluku oli 2420 henkeä. Torppia syntyi 1690-luvulta alkaen kartanoiden maille ja vuosien 1743 ja 1757 jälkeen myös talonpoikien maille. Kun vuonna 1700 Somerolla oli yksi torppa, 80 vuotta myöhemmin torppia oli jo 97. Niistä 80 kuului kartanoille, 2 kirkkoherralle ja 15 talonpojille.

Someron vanhojen maatilojen asukkaista saa tietoa kruunun veronkantolueteloista eli maakirjoista. Hämeen läänin vanhin Someroa koskeva maakirja on vuodelta 1539 ja Turun läänin puolelta vuodelta 1540. Niihin merkittiin kylien talot savuluvun mukaan, kun-



Kerkolan Kerko.

Jatkuu sivulla 26



osuuden kylän sarkajakoi-
sista pelloista, äyrimäärä ta-
lon veronmaksukyvyn. Ta-
lot erotettiin isäntien nimen
mukaan, omia nimiä niillä
ei vielä ollut.

Someron rippikirjat al-
kavat vuodesta 1757. Sii-
tä eteenpäin jokaisen talon
nimet ja asukkaat on kirjat-
tu kirkonkirjoihin. Talojen
syntymiset, yhdistymiset ja
häviämiset näkyvät näistä
rekistereistä yhtä hyvin kuin
taloissa asuneiden ihmisten
syntymät, avioliitot ja kuo-
lemat. Talot on kirjattu ky-
littään, mutta talojen maan-
tieteellistä sijaintia ei asia-
kirjoihin merkitty.

Keskiajalla ryhmä- tai ri-
vikylät syntyivät sarkajaon
seurauksena. Talot sijaitsi-
vat sarkojen keskellä tai si-
vussa mäellä, jos maasto
niin määräsi. Teiden tai jo-
kien varsille syntyi raitti
eli rivikylä. Someron kylät
ovat olleet pääasiassa ryh-
mäkylä. Vain Häntälä, Sal-
kola, Ollila ja Sylvänä olivat
rivikylä.

Ryhmäkyläen talot oli
rakennettu umpipihoik-
si pienille kylätonteille. Sil-
loin alituisena vaarana oli-



Ollillan Ylöpirtti.

vat tulipalot. Vuonna 1644
Terttilän kylän viisi taloa
(kaikkiaan 105 rakennus-
ta) paloivat kerralla. Vuon-
na 1699 paloi Viuvalassa
kolme taloa. Häntälässä pa-
loi vuonna 1703 neljä ta-
loa (80 rakennusta) riihes-
tä alkaneesta palosta. Vuon-
na 1727 Oinasjärvellä paloi
neljä taloa ja vuonna 1833
paloi Ävikin lasitehtaan
mukana koko kylä. Jakkula

paloi vuonna 1898. Paloa-
pua sai anoa käräjiltä ja sitä
yleensä maksettiin, sillä tu-
lipalot olivat yhteinen uh-
ka. Kuudennusmiehet kerä-
sivät palokorvausrahat pitä-
jän taloista.

Kun taloja halottiin, uu-
si talo rakennettiin usein
vanhan viereen. Kylään jää-
nyt talo sai Kylä-etuliitteen
ja kauemmas siirretty talo
oli Peltö-, Metsä- tai Korpi

-alkuinen. Kylissä talot oli-
vat sijaintinsa mukaan Ylä-
tai Alataloja tai kokonsa
mukaan Iso- tai Vähätaloja.
Uusilla asuinsijoilla isännät
saattoivat sijoittaa talousra-
kennukset entistä väljem-
min.

Isojako 1700-luvun lo-
pulta alkaen mullisti maa-
seudun kyläasutuksen ko-
konaan. Ryhmäkylät hä-
visivät, metsät muuttuivat
yksityisomistuksiksi ja ky-
lien liikamille perustettiin
kruunun uudistiloja. Omat
pellot innostivat isäntiä ke-
hittämään omaa talouttaan.
Isonjaon seurauksena maa-
seudulla päästiin uuden ke-
hityksen alkuun.

Talojen määrä oli vuonna
1870 Somerolla jo 206. Vä-
kiluku kasvoi 1800-luvulla
etenkin tilattoman väestön
piirissä, joten tiloille riitti
runsaasti työvoimaa. Torp-
pia oli vuonna 1840 peräti
431, vuonna 1870 yhteen-
sä 374. Asutus alkoi levi-
tä kyläen laajoille takamail-
le. Kehitys ryhmäkylästä ha-
ja-asutukseen oli päässyt
hyvään alkuun.

Isojakoa täydennet-
tiin uusjaolla 1800-luvul-



Pitkäjärven Hovirinta



la. Seuraavan kerran valtiolta puuttui tilojen muodostamiseen, kun havaittiin maaseudulle syntyneen laaja tilattomien yhteiskuntaluokka. Koska valtiollinen ja kunnallinen päätöksenteko oli sidottu maaomaisuuteen, ei tällä ryhmällä ollut minkäänlaista edustusta valtiopäivillä eikä sananvaltaa kunnallishallinnossa. Vuosina 1880, 1886 ja 1895 säädettiin asetuksia helpottamaan tilojen jakamista ja palstatilojen muodostamista. Ensimmäiset kahdeksan lohkotilaa muodostettiin Somerolle vuonna 1888 Joensuun höyrysahtyhtiön omistamista Hätän tilan maista. Vuonna 1905 lohkottiin Härkälän kartanon maista 51 viljelystilaa ja 43 palstatilaa, 1907 Vilukselan Anttilasta viisi lohkotilaa ja 1909–10 Kopilan kartanosta 27 viljelystilaa ja 2 mäkitupaa. Toiminta vain vilkastui tämän jälkeen ja asutusta edistet-

Tankoluku ilmoitti talon osuuden kylän sarkajakaisista pelloista, äyri-määrä talon veronmaksukyvyn. Talot erotettiin isäntien nimen mukaan, omia nimiä niillä ei vielä ollut.



Kaskiston Nummela.

tiin valtion asutusrahastosta myönnettyillä lainoilla.

Torppareiden asema korjaantui 1918 säädetyllä laila vuokra-alueiden lunastamisesta. Vuonna 1920 Somerolla oli 183 torppaa. Kun vuonna 1926 Somerolla oli jo 349 uutta tilaa, on selvää, että torppien lisäksi lunastettiin itsenäisiä muitakin vuokra-alueita. Somerniemellä lunastettiin vuoteen 1931 mennessä lähes 100 torppaa ja 80 mäkitupa-aluetta. Myös seurakunta myi maitaan ja näin syntyi 61 uutta tilaa. Vuoteen 1940 mennessä oli Someron alueen talomäärä kohonnut 2060:een. Vuoden 1940 pika-asutuslaki ja myöhempi maanhankintalaki toivat Somerolle 597 uutta tilaa. Tilakoon alkaessa kasvaa 1960-luvulta alkaen tilojen kokonaismäärä on kääntynyt laskuun.

Someron maalaistalossa on runsaasti kauniita vanhoja maataloja, joista osa on korjattu nykyaikaisiksi ja osa säilynyt lähes muuttumattomana – joko asuttuna tai autiona. Asuttujen maalaistalojen elämä

on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Lypsykarjat ovat kadonneet ja jäljelle jääneiden karjojen koot huimasti kasvaneet. Kohonnut elintaso näkyy muutoksina maisemassa. Pelloilla pörrää valtavia koneita, uusia talousrakennuksia on rakennettu ja vanhoja kunnostettu. Myös maatilojen päärakennukset ovat kokeneet suuria muutoksia.

Vanhojen maalaistalojen tyylinä oli paritupamalli, joka levisi Ruotsista, jossa se oli yleisin asumismuoto jo 1600-luvulla. Tällainen pohjakaava on vielä useimmissa Somerolle 1800-luvun jälkipuoliskolla rakennetuissa talonpoikaistaloissa ja myös isohkoissa torpissa. Parituvassa oli aluksi kaksi erillistä tupaa, joiden välissä oli katettu sola. Tähän tilaan alettiin rakentaa porstua, porstuakamari tai tarpeen mukaan useampi pieni välikamari. Myös salin päätyyn voitiin salvoa pari kamaria. Asumus oli yksikerroksinen ja se sai katteekseen laudoituksen vasta 1800-luvun lopulta alkaen.

Koska laudat olivat kalliita, niillä verhottiin aluksi vain nurkat ja auringonpuoleiset seinät. Ikkunanpielien ja vuorilautojen koristelu noudatti kulloistakin tyyli-suuntaa. Pieniruutuiset ikkunat olivat T-mallia, mutta muitakin jakoja käytettiin varallisuuden mukaan. Jo 1700-luvulla, jolloin ikkunalaasi oli vielä kallis ylellisyystarvike, toimi Somerolla Suomen suurin lasitehdas.

Toisen maailmansodan jälkeen aitat ja riidet ovat muuttuneet tehdasmaisiksi konehalleiksi, kuivaamoiksi ja viljasiiloiksi. Useimmilla tiloilla on uudet päärakennukset. Vanhoja rakennuksia on joko kohdannut tuho tai niitä on korjailtu useaan kertaan asumismukavuuden parantamiseksi. Samalla pihapiiriin on kunnostettu puutarhoja ja rakennettu erilaisia oleskelutiloja.



Ensikosketus Someroon Härkätiellä

Pidän paikkakunnista, joilla on historiaa. Tunnelma tällaisilla seuduilla on aivan omanlaisensa, on kuin eletty elämä kulkisi mukana nykyisessäkin hetkessä. En osaa sitä paremmin sanoiksi pukea, mutta ihmisillä on jokseenkin erilainen lähestymistapa elämään ja tyyli toimia. Mistä tämä sitten johtuu, sitä voi vain arvailla.

Olen saanut ensikosketukseni Someroon pyörän selästä. Pyöräilimme aviomieheni kanssa Hämeen Härkätien mummopyörillä päästä päähän vuonna 2012. Tarkoitus oli edetä hissukseen ja pysähdellä silloin tällöin.

Lähdimme matkaan sateisena lauantaina Turun

tuomiokirkon kupeesta Vanhalta Suurtorilta. Uusi kymppitie on Turussa oikonut vanhaa tietä, mutta onpa vanhoja mutkia myös säästynyt muun muassa Liedon Vanhalinnan kohdalla. Sateisilla teillä eteneminen oli hidasta ja jokseenkin ankeaakin.

Kakkospäivänä saavuimme Somerolle. Pitkäjärven kohdalla vaihdoimme toiselle puolen järveä, sillä sinä päivänä oli vilkas rekka-liikenne kapealla tiellä. Emme lähteneet koittamaan onneamme, joten lähestyimme keskustaa siis kirkon suunnasta.

On hauskaa, miten ensin metsä- ja peltomaisemaan alkaa ilmestyä entistä enemmän pientaloja, sit-

ten näkyäkin jo kirkon torni kaukana horisontissa - ja sitten alkaa pyörätie! Pyörätietä tervehti aina ilolla, se takasi hetken rauhan liikenteen seassa kulkemiselta.

Someron keskustan liepeille saapuessamme ihailimme mukavaa maisemaa, vireältä vaikuttavaa ilmapiiriä sekä mielenkiintoisia rakennuksia. Taisi sadeakin olla hetkeksi tauonnut. Tällöin emme hoksanneet lähteä kulkemaan Joensuuntietä pitkin, vaan etsimme ensimmäisen silmiin osuneen lounaspaikan, joka oli Seurahuone.

Ihmisten puhetta kuunnellussa oli kiinnostava huomata, kuinka vielä Koski TL:ssä vaikutettiin puhuvan täysin varsinaissuo-

malaista murretta, mutta somerolaisten puheessa oli selvä hämäläinen nuotti, toki varsinaissuomalaisin lisäyksin. Se alkoi heti tuntua kotoisalta, sillä en ole oppinut samaistumaan varsinaissuomalaiseen puheenparteen.

Retken ehdottomasti kauneimmat maisemat olivat Someron ja Tammelan välisellä osuudella. Maasto alkoi selvästi kumpuilla ja jokaisen mutkan takaa aukesi erilailla kauniita maisemia - joko ihanan vihreää metsää tai aukeaa peltomaisemaa, jossa näki kauas. Ahomansikatkin olivat suurempia kuin aikaisemmin matkalla näkyneet, niitä napsin ilolla suuhuni.

Loppumatka Hämeen-

Kuvat: Mirka Alhosen albumista



linnaan oli niin ikään iki-muistoinen. Matkalla nähtiin muun muassa Palsankallio, jossa seitsemän kunnan rajat kohtasivat, sekä lyhtypylvääseen ripustettu valtava hauen pää. Kun silmänsä pitää auki, ei voi koskaan tietää mitä tulee vastaan.

Tällä pätkällä oli myös kaksi museotieosuutta. Toinen oli pätkä Härkätietä 1960-luvun asussa ja toinen, lyhyempi osuus näytti millainen tie oli vielä 1930-luvulla ollut. Tämä oli silmiä avaavaa, sillä tuntui hassulta ajatella että pientä kärrypolkua on taitettu myös autoilla.

Loppumatka Hämeenlinnaan sujui vaihtelevassa sateessa polkien ja taa-jaman alkamista odotellen. Rengossa kävimme katso-massa piskuista kirkkoa, joka on myös toiminut alku- ja päätepisteenä pyhiinva-elusmatkalle Eurooppaan. Härkätien kynttilässä pysähdyimme keskustelemaan paikan omistajan kanssa Härkätien matkastamme. Hän kertoi, että heiltä järjestyy aina tarvittaessa majoitusta, jos joku sattuu olemaan jalkaisin matkal-la Härkätietä pitkin, kuten ennen aikaan matka pää-asiaassa taitettiin.



Kuva on reissun alkupuolelta Liedon Vanhalinnalta, jossa osoittelen että mihin päin pitäisi lähteä matkaamaan.

Oikeastaan koko matkalle emme olleet asetta-neet juurikaan muita tavoit-teita kuin että matka pyö-räilläään kolmessa päivässä, nautimme matkanteosta ja Hämeenlinnassa käydään pitsalla ja kaljalla. Kaikki ta-voitteet saavutettiin!

Matka oli säästä huoli-matta erittäin onnistunut, siitä jäi paljon muistoja, ko-kemuksia ja uusia ajatuksia. Tällaista ei koe autolla liik-kumalla ja ikkunasta tiirai-lemalla. Voin lämpimästi suositella Härkätiellä liikku-

mista, mutta muista käyttää siihen riittävästi aikaa.

Somero on tullut tämän reissun jälkeen tutummaksi, kun tulimme mökkeilemään muutamaa vuotta myöhem-min kaveriporukalla. Somer-niemi on aivan täydellistä maaseutumaisemaa, mutta henki todella salpautui, kun Ämyrin kohdalta laskeu-duttiin kohti Helsingintietä. Tämä on ylivoimaisesti oma henkilökohtainen suosikki-maisemani tällä hetkellä.

On ollut hauskaa jatkaa tutustumista Someroon nyt

**Someron
KULTTUURI**

Kulttuuri ry:n kautta. So-mero ja somerolaisuus avau-tuvat aivan eri näkökulmas-ta kuin vain paikkakunnalla oleskelun kautta. Jännittävää nähdä mitä tulevaisuus tuo tullessaan, täällä voi kuiten-kin tapahtua melkein mitä vain.



Hauenpää lyhtypylväässä Porras-Renko-osuudella.



Maisemia Somero-Tammela-osuudelta.



Juhlavia hetkiä vuodelle 2017
toivottaa Hovilan kartano
www.hovilankartano.fi



**DECO
TIKKI OY**

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Harjun hallitie 4, 31400 Somero
Puh 0400 920 818 info@decotikki.fi
www.decotikki.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Kaihdin-Lehtonen Oy
puh. 748 5814

**Rakennuspeltityöt
Sadevesijärjestelmät
Kattoremontit**

Kahimet Ky

Rypsitie 4, 31400 Somero
p. 040 514 4239



*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta 2017*

KMS Palvelu Oy
0400-533 416

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Jätekuljetus Järvinen Ky

Puh. 040-505 3915



*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2017!*

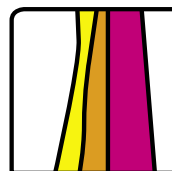
KONEURAKOINTI MIKKOLA
0500 970 610

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

kaikille somerolaisille
toivottaa

**Jussin
Baari**

puh. 748 5443 Joensuuntie 33



Jaatimet

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsovet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30-EI120

www.jaatimet.fi

Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111



Ruisleivän teko

Maaseudulla, lapsuudenkodissani 1950- 1960 -luvulla, leivottiin säännöllisesti kaikki taloudessa tarvittava ruokaleipä ja muut leivonnaiset. Sekaleipää, somerolaisittain sanottuna ”kakkua” ja pullapitkoja eli ”lonkia” leivottiin useimmin ja ruisleipää harvemmin, noin pari kolme kertaa vuodessa.

Äitini oli taitava leipoja. Hämmäläisen ruisleivän teon hän taisi. Siitä leivästä kaikki pitivät. Se oli sopivan hapanta, maukasta, mureaa ja hyvin noussutta. Leipä oli kokonaan rukiista, hiivaa ei käytetty nostatukseen. Lei-

pomisen valmistelu aloitettiin edellisenä päivänä. Jauhot tuotiin lämpiämään samoin leipätiinu, leivinpöytä ja leipälaudat. Taikinajuu- ri tehtiin tiinuun, johon oli edellisellä kerralla jäänyt taikinaa reunoille ja pohjal- le. Tiinua ei pesty sen takia, että uusi taikina alkoi siinä hapantua. Äiti mittasi määrätyn määrän lämmintä vetä tiinuun ja härkkäimellä sekoitti ruisjauhoja niin paljon, että härkkäin pysyi siinä pystyssä. Härkkäin oli nuoren männyn latvaosasta tehty. Siinä oli pitkä varsi ja ylöspäin kasvavat oksat katkaistu noin kahden- toista sentin mittaisiksi. Se

oli kuorittu ja laitettu kuivumaan. Taikinajuu- ri annettiin olla lämpimässä paikassa noin kaksi vuorokautta, että se alkoi hapantua ja kuplia ja se maustettiin suolalla ja kuminalla. Kuminat oli kesällä poimittu pihapiiristä ja kuivattu.

Juuren hapannuttua velimäiseksi lisättiin jauhoja sen verran, kun härkkäimellä pystyi sekoittamaan. Sitten otettiin kädet avuksi. Äiti laittoi vähitellen lisää jauhoja ja minä kaksin käsin vaivasin taikinaa, kunnes taikina oli niin kiinteää, että sai pohjan reunat näkyville. Taikinaa oli noin puoli saavillista. Se jauhotettiin päältä ja tehtiin ristin merkki nousemisen merkiksi. Ruis- taikina oli niin väkevää, että kädet joskus kirvelivät.

Aamulla oli tuotu halot sisälle ja aloitettu leivinuunin lämmitys. Kun taikina oli noussut kaksinkertaiseksi, aloitettiin leipominen. Puulastalla otettiin taikinaa vähän kerrallaan leivinpöydälle ja vaivattiin se jauhojen kanssa kiinteäksi pötköksi, josta otettiin leipämyksiiä. Ne edelleen taputeltiin ohuiksi leiviksi. Jauhotetulla lasilla painettiin reikä keskelle, pisteltiin ja koristeltiin haarukalla.

Kun tarpeellinen määrä puita oli palanut uunissa ja hiillos ei enää savunnut, aloitettiin uunin luutiminen. Uuniluudassa oli pitkä puinen varsi, jonka päähän oli kiinnitetty metallinen rengas. Siihen pujotettiin männyn oksista tehty pieni luuta, myös vihtaa käytettiin. Metallämpärissä oli vettä, jossa oksia jäähdytettiin välillä. Näin saatiin

*”Ruistaikina oli
niin väkevää,
että kädet joskus
kirvelivät.”*

hehkuvat hiilet vedettyä uunin edessä olevaan säiliöön. Se suljettiin luukulla.

Kun leivät olivat sopivaksi nousseet ja uunin lämpö tasaantunut, aloitettiin leipien paistaminen. Otettiin esille puinen leipälapio. Siinä oli niin pitkä varsi, että pystyi laittamaan uunin perälle saakka leipiä. Uuniin mahtui noin seitsemän leipää kerralla. Kypsymistä seurattiin, että saatiin tasainen lopputulos.

Leipälaudat harjattiin puhtaaksi jauhoista. Tilalle laitettiin kypsät leivät jäähtymään. Keittiössä oli yleensä vahva rukiin katku ja silmiä kirveli. Kun kaikki leivät oli paistettu, niiden annettiin jäähtyä. Jäähtyneinä ne ladottiin leipävar- taille ja nostettiin keittiön katossa oleville orsille. Leipien välit tasoitettiin, että ilma pääsi väliin. Se oli kaunis katseltavaa, kun katonrajassa oli vartailla kuivumassa tasakokoista maukasta leipää. Siitä voitiin tarvittaessa taittaa leipää ruokapöytänsä. Leipien kuivuttua ne vietiin kuivaan viileään varastoon säilytykseen.



Lassi Tuominen



Kiiruun lukion yo-juhla 4.6.2016

Rehtori, opettajat, kutsuvieraat, uudet ja vanhat ylioppilaat, aluksi muutama muistikuva Someron lukiosta ja Somerosta 60-luvulla, sitten arvio 50 vuoden aikana tapahtuneesta mullistuksesta.

Someron Yhteiskoulu

Oppikoulun perustaminen maalaispitäjään 1920-luvulla, vain 10 vuotta itsenäistymisen jälkeen, ei ollut läpihuutojuttu. Koulun alkuaikoina oppilaista oli suorastaan pulaa. Sanottiin, että "Someroll ol kovvaa oppilaspullaa" (tällä ei suinkaan viitattu konditorialiiketoimintaan). Minunkin somerolainen isoäitini, joka oli jäänyt leskeksi 30-vuotiaana, ja jolla oli kaksi omaa tytärtä ja ottotytär, kertoi, että Joel Vilkki kävi varta vasten suostuttelemassa, että lapset pistettäisiin uuteen oppikouluun. Mikä myös tapahtui.

Koulunkäynti oli kallista. Koulu oli yksityiskoulu ja se peri lukukausimaksuja. Ruokailusta, sitten kun se alkoi vuonna 1960, maksettiin erikseen. Kirjat ja tarvikkeet ostettiin itse. Busseja kulki, mutta verkosto oli harva. Tämän takia monet pitkämatkalaiset asuivat "kortteerissa".

Rehtorien puheenvuoroissa pohdittiin toistuvasti teoriaopetuksen ja käytännön koulutuksen asemaa. Joel Vilkki toivoi uuden 2-vuotisen kansalaiskoulun

"houkuttelevan puoleensa enemmän sellaisia lapsia, joiden ilmeinen käytännöllisten kykyjen lahjakkuus on voimakkaampi kuin heidän teoreettisten kykyjen lahjakkuus" (1960).

Keväällä 1966 virkaa tekevä rehtori Painto ilmaisi saman asian hieman proosallisemmin: "On epätarkoituksenmukaista kouluttaa lahjakasta kirvesmiehen alkua taitamattomaksi lääkäriksi tai vastaavasti lääkärin ominaisuuksia osoittavaa huonoksi kirvesmieheksi."

Oma kantani tähän kysymykseen on, että toivon hoitavan lääkärini, varsinkin jos hän on kirurgi, olevan myös käsistään kätevä.

Someron yhteiskoulu tunnettiin edistyksellisenä ja myös vapaamielisenä kouluna. Tämä on tietenkin rehtorien ja opettajakunnan ansiota. Ympäröivä yhteiskunta, somerolaiset, ilmeisesti hyväksyivät koulunsa, ja olivat mahdollisesti siitä jopa ylpeitä. Ainakaan koulun toimintaa ei poliittisilla manöövereillä suuremmin vaikeutettu.

Someron kehittyminen

Someron keskusta, Joensuu, kehittyi ripeästi 50- ja 60-luvulla. Pääväylän varresta kaadettiin kaikki vanhat puut ja pintaan vedettiin öljysora.

Autoistuminen lähti toden teolla käyntiin 60-luvun alkupuolella huolimatta siitä, että autojen

Somero-Seuran arkisto



maahantuonti oli tiukasti säänneltyä. Osa lukiolaisista siirtyi auton käyttöön, muun muassa Eetelin Hannu, jonka isän isoon, mutta melko iäkkääseen Vauxhalliin mahtui hyvinkin puolet luokan pojista, kun väli-tunnilla käväistiin tupakalla. Kuusi-aidan takana polttelu jäikin vähitellen pois, mikä paransi koulun ulkoista imagoa.

Muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin oli voimakasta, mutta ehkä Someron keskustassa sitä ei aivan ta-junnut, koska Somerolla oli oma muuttoliikkeensä käynnissä - metsäkulmilla kirkolle. Vasta koulun jälkeen opiskelun alettua suurissa kaupungeissa, muu-

toksen rajuus alkoi paljastua. Meidänkin luokilta valtaosa siirtyi pois Somerolta. Osa onneksi jäi pitämään paikkaa pystyssä. Nyt on käynnissä eläkeläisten paluumuutto.

Yhteiskunnallinen ja teknologinen kehitys

Suuret ikäluokat on ollut onnekas sukupolvi. Emme joutuneet uusiin sotiin tai muihinkaan vakaviin konflikteihin, ellei jatkuvaa ydinsodan uhkaa sellaiseksi laske. Iso naapurimme romahti omaan mahdolluuteensa, ja poisti samalla pahimman innostuksen sosialistisesta Suomesta. Kansainvälistyminen eteni no-

"Koulun alkuaikoina oppilaista oli suorastaan pulaa."



peasti sitten, kun se vihdoinkin 80-luvun loppupuolella käynnistyi. Elintason nousu, terveydenhuolto ja elinajan odote ovat kehittyneet huomasti, kun vertailukohdana ovat arviot 50 vuotta sitten.

Uusi teknologia, aluksi höyrykone, sitten rautatiet ja nyt internet, on vallankumouksellista vasta sitten, kun se mullistaa yhteiskunnan. Yritysten, yhteisöjen ja ihmisten tapa toimia muuttuu hyvinkin radikaalisti. Vanhoja yrityksiä tuhoutuu, työtehtävät muuttuvat, koulutus muuttuu, vuorovaikutus muuttuu. Myös lainsäädäntö ja tavat muuttuvat, kuitenkin hitaasti - ”jälkijunnassa”. Kansainvälinen laki

muuttuu ja sopeutuu vieläkin hitaammin. Muutosten nopeus ja eritahtisuus aiheuttavat paineita ja ristiriitoja, jotka ovat purkautuneet rajusti.

Teknologisia vallankumouksia lasketaan olleen viisi, joidenkin kerettiläisten mukaan kolme, ja niissä on paljon samankaltaisuutta - ”historia toistaa itseään”. Talouselämässä ja pääoma-markkinoilla on syntynyt ensin nousukausia, sitten sijoituskuplia, joiden puhkeaminen on aiheuttanut taloudellista tuhoa ja työttömyyttä. Kuplan jälkeen on toistaiseksi aina tullut seesteisempi kausi, jolloin kehitys ja elintason nousu ovat hyvällä tolalla. Viimeisessä

vaiheessa teknologian uudistava voima alkaa hiipua, tuottavuus ei kehity toivotulla tavalla, eriarvoisuus kasvaa ja tyytymättömyys lisääntyy. Seurauksena on levottomuuksia, lakkoaloja ja yhteenottoja, sekä lainsäädännön muutoksia. Käsitykseni mukaan elämme nyt suurin piirtein tätä vaihetta.

Minun sukupolveni teknologinen vallankumous on tietotekniikan nousu ja uho. Se koostuu tietokoneista, ohjelmistoista, internetistä, robotiikasta, tekoälystä, kännyköistä, sosiaalisesta mediasta. Digitalisaatio ja esineiden internet eivät suinkaan ole uusia asioita. Kun aloitin Polilla syksyllä 1966, siellä oli yksi tietokone, johon 1. vuosikurssin opiskelijoilla ei ollut pääsyä. Tietokone ei edes ollut kovin kiinnostava, eikä ainetta opetettu, mutta tein kuitenkin ensimmäisen ohjelmani seuraavana vuonna. Sain ajaa sen korkeakoulun tietokonekeskuksessa eräänä aamuyönä kello kolmen ja neljän välillä. Jatkoaikaa piti anoa erikseen.

Me riemuylöoppilaat olemme eläneet tämän viidennen vallankumouksen alusta alkaen. Koulu ei meitä tähän valmistanut, siitä yksinkertaisesti syystä, että 50- ja 60-luvulla kukaan ei tiennyt mitä on odotettavissa, puhumattakaan, että sitä olisi osattu opettaa. Tästä huolimatta olemme käsittäkseni pärjänneet ihan hyvin kaikkien uusien vempaimien ja systeemien kanssa. Totta kai välillä menee sormi suuhun, mutta luulenpa, että lähes jokaisella vanhalla ylioppilaalla on älypuhelin ahkerassa käytössä. Tämä ikään kuin epäsuorasti todistaa, että

”Ei hullumpi saavutus maalaiskoululta, vai mitä.”

Someron yhteiskoulu ja lukio tarjosivat meille toimivat ja riittävät eväät, joilla on selvitetty myös uudesta ja odottamattomasta. Ei hullumpi saavutus maalaiskoululta, vai mitä.

Tämän kevään uudet ylioppilaat! Teillä on maailma avoinna - kirjaimellisesti. Mitä te siellä teette ja saatte aikaan, riippuu mitä suurimmassa määrin teistä itsestänne. Erityisesti niille, jotka suuntautuvat teknisille ja matemaattis-luonnon-tieteellisille aloille, annan vain yhden neuvon: tarkkailla seuraavan teknologiamullistuksen merkkejä, ja jos haluatte löytää mielenkiintoisia ja kasvattavia tehtäviä, etsiä yrityksiin. Niissä joutuu nopeassa tahdissa oppimaan uusia asioita, joita koulutus ei kata. Niissä saa myös uusia kiinnostavia ystäviä. Start up -yrityksissä palkkaus ei ole kaksinen, mutta työympäristö ja uusien taitojen oppiminen korvaavat tämän puutteen. Rahaa, jos sitä haluaa, ehtii tehdä myöhemminkin.

Tänään on kuitenkin juhlan aika. Sen te olette ansainneet.

Toivotan omasta ja luokatovereideni puolesta teille mitä parhainta onnea.





KIMALAN KYLÄHAMMASLÄÄKÄRI OY



Joensuuntie 31, Somero. Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-13.
Tiedustelut ja ajanvaraus 02-748 3727.
AIKOJA JO SAMALLE PÄIVÄLLE!

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

VEKISA KY

Kyrönsuontie 358, 31520 Pitkämäki Puh. 0400 531380, 040 508 5812
www.vekisa.fi, info@vekisa.fi

Rauhallista Joulunaikaa

T. Homeopaatti Piiti Järvenpää

Asyra-mittaukset ja solumineraalihoidot

P. 040 5385442
www.luomutilajarvenpaa.net

Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2017!



www.kotinisu.fi p. 040-5248 556

Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta

**KULTELAN
KOUKKU**

Jari Grönholm
Hämeen Härkätie 212
31400 Somero
+358 (0)50 43 44 555
gronholm@hotmail.com

**Lämmintä joulutunnelmaa
myös autoon**



Meiltä huippuluokan
lämmittäjät autoosi



Eberspächer



**.Fi
Loimaan Autohuolto**

Lamminperä 12, Loimaa p. 02 762 1820

Hyvää
Joulua!

T: Erja ja Heikki

I-Metalli Oy



Oli komea keli Karhunkorventiel-
lä. Heräävä maa tuoksui ja tou-
kokuinen aamuaurinko lämmitti
mukavasti. Pimeässä tulleet ja ennen mi-
nua ehtineet metsähanhet kaakattivat ke-
vällä pellolla. Tulin minäkin aikaisin,
hämärässä, olin paikalla valmiina ennen
kuin aamu aukeaa. Istuin autossa. Au-
to on hyvä paikka olla huomaamaton ja
odottaa mitä tuleman pitää.

Pajulan pellot Suulingintieltä Vä-
hä-Kapiloon saakka, monta kilometriä
upeaa peltomaisemaa. Keväisin ja syk-
syisin käy kurkia, hanhia, laulujoutsenia,
haukkoja, kottaraisia, kahlaajia, peuroja,
hirviä, kettuja, paljon kuvattavaa ja seu-
rattavaa. Tämä aamu tuntui olevan kui-
tenkin normaalia hiljaisempi. Vain har-
vakseltaan saapui Torronsuolta lisää met-
sähanhia.

Odotellessa aikakin kävi pitkäksi ja
kellokin lähenteli kahdeksaa. Jussin Baa-
ri avaa kohta ovensa. Aamukahville läh-
tö alkoi houkuttaa. Ajattelin, että jos en-
sin lorottelisi laulellen vesiä ja lähtisi sit-
ten vasta.

Mutta ei perhana, mikäs kumma
hanhet pelätti lentoon. Joku siellä juosta
jolkotteli pitkin peltoa. Kohde oli kuiten-
kin kaukana ja aurinkokin nostatti läm-
pöväreilyä. Kiikari auttoi asiaa. Susihan se
siellä. Hämeen Härkätietä se tuli, juok-
si yli peltojen ja joen, käänsi sitten kurs-
sin kohti Karhunkorventietä. Otin juok-
susta joitakin kuvia ja hyppäsin autooni.
Ajattelin, että ajan suden edelle ja jään si-
tä odottamaan tienvarteen. Se onnistui-
kin. Joku muukin aamuvirkku ajeli mäkeä
alas ja auton ollessa kohdallani hyppäsin
ulos tienpenkalle kyykkyy. Susi tuli vie-
lä kohti jonkin matkaa ja sitten se pysäh-
tyi. Välimatkaa oli noin sata metriä, kun
susi jäi tarkkailemaan minua ja minä si-
tä neljäsataa millisellä. Taisi aika pysäh-
tyä hetkeksi. Sitten susi sai tarpeekseen,
vaisto sai sen perääntymään, kääntymään
ympäri ja lähtemään kohti metsää, lopul-
ta se hävisi näkyvistäni. Oli vuosi 2016 ja
toukokuun kahdeksas, äitienpäivä, kellon
näyttäessä kahdeksan kolmekymmentä-
neljä. Päiväni oli pelastettu.

Kohtaaminen

Yrittäjät, yhteiskuntamme supersankarit

*Paras ylioppilasaine
Someron lukioista.*

Keskitypä hetkeksi tarkastelemaan niinkin arkisen sanan kuin ”yrittää” aiheuttamia tuntemuksia. Oman kielen päällä sanan konnotaatio on kovin positiivinen ja lupaa-va, eräänlaista uskoa herättävä. Samoin kaikki sanan johdannaiset kuten yrittäjä, yrittellä, yritteliäs sekä vielä yhtenä esimerkkinä synonyymi koettaa maistuvat melko mukavilta. Vanha suomalainen sananlasku ”yrittänyttä ei laiteta” taas kehottaa olemaan mu-rehtimatta, antamaan men-nä vaan ja katsomaan mi-hin se riittää. Juuri tällainen elämänfilosofia tulisi nyky-päivän yrittäjilläkin olla ja monella tuntuukin olevan, mutta mitä muuta näiltä tulevaisuuden toivoilta yritte-liäisyyden lisäksi vaaditan?

Viime aikoina ovat leh-tien ja nettiiutissivusto-jen otsikot suorastaan pur-suneet yrittäjyyttä koskevia ja siihen viittaavia aiheita. Mobiilipalveluihin erikois-tuneen suomalaisen Super-cellin lähes käsittämättö-mäksi kasvanut miljoonalii-kevaihto yllätti positiivisesti niin taloustutkijat kuin itse yrityksen omistajatkin kun taas pääkaupunkiseudul-la viimeviikkoinen lähinnä maaseutuyrittäjien toimes-ta järjestetty ”traktorimars-si” aiheutti suurta ihailua ja arvostusta koko kansan kes-kuudessa. Jo pelkästään nä-mä kaksi uutista puhuvat sen tosiasian puolesta, että Suomi on hyvä maa yrittä-jille. Maanlaajuisesti inhi-millisen kokoiset markki-nat antavat tukevan jalan-sijan pienelle, aloittelevalle

yritykselle, mutta tiet maa-ilmanmarkkinoille ovat hy-vinkin lähellä ja auki jokai-selle, joka haluaa niitä läh-teä kulkemaan. Yksittäinen yrittäjä saa tukea ja apua, niin aineellista kuin ainee-tontakin, monilta ero ta-hoilta ja tämän mielipi-teitä kuunnellaan ja niitä kunnioitetaan. Myös nuo-ria valistetaan yhä enem-män yrittäjyyteen liittyvistä asioista ja heitä rohkaistaan pistämään oma bisnes pys-tyyn esimerkiksi osana ope-tussuunnitelmaa. Tämä on-kin viisasta ja käytännössä lähes välttämätöntä hyvin-vointivaltiomme valoisian ja vakaan tulevaisuuden tur-vaamisen kannalta.

Lähtökohtaisesti saat-taa yrittäjäksi ryhtyminen kuulostaakin jonkinlaisel-ta unelmatyötä: lähes kai-kestahan saa päättää ihan itse! Alan suuntautumisen ja työkuvaan saa valita täy-sin vapain käsin, samoin työntekijät ja työajat. Ikä-vät paperi- tai siivoustyöt hoitamaan voi aina hankkia vaikkapa alipalkattu-ja, eduistaan tietämättö-miä maahanmuuttajia el-leivät ne itseä miellyttä, eikä oman työpäivän pituuden-kaan tarvitse aina sitä kah-deksaa tuntia olla. Lomaa-kin voi taatusti pitää vähän useammin, ainakin voi pis-tää vaikkapa parhaimmat työntekijät tekemään vähän pidempää päivää!

No, valitettavastikin to-dellisuus kohtaa vastaavan-laiset haavekuvat ani har-voin, ja hyvä niin. Valtava määrä paperitöitä, ylityös-kentely, yritystä koskevat hankaluudet ja niistä seu-



raavat unettomat yöt koh-taavat lähes sadan prosentin varmuudella jokaisen yrittä-jän jossain vaiheessa. Matka lainan avulla startanneesta, kenties velkaantuneestakin yrityksestä menestyneek-si alansa huippuosajaksi on pitkä kuin nälkävuosi ja epävarmaakin epävarmen-pi. Jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä maailma on toi-saalta hatara pohja, jolle ra-kentaa kovalla vaivalla toi-meentulonsa lähde, mutta toisaalta mahdollisuus uu-sien innovaatioiden ja si-tä kautta liikeideoiden ke-hittämiseen. Pelin luonne kuitenkin on, että riskejä

on otettava ja kaiken peliin pistäminen on enemmän-kin sääntö kuin poikkeus, jos mieli päästä korkealle bisnestaivaan tähtien jouk-koon. Juurikin tällainen uh-karohkeus ja itsensä likoon laittamisen kyky ovat omi-naisuuksia, joilla varustet-tujen nuorten varassa val-tiomme tulevaisuus suurim-maksi osaksi lepää.

Hyvä yrittäjä ei lajittele ja sitä kautta tee töitä niiden tekemisestä saatavan ilon tai ilottomuuden pe-rusteella, ei palkkaa työn-tekijöitään väärin perustein tai laiminlyö esimerkiksi työsuojelulain tai työehto-



sopimuksen pykälää. Hyvä yrittäjä ei myöskään sorru harmaan talouden houkuttuksiin ja näin edistä muuttava tulevaisuutta. Hyvä yrittäjä toimii niin, että tämän toimien johdosta turvallisen tulevaisuus on turvattu niin hänelle itselleen, perheelle, työntekijöille kuin yhteiskunnallekin, joka näin lopulta hyötyy suunnatoman monella eri tapaa tällaisesta terveellisestä, kotimaisesta yrittäjyydestä.

Tiedän tuntevani ainakin yhden tällaisen "Hyvän yrittäjän". Toki tiedän monta omalaatua menestyvää ja rohkeaa yrittäjää, mutta yhden tunnen hyvinkin erityisesti – oman isäni nimittäin.

Isä ryhtyi yrittäjäksi jo kauan ennen syntymääni. Paljasjalkaisena maatalon kasvattina ja perheen vanhimpana lapsena hän päätyi hyvin luonnollisesti maatalouskoulun kautta 1600-luvulta asti sukumme omistuksessa olleen kotitalomme ohjaksiin – niin havainnollisesti kuin kirjaimellisesti. Tulevaisuus oli turvattu niin tulevalle perheelle kuin kotitalolle asumaan jääneille vanhemmillekin, mutta kaikkien odotusten vastaisesti hän päättikin tehdä tutun ja turvallisen sijasta jotain hullua ja odotusten vastaista. Lehmät ja muut kotieläimet saivat lähtöpassit, viljelyspellot vuokrattiin naapurin isännille. Sadasta hehtaaria metsää hän ei kuitenkaan luopunut, ja pian selvisi miksi. Läänin ensimmäinen polttopuuyritys oli pistetty pystyyn tuota pikaa.

Nyt pian 19 vuotta tämän kyseisen yrityksen kehitystä seuranneena, sen laskuissa ja nousuissa mukana olleena ja niiden seurauksista, vaihtelevasti joko nauttineena tai kärsineenä

on yrittämisen perusolemus käynyt minulle varsin selväksi. Olen seurannut vierestä isäni tekemän töitä aamunkoitosta yömyöhään, uupuneena ja sairaanakin, välillä jopa toivonsa menettäneenä, ja huomannut usein miettiväni, onko tuossa mitään järkeä. Näin olenkin tullut johtopäätöseen, että yrittäminen on suurimmilta osin silkkaa hulluutta, hieman hölmöytystä ja ennen kaikkea ainutlaatua ahkeruutta. Tällaisia luonteenpiirteitä tulisi yrittäjällä siis ilmeisesti olla, ja itse ainakin tiedän juuri tuollaisten geenien olevan osa omaa luonnollista perimääni. Kyllä, minusta olisi siis yrittäjäksi, ja hyvin todennäköisesti sellaiseksi tulevaisuudessa ryhdyinkin kaikista isäni leikkisistä varoittelusta huolimatta.

"Hullu ei tarvitse olla, mutta siitä on hyötyä", julistaa "kotitoimistossamme" seinällä komeileva huoneentaulu. Oikeastaan vasta nyt käsitan, kuinka osuva tämä kyseinen sanonta onkaan. Sopivasti taulun viereen on sijoitettu pikkusiskoni piirtämä kuva isästä supersankariviitassa. 8-vuotias pikkusiskoni tuskin piirsi kuvaa ajatellen sen kuvaavan suomalaisesta yrittäjää eräänlaisena työttömyyden vähentäjänä, talouskasvun jouduttajana ja parhaimmillaan Suomea kansainvälistävänä supersankarina, mutta itse näen kuvan ja sitä kautta jokaisen suomalaisen yrittäjän juurikin sellaisena – oli kyseessä sitten somerolainen polttopuuta myyvä perheyritus Takkapuu OY tai Aasian markkinoita kovaa vauhtia valloittava miljoonayritys Supercell Oy.



Kerro mielipiteesi ja kehitysideasi Someron Joulun lukijakyselyssä!

Someron Joulun toimitusta kiinnostavat lukijoiden mielipiteet lehdestä. Keräämme tänä vuonna palautetta sähköisellä lukijakyselyllä, mutta ideoita ja kehitysehdotuksia saa meille aina antaa.

Vastaa sähköiseen lukijakyselyyn täyttämällä lomake osoitteessa:

<http://www.somero-seura.fi/lukijakysely>

Kyselyn täyttäminen onnistuu myös kännykällä lukemalla QR-koodin.

Vastaamiseen menee vain pari minuuttia.





*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Toivottaa

KÖKKÖN VÄKI

Jani Kurvinen p. 0400-536 526

PITKÄJÄRVI, SOMERO puh. (02) 7481 163



LUOMULANDIA

044-2827874

*Hyvää Joulua ja
Onnea alkavalle vuodelle!*

**Konehuolto
Jarkko Palén**

Puh. 0400 532 384



Rukkakauppa ja hautaustoimisto

R. Mikkola

Joensuuntie 23, 31400 Somero – Puh. 7485 092

Hyvää Joulua!
**Munatukku
Nikula Oy**

0500-534 462

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

*Tervetuloa palvelevaan
Rautia K-maatalouteen Somerolla*

Meiltä kaikille pukinkonttiin jotakin!

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*



www.rautia.fi/SOMERO



www.k-maatalous.fi/somero

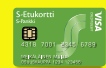
Somero – p. (02) 779 300
AVOINNA ma-to 8–17, pe 8–18 la 9–14

MARKET

Sinun.

SOMERO Turuntie 6

MA-PE 7-21, LA 7-20, SU 10-20



Omistajan käyntikortti

Kaikki LVI-alan työt ja tarvikkeet



31400 SOMERO PALMA ☎ 748 6735

Parhaat kinkut Somerolta

**SOMERON
LIHASAVUSTAMO**

Lummetie 2, 31400 Somero
p. 02 - 748 6655
www.someronpalvi.fi

Myyntiä avoimena
KE, TO, PE 9-17



Joulun odotusta ja viettoa 1950-luvulla

Valmistelu alkoi ajoissa sian kasvatuksella ja teurastuksella. Teurastaja tuli käymään ja sika tuotiin ulos sileän pöydän päälle. Miehet pitivät siitä kiinni ja teurastaja ampui sitä pistoolilla otsaan. Heti sen jälkeen hän veti kurkun auki, ja veret valuttiin ämpäriin. Teurastaja otti kauhaan verta ja joi suoraan siitä. Sika kaltattiin ja sen jälkeen pilkottiin lihatiinuun sopivaksi. Joulukinkun koko päätettiin myös tässä vaiheessa. Tiinussa oli valmiina suolavettä ja se vietiin kellariin säilöön. Juuri ennen joulua äiti sitten palvasi kinkun ja naapureidenkin kinkut lähinaapurin savusaunassa.

Jossain vaiheessa lapsena, kun ajan-tajuni ei oikein ollut vielä kehittynyt, innostuin teurastuksen jälkeen niin paljon, että kaadoin kauniin pihakuusen odottamaan joulua. No, torujahan siitä tuli.

Ennen joulua mietittiin lahjoja. Kun rahaa ei ollut käytettävissä, niin lahjat tehtiin itse. Äidille tehtiin puurokautta, isälle jakkaraa. Eiväthän ne aina niin koreita olleet, mutta yritys oli hyvä. Äiti kutoi villasukkia ja muuta vaatetavaraa. Isä laittoi monoihin uudet pohjat, jos vanhat olivat huonot. Talvela lapsilla olikin monesti vain ne yhdet jalkineet, monot, käytettävissä. Usein jouluna saimme uudet sukset vanhojen lyhyeksi jääneiden tilalle. Ne olivat alkuvaiheessa isän tekemät, myöhemmin puusepän, ja teini-iässä kaupasta ostetut. Sitten joskus paljon myöhemmin (1963), kun olin ensimmäisessä työpaikassani, olikin kiva ostaa lahjoja. Se tuntui todella hyvältä, jopa ylelliseltä.

Joulukuusi haettiin hiihtomatkan päästä aattoamuna läheisestä metsästä. Se oli valmiiksi katsottu. Toisinaan kävi niinkin, että joku naapuri oli ehtinyt sen viemään ensin. (Talvet ovat nykyisin 4 viikkoa lyhyempiä, joten hiihtäen nouto harvoin enää onnistuisi.)

Olin varmaan siinä kymmenvuotias, kun saunan lämmitys tuli tehtäväkseen. Sauna oli erillinen rakennus pihan toisella puolella. Keskellä pihaa oli kaivo, josta ämpärillä nostimme ja kannoimme vedet. Kaivon ympärille lois-

Somero-Seuran arkisto



kui tietysti vettä. Se oli jäinen ja liukas. Koskaan sentään ei mitään pahempaa sattunut. Joskus peffa kastui, kun liukastellen kaatui siihen jälle. Oikeastaan koska piha oli liukas, veden kanto oli ketterien lasten hommaa.

Puut kannettiin sylissä tai telineellä. Sylissä sai aika ison kasan kerrallaan, kun osasi latoa hyvin ja käytti klapia alemman käden jatkona. Pulmana vain oli se, ettei sitten nähnyt paljoa eteensä. Silti portaistakin selvittiin.

Saunan piti olla jouluaattona valmis kello 16. Miesväki kävi ensin kylpemässä. Naiset laittoivat sillä välin ruokaa sekä hoitivat vielä iltalypsyn. Kun miesväki oli saunonut, he koristelivat kuusen. Naiset menivät silloin saunaan.

Kuusi koristeltiin lippunauhalla. Siihen ripustettiin lisäksi muun muassa itse tehtyjä kiiltopaperitähhtiä. Kynttilät olivat aitoja talikynttilöitä. Alkuaikoina ne sidottiin kuuseen kalastajalangalla. Myöhemmin sitten tuli sopivia kiinnityslaitteita, ja paljon myöhemmin sähkökynttilöitä. Palo-vaarahan siinä oli. Koskaan kuusta ei

saanut jättää valvomatta kynttilöiden palaessa. Toisaalta kynttilät koettiin kalliiksikin. Ei niitä turhaan polteltu, vain silloin kun suurin osa perheestä oli koolla.

Kello 18 oli h-hetki eli siihen mennessä ruoat olivat isossa leivinuunissa kypsyneet. Pöytä oli saatu katettua ja ruokailu alkoi. Nautiskelevan, miltei hartaan ruokailun jälkeen ruoat jätettiin pöytään, jos vaikka yöllä nälkä ylittäisi. Tai ainakin tontut voisivat saada yöllä vatsansa täyteen.

Maatalossa joulukuusi olikin pisin pyhäytymisen hetki; ilta kuudesta aamu kuuteen. Jos mentiin joulukirkkoon, se vaati kyllä omat järjestelynsä ja muutokset aikatauluihin. Muistaakseni kirkko alkoi aamulla seitsemältä. Me lapsetkin heräsimme ennen kuutta, vanhemmat jo viideltä. Aamulypsyt piti saada valmiiksi. Hevosien kyydisä mentiin. Vaikka huopatossut oli jallassa ja röijyt päällä sekä oltiin heinien sisällä, niin kylmä vaan tahtoi pakka-saamuina tulla. Kivikirkkokaan ei ollut oikein lämmin. No kotiinpäin hevonen sai sitten juosta, kun pääsi sen jälkeen lämpöiseen talliin. Silloin ei hikikään haitannut ja matka joutui. Reessä sai lenteleviä tieroja väistellä. Meillä oli vain tavallinen peräreki, naapurilla olin oikein kirkkoreki. Se oli kevyempi, mutta yleensä se jäi toiseksi. Meillä oli nuori ja raisu tamma reen edessä, naapurilla vanha ruuna.

Joulupäivä oli harrasta aikaa. Siihen aikaan ei saanut jouluna vierailla missään. Piti hiljentyä kotona. Aika tuntui tosi pitkälle, erityisesti silloin jos oli käyty kirkossa. Tapanina iltakuudelta sai taas vapaasti vierailla ja huvittelakin. Emmehän me lapset maltta- neet sitä odottaa. Lähdettiin liikkeelle kohta aamupäiväkahvin jälkeen, eli siinä kello 10 paikkeilla. Päiväruokailun jälkeen menimme vauraaseen naapuriin, jossa ei oltu niin tarkkoja hiljaisuudesta. Tapanin ajelulle mentiin heidän komealla reellänsä ja valjakolla.



Retkiä Somerolle

Linja-auto kiittää hal-
ki Kimalan keltais-
ten sänkipeltojen,
suuntana Kimalan karta-
non puutarha. Autokin on
keltainen ja väriltään tut-
tu Someron Linjan ajoilta.
Nyt istutaan kuitenkin Tu-
run kaupunkibussin ”Kel-
taisen vaaran” kyydissä. Au-
to on tilattu yhteisen puu-
tarharetkemme ajokiksi,
suuntana Somero! Muka-
na on turkulaista puutarha-
väkeä, kuten Dendrologian-
seuran puuharrastajat, Ruis-
salon Puutarhan ystäviä ja
Puutarhataiteen ystäviäkin.
Siis erilaisia hengenheimo-
laisia auton täydeltä.

Ajattelen samalla pää-
töstä viimeisen Somero-ret-
ken jälkeen, että nyt tämä
Somero saa riittää! Tein sil-
loin kevätretken Rautelan
harjulle tarkoituksena ot-
taa vielä muutama valoku-
va harjun päältä avautuvasta
maisemasta ja kävellä sitten
hautausmaalle Saarentaan
tietä pitkin.

”Noihin taloihinko me-
net?”, kysyi linja-auton kul-
jettaja Kertunsalon tienhaa-
rassa kun jäin autosta, ja jat-
koi; ”Tässä ei juuri kukaan
jää koskaan pois.” ”Ei”, vas-
tasin. ”Menen Rautelankos-
kelle onkimaan, paitsi et-
tei ole enää koskea, eikä ole
onkikaan mukana. Nostal-
giamatka näet, olen synty-
nyt täällä.” Harjulla oli pal-
jon joulumyrskyn kaata-
mia puita, eikä askelkaan
tuntunut enää entisen ke-
vyeltä. Mutta maisema yli



Kuvat: Jukka Sarvarinne

Rautelan- ja Pusulanjär-
vien oli edelleen vertaansa
vailla. Täältä ottivat suun-
taa jo jäämies Ötzin aika-
laiset kun maamme rantoja
asuttivat. Tärkeää on nähdä
kauas ja ymmärtää laajempi
elonpiiri.

Piti vielä kömytä suol-
le. Ei ollut enää suota. Si-
tä, jonka halki hyppyrin
laskijat huristivat talvisin.
Kuivunut oli ja metsäk-
si muuttunut. Toiveet vai-
vaiskoivun löytymisestä sai
unohtaa.

Jo Linnanmäen tiel-
lä tuntui askel painavan, ja
matka hautausmaalle oli
tietysti arvioitua pitempi.
Tarkoitus oli alun perin va-
lokuvata kaikki tämän ”Sa-
laisen puutarhan” erikoiset

kasvit, eritoten puut. Väsy-
mys vei liian innon ja piti-
hän käydä myös tuttujen ja
lähisukulaisten haudoilla.
Täällä he pääosin kaikki le-
päsivät.

Uudempi hautausmaan
laajennus kyllä kiinnosti,
mutta täällä ehkä käydään
paremmin voimin joskus
myöhemmin? Nyt aikataulu
pakotti kiiruhtamaan Salon
bussiin.

Mutta palataanpa ”Kel-
taisen vaaran” penkille mui-
den puutarha- ja puuintoi-
lijoiden joukkoon. Noin 50
henkeä mukana tällä ker-
taa, sillä olimme Somerol-
la jo toista kertaa. Edellinen
retkemme saman aihepiirin
merkeissä tehtiin vuonna
2009. Mikä niitä turkulaisia
tänne ”kuraajan” varteen ve-
tää? Kysymys mielessä sain
pikkuhiljaa vastauksia.

Tämä retkemme, kuten
aikaisemmatkin, oli seu-
ramme aktiivihenkilöiden
toimesta aikaisemmin tie-

dusteltu, suunniteltu ja ai-
kataulutettu. Häntälän not-
kot oli ensimmäinen koh-
teemme. Asiantuntevan
oppaan Henna Seppälän
johdolla siirryimme pitkänä
letkana koululta maisemiin.

Notkon reunalta avautui
uskomaton näky: korkeus-
eroa alhaalla lirisevän pu-
ron pintaan oli lähes saman
verran kuin Rautelan har-
julta järven tasolle. Kuinka
en ollut tänne aikaisemmin
eksynyt? Muutaman ker-
ran olin kyllä autokyydis-
sä Häntälän kylän läpi aja-
nut, mutta notkojen lähem-
pi tarkastelu oli jäänyt. P. A.
Gadd oli v. 1758 pikkuapol-
lo-perhosta määrittäessään
ilmoittanut löytöpaikak-
si Hämeen vuoret. On ap-
rikoitu, missä perhosen ai-
kaisempi sisämaan esiinty-
mä on sijainnut. Ei tarvitse
pohtia, kyllä Häntälän not-
koista tarpeeksi vuoris-
tomaisemaa löytyy, ainakin
Etelä-Suomen tarpeisiin.

*Maisema yli Rautelan- ja
Pusulanjärvien oli edelleen
vertaansa vailla.*



Tosin syöpyneenä syvälle saveen, aivan kuin peilikuvana. Ja pikkuapollot lentävät täällä alkukesästä vielä sankoin joukoin. Uudelleen aloitettu karjan laidunnus on avannut maisemat silmälle ja mielelle herkäksi, kuin kappaleeksi kauneinta Suomea. Somero taas on kuulunut Hämeeseen 1900-luvun lopulle asti. Ehkä kuului Varsinais-Suomeen perhosen löytymisen aikoihin, mutta eipä nyt ruveta hiuksia halkomaan. Hyvä tarina uppoaa matkailijaan paremmin kuin ”pussillinen” kuivia totuuksia.

Matka jatkuu, joten palataan keltaiseen bussiin joka lähestyy Kimalan kartanoa.

Täällä vierailimme jo edellisellä retkellämme, jolloin mukana oli myös rakennusperinteen ystäviä. Se oli siis eräänlainen kulttuurimatka Somerolle. Siihen sisältyi niin huolella hoidettujen vanhojen rakennusten kuin puutarhojenkin ihailu ja ihmettely. Silloin tulimme Turuntietä eli hämäläisten Härkätietä, ja ensimmäinen kohteemme oli Långsjön kartano rakennuksineen ja puutarhoineen.

Rouva Marja Korhosen opastuksella saimme aika-

moisen tietopaketin rakennusten historiasta. Puutarha puistoineen oli myös nähtävyys, kuten Sagulinin sukuhaudan tammet ja puiston suurikokoiset kriminlehmukset, joita harvemmin näkee. Ja kuuluisa Långsjön päärynäomenapuu tietysti, rungoltaan jo vinona, mutta hedelmiä kantaen edelleen. Silloinkin retkemme jatkui Kimalan kartanoon. Se ensikerta olikin varsinaisen yllätys, voiko tällaista Somerolla ollakaan? Vauhdikkaasti otti talon isäntä Pertti Toukkari sekalaisen seurakuntamme vastaan ja johdatti sisälle viimeisen päälle asiantuntemuksella ja huolella restauroituun vanhaan kartanotaloon. Ihailtavaa hyminää kuului seurueemme arkkitehtienkin suunnalta, kuten muiltakin asiantuntijoilta. Eikä syy ollut mahtavan kuohuviinitarjoilun salin pöydältä, keraerinomaisen suullisen esityksen kartanon historiasta. Tähän ei oltu totuttu missään muualla aikaisemmillä retkillämme. Siis tällaiseen tarjoiluun. Kyllä Somero nyt vei pisteet kotiin! Ja puutarha sitten lukemattomine erikoisine lajeineen, istutuksineen ja käytävineen. Samalla rakkaudella hoidettu kuin rakennus-

”Voiko tällaista Somerolla ollakaan?”

kin. Retkemme johtajan Robert Rainion luovuttama rusokirsikan taimi pääsi kasvamaan hienoon seuraan. Ehkä vielä joskus palaamme katsomaan puiden ja puutarhan kehitystä? Ja nyt palasimme! Tarjoilupöytä oli nyt puutarhassa täynnä kuohuvaa! Lasi käteen ja puutarhakierrokselle. Puut olivat tietysti kasvaneet, kuten rusokirsikkakin. Se sai nyt seurakseen pienemmän kaverin samaa lajia. Kaunis syksyn sää suosi retkeämme tälläkin kertaa ja lasi kädessä kävely antoi askelille tukea ja turvaa ihannassa puutarhassa. Isännällä riitti energiaa esitellä erikoisuuksiaan. Vaikka oli jo syyskuun alku, niin keltakukkainen trumpettipuun oli vielä kukassa, samoin kuin monet perennakukat omis- osastoissaan. Eipä ollut valittamista maisematakaan Pusulanjärven yli Rautelan suuntaan.

Matka jatkui nyt Saarentaan kautta Härkälän kartanoon. Ennen kunnalliskotinakin toiminut suuri kartanorakennus on uusien omistajien myötä kokenut uuden kukoistuksen. Taas-kin oli hyvä huomata se ihmeellinen kauneus ja harmonia, mitä vanhoista rakennuksista löytyy, kunhan niitä asiantuntevasti kohdellaan. Paljon oli rahaa ja aikaa tarvittu korjauksiin ja entisöintiin. Varsinkin sisätilojen palauttaminen ennen kunnalliskotiaikaa vallinneisiin huonetiloihin. Talon isäntä Raino Hurme antoi täälläkin seikka- peräisen selostuksen kartanon historiasta ja viimeisestä korjausvaiheesta. Piha ja puutarha oli vielä aita-

matta, mutta suuret pihapuut, saarnet, lehmukset ja rannan kartanopoppelit olivat tallella. Myöskin pihan vanhan ja raihnaisen tammen ikää arvailtiin. Kiireessä juoksin vielä katsastamaan Härkälänsalmen uuden sillan. Komea se tietysti oli, mutta ei niinkään kaunis. Tulokoon nyt henkilökohtaisena mielipiteenä sanotuksi. Muistissa oli jotenkin se vanha, romanttinenkin puusilta, jonka vinolta kannelta niitä poppelinoksia eräällä aikaisemmalla puuretkellä oli ihailtu. Härkälä jäi taakse ja matka jatkui Kirkkojärven etelärantaa Someron keskusta- an. Lounas odotti Torituvassa.

Ruokailun jälkeen matkamme jatkui Somerniemmen suuntaan Kaari Utrion ja Kai Linnilän Amanitaan. Edellinen retkemme silloin viisi vuotta sitten kurvasi Viikin sillalle suuntana Palikaisten kartano. Jääkäripuisto siinä sillan jälkeen oli puuihmisten tietysti nähtävä ja auto pysäytettiin hetkeksi. Kauniille paikalle Paimionjoen luhtaniitylle istutetut 200 tammea eivät kuitenkaan näyttäneet erityisen roimakasvuisilta. Liekö maassa liikaa kosteutta? Matka jatkui Palikaisten kartanoon, jonka pihalla isäntä Johan Gullichsen meidät otti vastaan. Täälläkin oli rakennuksista huolehdittu esimerkillisellä tavalla. Päärakennus oli hiljattain entisöity museovirastoa kuunnellen ja tervehti meitä vastamaalatuin seinin. Saimme myös kattavan katsauksen kartanon komeasta historiasta. Sitten



Pertti Toukkari tutkii keltakukkaista trumpettipuutaan.

Jatkuu sivulla 42

siirryimmekin puutarhan puolelle ja Suomen suurimpien puiden joukkoon. Somerolaisena olin tietysti kuullut tarinan Palikaisten jättikuusesta, jonka ympäri tarvittiin viiden miehen kädet! Valtavan hieno pihapuu kuusi olikin, mutta vähemmätkin kädet riittivät. Puun ympärysmitta rinnankorkeudelta (130cm) oli 380 cm, ja korkeudeksi arvioimme monen miehen voimin 33 metriä. Tyvekäs puu sijoittuu kyllä Suomen kymmenen paksuimman kuusen joukkoon. Selvä Suomen ykkösen paksuudeltaan oli pihan metsävaahtera, jonka ympärysmitta rinnankorkeudelta oli 515 cm! Samoin Suomen suurin siperianpihta kasvoi pihan tuntumassa. Sen ympärysmitta oli 332 cm ja korkeudeksi arvioitiin 36 metriä. Tätä samaa puolajia olivat Someron kirkon vieressä aikoinaan kasvaneet ”jalokuuset”. Palikaisten puu on jopa ylivoimaisesti paksuin lajinsa edustaja Suomessa! Lisääkin löytyi: mongolianvaahtera metrin



Retkikunta kuulolla Amanitan pihapuutarhassa.

korkeudelta antoi ympärysmitaksi 255 cm, Suomen kakkonen! Siperiansebrat korkeina, latvat 25 metrissä, vähän matalampi lännenpihta, suuri jalopähkinäpuu, hieno kirjavalehtinen vaahtera ja kriminlehmus täälläkin, joka viimeksi mainittu näyttääkin olevan erityises-

ti somerolainen kartanopuu. Retkikuntamme johtajan Robert Rainion kiitokseksi ojentama amerikkalaisen jättipihdan taimi saikin varmasti parhaan maaperän ja pienilmaston, kasvaakseen suureksi Painionjärven rannalla muiden jättiläispuiden seurassa. Kun linja-au-

tomme oli vielä saatu kääntymään Palikaisten sillalle, huristimme Salontietä takaisin Turkuun. Tyytyväistä hyminää kuului auton sisältä ja taisin itsekin mutista puoliääneen: ”Nähdä Palikainen ja kuolla”...

Mutta tällä kertaa automme kulki vanhaa Helsingintietä Somerniemelle ja kurvasi Amanitan kirjatehtaalte. Pihassa meidät toivotti tervetulleeksi talon isäntäpari Kaari Utrio ja Kai Linnilä, ja taas oli tarjolla kuohuvaa! Somero löi nyt kerta kaikkiaan turkulaiset polvilleen. Näinkö komeasti täällä takametsissä elellään? Kun aurinkoinen syyssää näyttää suosivan retkiämme erityisesti, niin mikäpä oli lasi kädessä kuunnella isäntäparin sujuvaa kerrontaa talon ja sen asukkaiden historiasta. Vaikka emäntä puutarhaansa vähättelekin, niin kyllä siinä nähtävää oli tällaiselle asiantuntijoina itseään pitävälle joukollekin. Valtava sorvarinpensas syysväreissään keskellä pihaa, kor-



Saapuminen Lahden kartanoon. Omistaja Arne Latvus vasemman kuistinikkunan kohdalla.



keat Sahalinin tattaret kuin palmut, suojamuurin kasvut tien laidassa ja kaivettu uimalampi jäivät erityisesti mieleen. Rakennukset siten vielä erikseen. Kuinkahan monta laajennusta vuosien mittaan lieene tehty? Pitkänä jonona jännittävän ruskeaksi maalatut rakennukset palvelivat asukkaiden ja yrityksen tarpeita. Tuskin niitä on laajennettu pelkkiä kirjahyllyjä varten, jotka kirjoja pullollaan kiersivät sisätilojen seinä. Ja muistanko kuulemaani paljon väärin, jos sanon yrityksen työllistäneen vuosikymmenten aikana noin 50 eri henkilöä. Näin Someron maatalouspitäjässä kirjoja kirjoitellen ja toimitellen! Niin, ja sikareita tuprutellen. Kirjakauppakin oli avoinna, joten tuliaispuoli tuli hoidetuksi. Tyytyväisinä näkemäämme siirryimme linja-autoon, kunhan Robert oli pitänyt kiitospuheensa ja luovuttanut perinteisen rusokirsikan taimen näin puutarhahengessä muistoksi retkeltämme.

Matka jatkui Someron keskustan, siis Joensuun kautta Hämeen Härkätielle, kohti Lahden kartanoa. Tännekin olivat "herrasmiestiedustelijamme" tehneet ennakkoretken ja saaneet nykyiseltä omistajalta Arne Latvukselta luvan tulla isommalla joukolla sovituna aikana. Matka kulki tuttujen maisemien kautta. Kertunsalon tienhaaran kohta tuntui ihmisiä erityisesti kiinnostavan. Siinä on jotain eksotiikkaa, kun tie kulkee lähellä jyrkanteen reunaa ja Saarentaanjärvi välkehtii 20 metriä alempana. Tämän huomasi erityisesti silloin ensimmäisellä kulttuuriretkellä, kun ajoimme toiseen suuntaan tien järvenpuoleista reunaa. Enpä ole aikaisemmin

osannut katsoa sillä silmällä. Vierustoverin kanssa puhuimme kaupunkien vedenhankinnan hankaluuksista ja haitoista. Totesin, että veivät meiltäkin Rautelasta kosken, ruoppasivat kanavaksi.

Myös Heikkilän mutkien eksoottisuus sai auton välitä erityishuomion! Suutelan talon jälkeen avautuivatkin eteemme Rautelan ja Pusulanjärven maisemat. Turistin silmin nyt nähtynä Härkätien upeinta maalaismaisemaa, vaikkakin kaupungin aluetta virallisesti. Eikö kaupungista pääse enää missään eroon? Kaikkialla maalaispitäjät Suomenmaassa ovat hinkuneet kaupunkinimitystä. Lieenkö lisännyt hyvinvointia? Siinä vasemmalla vilahti Knaapin Myllymäki, jossa sijaitsi äitini lapsuudenkoti. Arpalahden mamma hoiteli suurta katrastaan, ja pappa Knaapin lukuisia hevosia. Maisema järvi- ja metsämaisemaksi on ollut nykymittapuun mukaan uskomattoman kaunis. Jos oli aikaa seurata kesäaamun tapahtumia, niin voi todis-

taa tämänkin: vastarannan Virtaset olivat tulossa aamulypsulle omaan rantaansa. "Katos Väinö kun Knaapin lehmän päässä on pualaitaa." (riukuaitaa), huikkasi Hilja. Väinö tarkensi: "Olivai, ne on rappuset."

Näitä ajatellen huomasin automme kurvanneenkin jo Lahden kartanon pihaan, missä kartanon isäntä oli meitä vastassa. Vastamallatu kartano taustanaan hän antoi meille tyhjentävän selityksen nykyisen korjauksen historiasta ja uuden, viereisen "pikkukartanon" rakennusvaiheista. Moniakin vaiheita kokenut upea kartanorakennus näytti nyt palanneen alkuperäiseen loistonsa. Sitä ei nykyihminen tietenkään ole nähnyt, mutta voi nyt nähdyn perusteella kuvitella. Talo oli saanut arvoisensa isännän. Sisätiloissa remontti oli vielä kesken, mutta sinnekin saimme kurkistaa. Lastulevyillä on Suomessa vuorattu nousukauden huumassa monetkin arvorakennukset, niin tämäkin kartanorakennus

hotellivaiheen aikana. Nyt nämä on viety roskalavalle ja huonetilat palautettu alkuperäisen pohjapiirroksen mukaiseksi. Viereinen "pikkukartano" on rakennettu tyyliltään pääkartanoa mukailevaksi ja sen tiloja tullaan vuokraamaan erilaisiin juhlatilaisuuksiin. Varsinainen kartanorakennus jää siis yksityisasunnoksi.

Myös puutarha on palauttamassa entiseen loistonsa. Se on saanut jo istutuksia, marmoripatsaita ja huvimaan koristukseksi. Tyytyväistä oli väki näkemäänsä ja kuulemaansa, kun suunnasimme takaisin Turkuun. Somero oli näyttänyt meille kauneimmat kasvonsa. On sanottu, että piru aikoinaan pudotteli herroja Someron vesistön varteen kartanoita perustamaan, kauneimmille paikoille tietysti. Ei haittaa, vaikka samainen piru nyt pudottelisi varakkaita pelastamaan Someron arvoraakennuksia. Henkilöitä joilla on intoa, varaa ja näkemystä.



Arne Latvus esittelee Lahden "Pikkukartanoa".



Tilipalvelut – Isännöinti
Kiinteistönvälitys



**Someron
Asunto-
keskus Oy**

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*



P. 050 0294625

Someron Konevuokraamo
METALLITIE 6 31400 SOMERO

050 5341 721 someronkonevuokraamo.fi

AGA Palvelupiste **VIRTASEN
ÖLIYMAALIT**

Joulurauhaa

Uudistunut ja laajentunut

*Someron Kukkakeskus ja
Hautaustoimisto Kauppi*

Joensuuntie 25, puh. (02) 7485 385, 0500 743 024
www.kukkakeskuskauppi.com
Ma-pe 8.30–17, la 8–14, su 9–13

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*




Joensuuntie 49 31400 Somero
puh. 040 126 8347



Pellavakeskus
PELLAVAA JA PALJON MUUTA



*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Joensuuntie 49 • P. (02) 748 7433 • www.pellavakeskus.fi

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Someron Puutavara Ky
Pärnämäentie 133, 31400 Somero
puh. (02) 748 5307, 050 537 9762
www.someronpuutavara.fi



Someron Apteekki
Turuntie 6, 31400 Somero, (02) 748 5678

**Palvelemme ma-pe 8–19
la 9–15**



www.someronapteekki.fi www.avainapteekit.fi **Avainapteekit**

**SOMERON
AUTOPALVELU**

Erkki Mentula

**HENKILÖ- ja PAKETTIAUTOJEN
HUOLLOT JA KORJAUKSET**

**Viljatie 4, Somero
puh. (02) 748 5077**

Nummilan emäntä Lauha Honkio

Olen varsinaisesti tutustunut Lauhaan tanssipaikalla, jolloin hän oli alle kahdenkymmenen ja seurusteli jo miehensä Erkin kanssa.

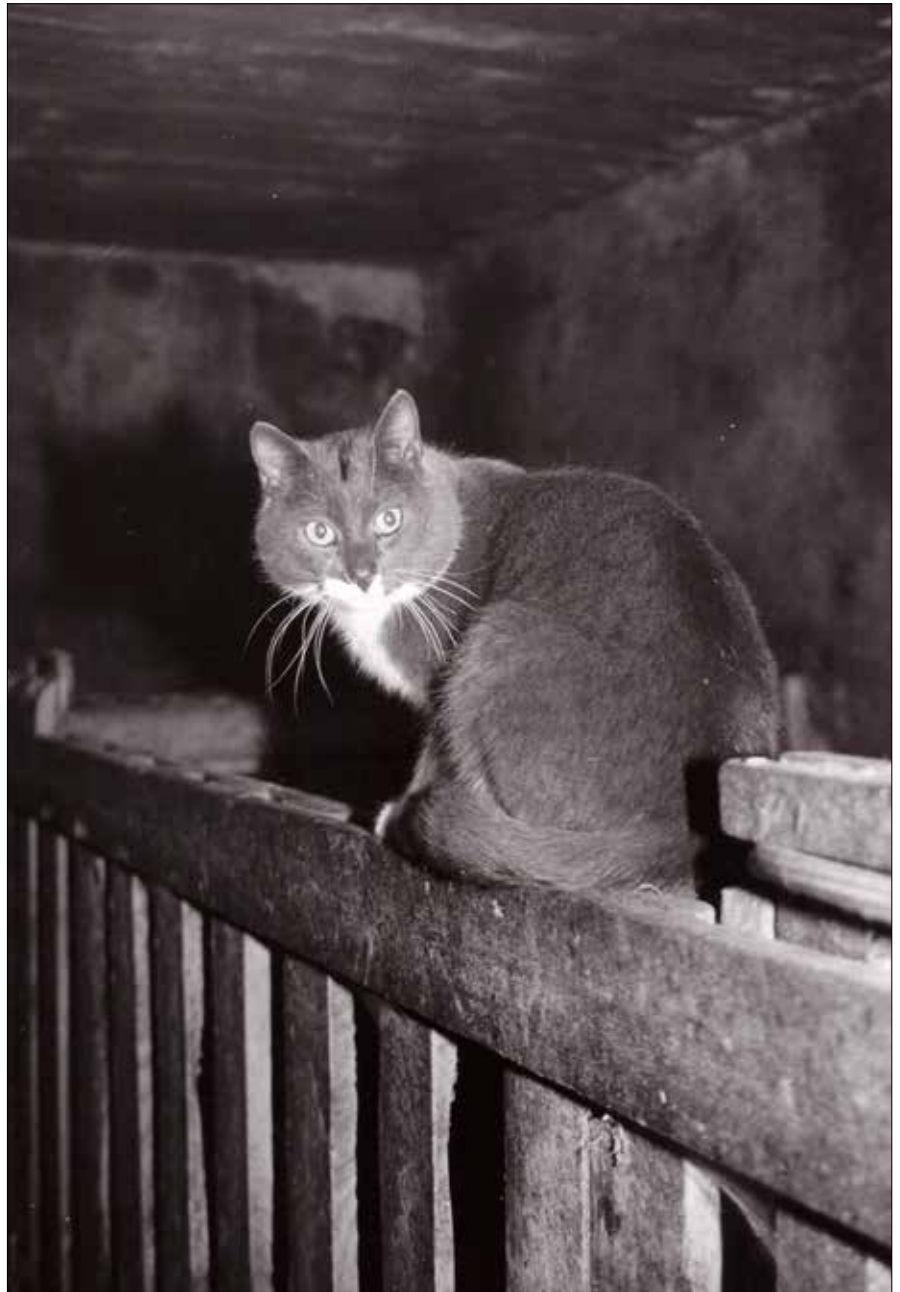
Lauhan äiti oli jo aiemmin kuollut ja hän asui isänsä kanssa maatilalla. Heillä oli hevonen ja muutama lehmä. Isänsä kuoltu Lauha oli vielä todella nuori ja työmäärä tilalla oli valtava nuorelle naiselle. Lähiomaiset auttoivat häntä raskaimmissa talon tehtävissä. Yksi apuhenkilöistä kiintyi häneen. Lauha ei ollut vielä täyttänyt 20 vuotta, kun hän sanoi tahdon komealle miehelleen. Erkki Honkiosta tuli taloon isäntä. Parille syntyi tyttövauva vuonna 1949.

*Kaikesta huolimatta
Lauha piti tilansa
moitteettomana.
Maidon puhtaudes-
ta oli meijerin tahol-
ta tullut heille kunnia-
kirjakin.*

Paljon raskaita töitä oli kaiken aikaa, koska talossa oli karjaa. Maitotonkat painoivat. Kaikesta huolimatta Lauha piti tilansa moitteettomana. Maidon puhtaudesta oli meijerin taholta tullut heille kunniakirjakin.

Lauha arvosti miestänsä. Erkki hoiti talon kirjanpitoa ja raha-asioita. Lauhan henkireikä oli tori. Hän oli tori-ihmisiä ihan tosissaan, itselläni on kuvakin hänestä toriporukassa. Erkin henkireikä taas oli kalastus ja matkailu.

Lauha on aina ollut hyvin kotiläheinen – pitää kodin viihtyisänä ja ottaa mielellään läheisiä kylään. Nyt ikääntyessään ja leskenä ollessaan hän pitää kissoja ”täysihoidossa”, ostaa niille kaloja ruuaksi. Kissoilla on ylevät



Somero-Seuran arkisto

olot talon karjakeittiössä – pakkasilla Lauha lämmittää padan veden kuumaksi, jotta kissat saavat maata puisen padan kannen päällä.

Talon tytär ja Lauha ovat Erkin kuoleman jälkeen asuneet kahdestaan. Tuttavat ja ystävät ovat tuoneet kaksikolle monia erinäköisiä ja -kokoisia pehmonalleja. Heidän kodissaan on sohvat ja tuolit pullollaan pehmeitä otuksia.

Näin sivusta Lauhaa seuranneena olen todennut hänet vahvaksi persoonaksi. Hän ei koskaan ole puolisoaan moittinut, eikä elämäänsä harmitellut – ainakaan muiden kuullen.

Kaiken arjen työn ja kiireen tietäen ihmettelen, kuinka Lauhalla on sisälleen niin voimakas aurinko - ei ole kaikilla.



Someron nimismies jäi ilman kunniamerkkiä

Aina joulun alla itse-
näisyyspäivän aikoi-
hin seuraamme mie-
lenkiinnolla, keihin ansioi-
tuneisiin henkilöihin vuo-
den kunniamerkkien jako on
osunut. Eri instanssit, yhtei-
söt ja muut tahot ovat hyvissä
ajoin vuoden aikana tehneet
esityksensä, joiden perusteel-
la tasavallan presidentti on
myöntänyt kunniamerkin.
Tämä palkitsemistapa on hy-
vin vanha, satoja vuosia van-
ha. Tässä kirjoituksessa tuo-
daan esiin yksi pieni episodi
somerolaisten kunniamerk-
kihistoriasta yli sadan vuoden
takaa.

Silloin Suomi kuului vie-
lä Venäjän valtakuntaan.
Niinpä autonomisen Suo-
men suuriruhtinaskunnan
kunniamerkit antoi Ve-
näjän keisari. 1900-luvun
alussa elettiin niin sanot-
tuja sortovuosia. Suomen
valtiollisia oikeuksia pyrit-
tiin supistamaan. Suomea
haluttiin venäläistää, koko
keisarikuntaa pyrittiin yhte-
näistämään. Yleisvenäläistä
lainsäädäntöä oli tarkoitus
soveltaa myös Suomessa.
Vuonna 1909 kenraaliku-
vernööriksi tuli Frans Seyn.
Toisen sortokauden katso-
taan alkaneen silloin.

Tämä ei voinut olla ai-
heuttamatta Suomessa vas-
tareaktiota. Passiivisen vas-
tarinnan, tiukan Suomen
lakien mukaisista oikeusis-
ta kiinni pitämisen, ohella
syntyi aktiivinen vastarinta-
liike. Aktivistien ajatuksena
oli vastustaa aseita venäläis-
ten toimia, jopa aseellista it-
senäisyystaistelua suunni-
teltiin. Perustettiin muun
muassa urheiluseuraksi naa-



Somero-Seuran arkisto

mioitu Voimaliitto, jonka
tehtävänä oli yksiselitteises-
ti valmistautua aseelliseen
taisteluun venäläisiä vas-
taan. Voimaliitolla oli kent-
täorganisaatio kautta maan.
Vuonna 1906 hankittiin
Sveitsistä yli 3000 kivääriä,
jotka salakuljetettiin Suo-
meen ja jaettiin kentälle.
Tämä oli sen ajan asekat-
kentä. Aktivistien toiminta
hiipui vähitellen 1910-lu-
vulle tultaessa, aseet jäivät
kätköpaikkoihinsa. Myö-
hempää aktivismia oli jää-
käriliike.

Vaikka toiminta oli sa-
laista, se ei voinut jäädä vi-
ranomaisilta huomaamat-
ta. Bobrikovin ajoista al-
kaen Suomessa oli toiminut

Venäjän valtiollinen poliisi
santarmilaitos, ohrana, jon-
ka tehtävänä oli selvittää ja
paljastaa kaikki poliittisesti
epäluotettavat, kapinalliset,
maanpetokselliset liikkeet.
Santarmilaitos oli sen ajan
suojelupoliisi.

Venäjän valtakunnas-
sa kunniamerkkien jako ta-
pahtui pääsiäisen aikaan,
joka oli ortodoksisen kir-
kon suurin juhlapyhä. 1913
oli odotettavissa tavallista
enemmän palkittuja, kos-
ka Romanovin hallitsijas-
ku oli silloin ollut vallassa
300 vuotta. Suomen ken-
raalikuvernöörin virasto oli
jo marraskuussa 1912 pyy-
tänyt läänien kuvernööreil-
tä ehdotuksia palkittavista.

Ohjeissa korostettiin, että
kyseisten henkilöiden tuli
olla lainkuuliaisia ja poliit-
tisesti luotettavia; sellaisia,
jotka agitaattoreista huoli-
matta noudattavat yleisval-
takunnallisia lakeja.

Hämeen läänin kuver-
nööri Rafael Späre esit-
ti omassa ehdotuksessaan
muiden muassa, että Py-
hän Stanislauksen ritarikun-
nan III luokan ansiomerk-
ki myönnetään kahdelle ni-
mismiehelle, Johan Fredrik
Seikulle Ruovedeltä ja Otto
Emil Reinhold Stålhammar-
ille Somerolta. Kummalla-
kin oli takanaan pitkä vir-
kaura, Stålhammarilla lähes
20 vuotta.

Varmuuden vuoksi ken-
raalikuvernöörin kans-
lia pyysi Suomen santar-
mihallitukselta lausunnon
ehdotettujen sopivuudes-
ta kunniamerkkien saajik-
si. Lausunnon vakavimmat
huomautukset koskivat So-
meron nimismiestä Otto

*Salaliittolaisen toimintansa hän oli
onnistunut tekemään niin taita-
vasti, että santarmi-valvonta,
ohrana ei tiennyt siitä mitään.*



Stålhammaria. Santarmite-tojen mukaan Stålhammar oli 1910 vastannut Someron salaisesta asevarastosta. Santarmihallituksen päällikön, eversti K.R. Uthoffin mukaan oli myös näytetty, että Stålhammar oli jäsenenä Vapausliitossa, Voimaliiton toiminnan jatkajassa. Todellisuudessa nämä aktivistijärjestöt eivät olleet toimineet enää vuosiin, mutta santarmien tiedoissa ja raporteissa ne vielä kummittelivat. Kenraalikuvernöörin kansliassa lausunto otettiin vakavasti, ei kai muu olisi voinut olla mahdollistakaan. Kun kunniamerkkiesitys lähti kenraalikuvernööriltä eteenpäin, Stålhammarin nimeä ei siinä ollut. Ruoveden nimismies sitä vastoin sai aikaan merkkinsä. Ilmeisesti santarmien tiedot eivät kuitenkaan olleet kovin vahvoja, koska Stålhammar säilytti virkansa.

Otto Stålhammar (1868 – 1942) oli syntynyt Tuuloksessa. Someron nimismiehenä hän oli lähes neljännesvuosisadan, vuodesta 1894 vuoden 1918 lopulle. Tätä kirjoitusta laadittaessa ei ole enempää tutkitu Stålhammarin toimintaa Somerolla. Täältä lähtönsä jälkeen hän oli jonkin aikaa Akaan nimismiehenä sekä kirjurina Helsingin poliisilaitoksessa. Hän sai sotakamreerin arvonimen. 26-vuotiaana poikamiehenä Somerolle tullut Stålhammar löysi täältä elämänkumppaninsa. Hän oli naimisissa somerolaissyntyisen Anna Aronssonin (1886 – 1951) kanssa.

Kun puhutaan aktivistien salaisesta toiminnasta ja asehankinnoista, tulee mieleen toinen somerolainen, täällä syntynyt Fredrik Ferdinand Järnström (1870 – 1936). Hän oli Hami-

nan kadettikoulun käynyt vanhan väen upseeri. Suomen sotaväen lakkauttamisen jälkeen hän toimi tulihallinnossa erilaisissa esimiestehtävissä. Järnström oli aseiden asiantuntijana mukana Sveitsissä 1906 otamassa Voimaliiton kiväärejä. Aseiden levittämiseen Suomessa hän ei osallistunut. Salaliittolaisen toimintansa hän oli onnistunut tekemään niin taitavasti, että santarmivalvonta, ohrana ei tiennyt siitä mitään. Oman Pyhän Stanislauksen kunniamerkkinsä hän oli saanut 1912. Myöhemmin Fredrik Järnström oli itsenäisen Suomen rajavartioston ensimmäinen päällikkö. Hän yleni kenraalimajuriksi. Poikamiehenä koko ikänsä pysytellyt Järnström vietti lomansa Somerolla, äitikin eli täällä vuoteen 1921 asti. Somerolla piirit olivat pienet. Näin ollen voisi olettaa, että saman ikäpolven miehet Stålhammar ja Järnström ovat varmasti tavanneet ja tunteneet toisensa Somerolla, ehkä vaihtaneet isänmaallisia ajatuksia.

LÄHTEITÄ:

Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto, III osasto, akti 4-13 1913. Kansallisarkisto.

Juhani Piilonen: Titlar och utmärkelsetecken i det autonoma Finland, "Påskregnet" 1913 (Historiska och litteraturhistoriska studier 85. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland. 2010, s. 141 – 154.

Juha Pohjonen: Rajan ensimmäinen kenraali Fredrik Ferdinand Järnström 1870 – 1936. Otava 2014.

Sotakamreeri Otto Emil Reinhold Stålhammar (muistokirjoitus). Somero 16.10.1942.



Eila Leppänen

Joulukuusen latvatähti

Joulukuusi on ollut tärkeä tunnelman luoja ja joulussa, varsinkin lapsille. Ennen ei ollut koristeita ja kynttilätkin poltettiin vain valon lähteeksi yksi kerrallaan. Latvatähti oli sentään monessa kodissa. Ja ellei ollut, lapset alkoivat pyydellä: "Eiks meilläkin vois olla kuusesa latvatähti?" Yleensä se pyyntö ohitettiin, vain niitä tavaroita hankittiin, mitä ilman ei tultu toimeen.

Oli 1800-luvun viimeisiä vuosia. Isänpuoleinen tätini Aina oli saanut isältään muutaman kolikon. Se oli harvinaista, koska lapsia oli monta. Toisille ei liennyt – eikä se liene ollut suuriakaan pettymys. He eivät olleet tottuneet samaankaan. Aina-tyttö mietti, mitä hän ostaisi. Henkilökohtaista se ei voisi olla, kun vain hänelle annettiin. Niinpä hän keksi ostavansa latvatähden.

Oli aatonaatto. Perhe asui silloin Kiikalan Myllykulmalla Tavjan torpassa. Kirkonkylässä oli kauppa – matkaan siis. Suureksi pettymykseksi kaupassa ei ollutkaan latvatähtiä, vaikka kyläkaupat olivat siihen aikaan pienoistavarataloja, joista löytyi monenlaisia tavaraa. Aina-tyttö ajatteli, että jos hän lähtee kotiin, niin raha täytyy antaa takaisin eikä tähteä saada nyt eikä koskaan. Hän tiesi Terttilässä olevan kaupan, muttei ollut aikaisemmin liikkunut niin kauas kotoa. Ja hän oli vielä yksinkin. Mutta tähteä teki mieli.

No, eipä siinä mitään, tyttö lähti askeltamaan. Luntaakaan ei tiellä ollut haitaksi asti. Eipä tyttönen tiennyt, että kotona tultiin levottomaksi, kun lasta ei näkynyt tulevan kotiin.

Tunnit kuluivat. Aikansa taivallettuaan Aina näki naishenkilön tulevan vastaan. Naisella oli pieni päällinasta kääraisty nyytti mukana. Niin varma Aina oli suunnasta, ettei puhuttellut vastaantulijaa. Vihdoin hän tuli talolle, jonka seinässä oli pieni kyltti. Tuossa se kauppa oli. Ovesta arasti sisään. Kun vuoro tuli, hän kysyi latvatähteä. Kauppias veti erään laatikon auki. Siellä niitä oli, tuli jo valinnan vaikeus. Hän valitsi kultalangasta tehdyn tupsun. Rahakin riitti. Kauppias antoi hänelle yhden paperipäällysteisen karamellin, näin jouluaikaan. Kotiin, kotiin oli enää ainoana ajatuksena!

Hämärsi jo, kun hän ehti tuttuihin maisemiin. Nälkäkin oli jotta näköä haittasi. Aina oli tahtanut matkaa 15 kilometriä, ellei enemmänkin. Aina-tyttö taisi nähdä untakin, miten kaunis kuusi olikaan, kun latvatähti juhlisti sen. Ja niin joulun sopi tulla Tavjantaustan torppaan. Joulun ohittaminen tiesi toivoa keväästä, olihan kolmas päivä joulusta jo kananaskeleen pitempi. Ja kuten silloin ja edelleenkin, jokaiseen kevääseen on latautunut toivoa täällä pitkän pimeän maassa.

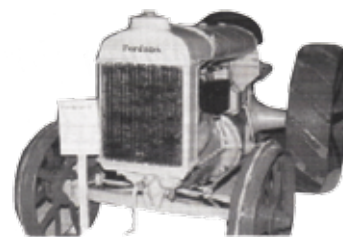
SOMERON HINAUS



Heikki Uutela
0440 311 301
Luhtatie 7, Somero

24h

Hyvää Joulua
ja Onnekasta
Vuotta 2017!



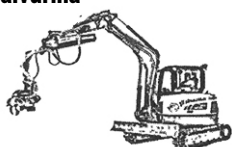
Mäkilän Traktorumuseo

Kärläntie 10, Somero
p. (02) 7481 137,
040 724 0044

- Energiapuuhakkuutyöt harvesteri päällä/raivurilla

- Energiapuukuljetukset nuppiautolla

- Tienvarsien ja pellonreunojen raivaukset



koneurakointi

LAURILA KY

www.koneurakointilaurila.fi

p. 0400 406 795

KONEHUOLTO ARTO UOTILA

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!



Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta

PIIRINUOHOOJA

Pertti "Pietu" Mikkonen

Helsingintie 398, 31400 SOMERO

Puhelin: 0400 823 139. Puh/Fax (02) 7488 359

pertti.mikkonen@wippies.fi

SOMERSORA

KIVIAINESMYYNNTI
040-152 9473

KIVIAINESTARJOUKSET
040-523 5245

www.somersora.com

Iloista Joulua!



postituspalvelu
navakka ky

www.postituspalvelunavakka.fi

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi

www.facebook.com/someroseura

www.somerniemi.fi

www.facebook.com/SomerniemiSeura

MAM KAIKKI MAANRAKENNUSALAN TYÖT ALUSTA LOPPUUN

MARKKU MALIN

MAANRAKENNUSLIIKE

MARKKU MALIN

- Sora ja mursketoimitukset - Lumen auraukset
- Vaihtolavat ja jätekuljetukset - Pihojen teko
- Purku urakat

Jo 40 vuotta

GSM 0400-536800 maanrakennusliikemalin@gmail.com
GSM 0400-123800 www.maanrakennusmalin.com



”Mitäs pannaan hassuu jyrräämään”

*”Siina rakas, kun se makas hassun kämmenellä.
Oli turvassa paremmassa kun tähti taivahalla.”*

Laulua ei voi olla muistamatta, kun sen joka päivä sai kuulla - montakin kertaa. Kesällä 1956 olin kuukauden päivät töissä Härkälän kunnalliskodissa, joka silloin oli samalla maatilalla. Tilanhoitajana toimi Urho Soini. Työhommissa käytettiin myös hyväkuntoisia hoidossa olevia asukkaita. Silloin minulla oli onni tulla tutuksi Härkälän Oksan ja hänen laulujensa kanssa. Siinakin lienee ollut naisten töissä, vaikka en häntä muistakaan.

Tokko tuohon aikaan Somerolla oli ketään, joka ei olisi kuullut lukuisia juttuja Oksasta. Moni piti Oksaa kovinkin ”hassuna”, kuten hän itseään kutsui. Omalaatuinen kyllä oli-

kin, mutta tarvittaessa aivan taitava työmies. Opasti tois-sä minua ja Viljamia, Härkälän väkeä tämäkin. Oksa opetti valjastamaan aamuisin hevosen kärryjen eteen ja rauhoitti vauhkoutuneen hevosen, kun ote Viljamilta karkasi.

Kaikissa Oksasta kiertävissä jutuissa oli sama kahdella tavalla tulkittava piirre. Oliko Oksa paljonkin jälkeenjäänyt, vai tarpeeksi ovela ja hiukan pirullinenkin välillä välttämään annettuja tehtäviä.

Saipa Oksa tehtäväkseen viedä hartausvierailulla käyneen kirkkoherra Tasangon Härkälästä Kirkkojärven yli pappilaan. Kun olivat astumassa veneeseen, Oksa kysyi papilta: ”Souraks sää, vai

souraks mää?” Ja ratkaisi saman tien itse: ”Souras sää vaan, mää saan takastullessiinkin soutaa.” Pitkö soutamisesta kovastikin vai ei ollenkaan?

Kerran taas oli Oksa laitettu jyrräämään kylvömaata. Sattui siinä sade alkamaan. Oksa jatkoi jyrräämistä, niin pitkään kunnes savisella pellolla jyrä paakkuuntui savesta ja siemenistä ja juuttui kokonaan. Kun satunutta siunailtiin ja moitittiin mokomaa työntöä, oli Oksa tokaissut: ”Mitäs pannaan hassuu jyrräämään.” Tekikö ymmärtämättömyyttään vai piruuttaanko työhön tympääntyneenä?

Käsitykseni on, että Oksa sittenkin tykkäsi työntösta ja oli ehkä vähän toi-

messaankin, kun sai olla meitä osaamattomia opastamassa. Kohtelu Härkälässä oli kuitenkin inhimillistä ja hoito kaikin puolin hyvää. Aiemmin oli Oksa ollut hoidettavana eräissä kotipuoleni maatalossa. Saattoi työnteko silloin olla ollut rankkaakin. Näistä ”herramme heikommista” kun otettiin kaikki irti. Oksan alitajuntaan oli jäänyt hänen päivittäin toisteleva hokemansa: ”Täytyy hua-vaat kovin vaan, tai isäntä antaa roppii.” Mitäköhän se Oksa sillä ropilla tarkoitti? Kukin meistä kuvitelkoon.



**HYVÄÄ JOULUA JA
LIIKENNETURVALLISTA
UUTTA VUOTTA 2017**



**SOMERON
AUTOKOULU OY**

JOENSUUNTIE 31, P. 74 86 473 WWW.SOMERONAUTOKOULU.FI

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*
Someron TasoPesu

Joensuuntie 49 Puh. (02) 748 6878

**Muista osallistua
kyselyymme:
[http://www.somero-seura.fi/
lukijakysely](http://www.somero-seura.fi/lukijakysely)**

Kultelan Savenvalajamuseo täytti 40 vuotta

Kuvat: Esa Ramstadius

Savenvalajamuseon 40-vuotisjuhlaa vietettiin avoimien ovien päivällä Kultelassa 13. elokuuta. Paikalla oli viitisenkymmentä vierasta tutustumassa museoon ja Kultelan savenvalannon historiaan.

Savenvalajamuseo on savenvalaja Kalle Männistön (s. 10.10.1899) vuonna 1932 rakentama verstaas ja siihen liittyvä vaja. Kun Kalle Männistö vuonna 1974 kuoli, katkesi Kultelan kylän toista sataa vuotta kestänyt savenvalajaperinne. Männistön perilliset lahjoittivat isänsä kuoleman jälkeen rakennuksen Somero-Seuralle museoksi, jonka vihkiäisiä vietettiin 11.7. vuonna 1976.

Juhlapäivänä museon perustamiseen vahvasti osallistunut Voitto Ollonqvist piti esitelmän Kultelan savenvalajaperinteen sekä museon perustamisen historiasta. Ollonqvistin vastuulla oli rakennuksen kunnostustyöt museon perustamisvaiheessa.

Verstaan sisustus on säilytetty siinä kunnossa, mihin se Männistöltä jäi. Va-



Heikki Salomaa lausui juhlassa J.G. Vuorinien runon Savenvalajan lauluja. Saman runon esitti museon vihkiäisissä vuonna 1976 Anne Nyström.

jan puolelle on kerätty somerolaisten lahjoittamia kylän entisten savenvalajien töitä. Työnäytteiden kokoaminen ei ollutkaan aivan yksinkertainen temppu, sillä kansanomaisen keramiikan arvostus oli noussut, ja nousi entisestään kun ai-



heen ympärille alettiin puuhata museota.

– Kun sanottiin sana ”museo”, kaikki vadit tulivat arvoonsa. Jopa kanalassa ollut kananjuottokuppi puhdistettiin, kun se oli Kultelan savesta tehty. ”Museo” tarkoittaa jotain erinomaisen hyvää, kertoi Ollonqvist.

Männistön savitöitä meni ulkomaille saakka

Kalle Männistön äiti oli ompelija ja isä suutari. Kaksi perheen vanhempaa poikaa ryhtyivät isänsä jäljillä opettelemaan suutarin ammattia, joten Kallelle piti keksiä jotakin muuta. Näin hän päätyi savenvalaja Kalle Roosin oppipojaksi.

Oppipojat auttoivat mestaria saven sotkemisessa ja manklaamisessa sekä kvartsikiven jauhamisessa. Oppipoika-aika oli palkatonta, mutta Kalle sai omalla ajallaan valmistaa verstaan savesta kukkopillejä myyntiin,

ja niistä hän ansaitsi hie-
man taskurahaa.

Männistö oli oppipoikana 3 vuotta, jonka jälkeen hän työskenteli 15 vuotta valajana Roosin verstaassa, kunnes perusti oman liik-
keensä vuonna 1932.

Alkuvaiheessa Männistö valmisti talousastioita, kukkaruukkuja ja kukkopillejä. Savenvalajien tuotteita myivät kiertävät myyjät, jotka kulkivat hevosella tai kuljettivat tuotteita vesikelkalla tai käsirattailla.

Sodan jälkeen tuli kuitenkin huonompia aikoja, kun markkinoille tuli muitakin astioita. Männistö oli töissä putkitektaalakin, kun savituotteille ei ollut menekkiä. Sitten hän sai uuden artikkelin: kahviastiat ja vaasit, joiden ansiosta 50-luvun loppu ja 60-luku olivat jälleen Kallen kulta-aikaa. Tavaraa meni jopa Ruotsiin ja muualle ulkomaille saakka, kertoi Ollonqvist.



Somero-Seuran puheenjohtaja Petri Siviranta (oik.) luovutti Kultelan kyläyhdistykselle Kultelan savesta valmistetun ruusun kiitokseksi pitkäaikaisesta yhteistyöstä. Ruusun vastaanottivat kyläyhdistyksen nykyinen ja kaksi entistä puheenjohtajaa: Markku Kankare, Kari Knuutila ja Kari Löfberg.

“Jopa kanalassa ollut kananjuottokuppi puhdistettiin, kun se oli Kultelan savesta tehty.”

*Esa Ramstadius
videoi
Salomaan lausun-
taesityksen juhlan
jälkeen Männis-
tön verstaan sisäti-
loissa, jossa Härkä-
tien liikenteen melu
ei haitannut tallen-
tamista. Esitys on
katsottavissa
Somero-Seuran
sivujen kautta
osoitteessa*

[www.somero-seura.fi/
museot/
savenvalajamuseo](http://www.somero-seura.fi/museot/savenvalajamuseo)



Miksi museoksi?

Vuonna 1974 Männistö kertoi, että hänen on pakko lopettaa savenvalajana. Ollonqvist ehdotti, että verstaas pyritäisiin kunnostamaan, jotta siihen löydettäisiin jatkaja, tai se laitettaisiin museoksi. Männistö innostui museoaatteesta, mutta kuoli jo saman vuoden lopulla. Kuoleman jälkeen hänen tyttärensä Maire Soini ja Irja Ollila, jotka olivat tietoisia museohankkeesta, luovuttivat rakennuksen Somero-Seuralle vuonna 1975. Museon maapohja kuuluu Mattilan taloon, ja Juhani ja Pentti Mattilan kanssa sovittiin, että maapohja on museon käytössä niin kauan kuin rakennuskin on paikalla.

Talo oli erittäin huonossa kunnossa. Koska Somero-Seura on aina ollut köyhä, Voitto lähti ”kerjuureisulle”. Niin Kultelan kuin lähikylienkin asukkaat olivat myöntämielisiä, eikä ”ker-



Jenni Seppälä soitti juhlavieraiden iloksi hanurimusiikkia.

jäläistä katottu nurjasilmäl”. Isänniltä saatiin puutavaraa, ja osaavia miehiä löytyi talkoolaisiksi esimerkiksi katon tekoon.

Museo saatiin suhteellisen hyvään kuntoon. Tehtiin uusi sokkeli ja muutamat alimmat hirret vaihdettiin. Katto uusittiin kaksipäiväisissä talkoissa. 11.7.1976 pidettiin museon mittavat avajaiset.



Elokuisena lauantaina tihutti, mutta kaikki juhlavieraat mahtuivat sateensuojaan.



Voitto Ollonqvist kertoi vieraille museon historiasta sekä esineistöstä.



Torppamuseo 60 vuotta

Someron Torppamuseo juhli kesällä. Museoalue vihittiin käyttöön 60 vuotta sitten. Piha ja sen rakennukset ovat vuosien saatossa nähneet monenlaista. Pitäjänpäiviä, musiikki- ja teatteriesityksiä ja talkoita. Monia eri johtokunnan jäseniä ja puheenjohtajia, juhlapuhujia sekä vierailijoita. Jokainen heistä on jättänyt oman jälkensä museoalueen rikkaaseen historiaan.

Vuonna 2001 Kaarina Pollari puhui Pitäjänpäivillä kotiseututyöstä. Hänen mukaansa siinä on kysymys juurista sekä juurtumisesta ja kansallisen kulttuuriperintömme kautta kotiseututyökin niveltyy suurempiin yhteyksiin. Tämä pitää paikkaansa edelleen tänäkin päivänä. Näihin yhteyksiin kuuluu olennaisesti museoalueen sydän Riutan torppa, joka on rakennettu jo vuonna 1823. Jos sen hirret voisivat puhua, kertoisivat ne tarinaa ajasta ennen muse-

ota. Ajasta, jolloin Heikki Heikinpoika muutti Kiikalasta Terttilään talon isännäksi. Ajasta, jolloin Rantasen Lempi oli valmis luovuttamaan kotinsa museoksi. Vuosiin mahtuu paljon ja tästä kaikesta Leeni Tiirakari kertoi Torppamuseota juhlimaan tulleele väelle.

Juhlan yhteydessä pidettiin sanajumalanpalvelus ja ilma suosi päivää. Taisi sää olla myös suotuisa vuonna 1996, kun kirkkoherra Turkki tuotiin hevosella museola järjestettyihin perinnekekereihin. Monenlaiset tapahtumat eri yhteistyötahojen kanssa juhlistavat ja elävöittävät museota. Alue kaipaa niin rauhan kuin riehankin hetkiä. Parhaimmillaan museo on jokaisen olohuone, jonne voi tulla istumaan ja nauttimaan historiasta, tarinoista ja muistoista.

Kolminkertainen hurraa -huuto Torppamuseolle!

Kuvat: Juha Heikkilä



Leeni Tiirakari kertoi Riutan torpan historiasta.



Marika Haapala kertoi museoalueesta ja valaisi museon perustamisen historiaa.



Kalle Alhoranta toivotti juhlavieraat tervetulleeksi.



Pekka Leppälä säesti Hämeen ja Varsinais-Suomen maakuntalaulut.



Markus ja Olavi Virtanen.



Hyvä juhlayleisö.

Tervetuloa tänään juhlimaan Someron torppamuseon 60 ikävuotta.

Kuusikymmentä vuotta Kiviriu-
tan torpan historiaa museona on
vain pieni osa talon vaiheita, vaika
ovatkin aivan yhtä tärkeitä vuosia
kuin talon aikaisemmatkin vuodet.
Riutan torpan pääarakennuksen sei-
nään on merkitty vuosi 1823. Sinä
vuonna muutti ensimmäinen Riutan
isäntä Heikki Heikinpoika Kiikalas-
ta Terttilän kylään Kaapon torppa-
riksi. Heikki oli ollut torppari aikai-
semminkin, mutta ilmeisesti uudis-
raivauksesta luvattu vuokrahelpotus
vaikutti muuttopäätökseen. Tulevan
talon hirret kaadettiin pelloksi sopi-
valta paikalta ja asuintaloksi tehtiin
sen ajan mittapuun mukaan tavallis-
ta torppaa suurempi, 18-metrinen,
talo. Heikki raivasi peltoa kuusitois-
ta tynnyrialaa eli noin kahdeksan
hehtaaria ja maksoi vuokraa Kaapon
taloon kolme taksvärkipäivää. Seu-
raava isäntä oli samanniminen,
Heikki Heikinpoika, mutta hän ei
ollut yhtä ahkera kuin isänsä. Hänen
emäntänsä Maija-Stiina Eliaksen-
tytär oli ollut palveluksessa Harjun
kartanossa ja saanut hyvät opit ta-
loushoidossa. Hänet tunnettiin-
kin pitäjällä hyvänä pitokokkina.

Kolmas Riutan isäntä oli Kal-
le Kustaa Rantanen, joka otti Riut-
tan torpan viljelykseen vuonna
1880 vain 21-vuotiaana. Tätä ennen
hän oli ollut yhdeksän vuotta Kii-
ruun viinaprännissä töissä, eikä hä-
nestä ollut tullut juoppoa, mitä ai-
kana pidettiin suurena ihmeenä.
Mutta Kalle olikin tarmokas isän-
tä. Hän kohensi taloa ja laajensi tu-
paa isolle lapsilaumalleen ja raken-
si uudet karjasuojat ja kuokki pel-
toa kymmenen hehtaaria lisää. Hän
osti 1890-luvulla lisäksi Ketolan ja
Mäntylän tilat ja vielä myöhemmin
Nummilan tilan, jonka jälkeen pel-
toa oli jo 43 hehtaaria ja metsää 13
hehtaaria. Riutassa oli hänen aika-
naan 2-3 hevosta, 5-6 lehmää, 4-5
sikaa, toistakymmentä lammasta ja
kanaa sekä lisäksi nuorta karjaa. Se
oli kohtalainen karjamäärä ja sellai-

senaan olisi ollut kunniaksi mille ta-
hansa maatalolle viime vuosisadan
alkupuolella.

Torppien itsenäistyminen pääsi
alkuun vuonna 1918 ja myös Riut-
ta ostettiin itsenäiseksi tilaksi, mutta
vasta vuonna 1922. Sitä ei torppari-
laki koskenut suoraan, koska torp-
parilla oli jo muita tiloja omistukses-
saan. Torpan lunasti vaimo Matil-
da Niilontytär, sillä Kalle Rantanen
oli kuollut edellisenä vuonna (1921).
Leski omisti tilan vuoteen 1936 ja
hänen jälkeensä se siirtyi pojalle
Kaarlo Aleksi Rantaselle ja hänen
vaimolleen Lempi Maria Rantasel-
le, joka asui talossa aina siihen asi-
ti, kun se myytiin Somero-Seuralle
9.5.1955 125 000 markan hinnalla.

Lempi Rantanen oli kotiseutuih-
minen ja ymmärsi, että hänen talon-
sa oli harvinaisen hieno esimerkki
jo katoamassa olevasta talonpoikai-
sarkkitehtuurista. Hän toivoi, et-
tä talo voitaisiin säilyttää ja hän pu-
hui asiasta läheisille ihmisille. Opet-
taja Eeva Salakari oli asiasta samaa
mieltä ja hän kirjoitti vuonna 1951
Kansanvalistusseuralle kertoen
Lempi Rantasen toiveesta säilyttää
talo. Kirje ohjattiin Muinaistieteel-
liseen toimikuntaan ja sieltä Fors-
saan professori Esko Aaltoselle, jo-
ka kuului Museoliiton hallitukseen
ja oli Talonpoikaiskulttuurisäätiön
puheenjohtaja. Aaltonen kävi rovasti
Sulo Tasangon kanssa tutustumassa
Riuttaan ja naulasi vuonna 1952 ta-
lon seinään Talonpoikaissäätiön kil-
ven. Vasta näiden käänteiden jälkeen
asiasta kuultiin Somero-Seurassa.

Somero-Seura, joka oli perustettu
1953, oli samoihin aikoihin etsimäs-
sä rakennusta kotiseutumuseota var-
ten. Esineiden keruu oli alkanut So-
meron maatalousnäyttelyn historial-
lisesta kulkueesta ja museotavaroita
varten mietittiin säilytyspaikaksi lai-
najyvämakasiineja tai Kiiruun ki-
vimakasiinia, mutta Riutan torpan
ilmestyminen näköpiiriin muutti
kaikki suunnitelmat.

Kaupat tehtiinkin nopeasti rou-
va Rantasen kanssa. Rahaa kerättiin
kunnalta, liikelaitoksilta sekä maa-
tilojen isänniltä tukkilahjoituksina.
Jo samana kesänä Riutan pääraken-
nusta ryhdyttiin dokumentoimaan
ja purkamaan ja siirtämään talkoo-

työnä tontille, joka vuokrattiin So-
meron seurakunnalta. Torpassa oli
ollut ensin tuohikatto ja sitten pä-
rekatto, mutta paloturvallisuussyis-
tä museorakennus sai uudella pai-
kallaan savitiilikaton. Tuvan ja väli-
kamarin muurien tiilet saatiin Arvo
Älliltä lahjoituksena. Myös salaoja-
putket saatiin lahjoituksena Mikko
Lindeniltä.

Päärakennus on niin sanottua pa-
ritupamallia. Vanhimmat parituvista
ovat oletettavasti peräisin jo vuosisa-
dan alusta kuten Riutankin torppa,
jossa kamareita on vain yksi, mut-
ta molemmat päätyhuoneet ovat
kookkaita.

Riutan tuvan seinässä näkyvät vä-
liseinähirsien jäljet ovat muistona tu-
van laajentamisesta, joka tehtiin Kal-
le Rantasen aikana. Hänellä oli 12
lasta ja tupaa laajennettiin porstuaa
kaventamalla. Siinä yhteydessä luul-
tavasti on jouduttu myös tuvan uuni
muuraamaan uudestaan ja pienentä-
mään kamaria. Tuvasta kamariin joh-
tava ovi, joka oli tehty myöhemmin,
on sittemmin rakennuksen siirron
yhteydessä tukittu ja samalla avattiin
alkuperäinen ovi porstuaasta kamariin.
Muita muutoksia ei museon päära-
kennukseen ole tarvinnut tehdä.

Emäntä Rantanen luovutti Riut-
tan päärakennukseen kuuluneita
esineitä ja huonekaluja, kuten keh-
don ja toistuvan senkin, mutta pää-
osa kaluista on kerätty Somerolta
ja jossain määrin myös naapuripi-
täjistä. Sisustusta täydennettiin vie-
lä seuraavana vuonna tekstiileillä ja
penkeillä ja muilla yksityiskohdil-
la niin, että se noudatti Somerolla
vallinnutta perinnäistapaa ja oli sel-
laisenaan erinomainen alku pitäjän-
museon esineistölle. Torppamuseo
vihittiin käyttöön 2.8.1956.

Riutassa asumiseen käytettiin tal-
viaikaan vain tupaa ja kamaria. Tois-
tupaa ei talvisin lämmitetty, eikä sen
seiniä ole myöskään päreiden tai
kynttilöiden savu mustuttanut. Ta-
lossa asui perheen lisäksi piika ja ren-
ki. Tyttäret nukkuivat talvisin kama-
rissa ja kesällä toistuvassa. Muu väki
nukkui tuvassa. Emäntä nukkui pik-
kulasten kanssa sängyssä, isäntä poi-
kien kanssa kerrossängyssä. Palkolli-
set nukkuivat luultavasti penkeillä ja
säilyttivät vähäistä omaisuuttaan va-



Töiden ohella rupatelttiin, mutta kuultiin myös sanaa, sillä etenkin Kalle Rantanen oli uskonnollinen mies.

kassa tai arkussa penkin alla.

Ruoka-aikana miehet valtasivat tuvan peräpöydän, isäntä istui pöydän takana, muut miehet penkeillä. Naiset ruokailivat uunin lähellä, levitettävän tuolin äärellä. Uunin vieressä oli naisten työmaa muutenkin ja siellä surrasivat heidän rukkinsa. Kangaspuut pystytettiin tuvan perälle lähelle ikkunaa. Miehet veistelivät ja höyläsivät peltotyökaluja ja muita tarve-esineitä tuvan oikealla laidalla. Puhdetöiden työkaluja säilytettiin seinähyllillä ja tarvepuita katonrajas- sa orsilla. Töiden ohella rupatelttiin, mutta kuultiin myös sanaa, sillä etenkin Kalle Rantanen oli uskonnollinen mies. Hän luki mielellään postillaa kotiväelleen ja veisasi virsiä, sillä hänellä oli kaunis lauluääni.

Vaikka tuvassa vietti aikaansa suuri joukko ihmisiä vuodesta toiseen, ei torpan tyttärien kertoman mukaan siellä ollut koskaan ahdasta. Kaikille oli tilaa riittämiin. Sen takasi nuoren torpan rakentajan Heikki Heikkinpojan vahva visio kyvystään raivata maata ja rakentaa riittävän suuri talo tulevalle perheelleen.

Heikki ei ollut aikanaan unelmineen yksin. Isojako oli Somerolla mullistanut maatalousolot kokonaan. Metsät muuttuivat yksityisiksi omistuksiksi ja uudet omat pellot antoivat isännille intoa kehittää talouttaan. Kylien liikamaille perustettiin kruunun uudistiloja. Väkiluku ja talojen määrä alkoi kasvaa 1800-luvulla huimaa vauhtia.

Torpat olivat aluksi täälläkin savupirttejä, joissa oli sisäänlämpiävä kiuas ja usein lautarakenteinen eteinen. Ainaisen savun takia kesäksi muutettiinkin asumaan aittoihin ja ruokakin valmistettiin pihalla kodassa.

Savutuvat rakennettiin multapenkalle ja nurkkakiven varaan. Aluksi lattia oli poljettua maata ja lauttalattia saattoi olla vain naisten nurkassa,

jossa oli kangaspuut ja värttinäpenki. Lapset hyörivät lattialla tulisijan lähellä. Maalattia ei haitannut puhdetöitä ja tupaan tuotiin pakkasilla myös kotieläimiä sekä lämmittelemään että lämmittämään. Talvikausi elettiin tulisijan ja päreen valossa hirveässä ahtaudessa. Savupirttejä oli Somerolla vielä 1820-luvulla 563 kappaletta, mutta jo 1700-luvulla olivat uloslämpivät uunit alkaneet yleistyä ja seiiniin puhkaistiin jopa muutama ikkunakin.

Savupirtistä askel parempaan oli pari paritupamalli, joka yleistyi Kaarle XI määrätessä talonkatselmusasetuksessaan 1681, että vähintään manttaalin suuruisten tilojen miespihassa tuli olla tupa kamareineen ja vierastupa, varasto, vilja- ja jauhoaitta, kalustovaja, porttiliiteri ja käymälä. Karjapihassa piti olla talli, navetta, rehulato, lampola, sikala, luuva sekä latoja tilan koon mukaan. Palovaaralliset rakennukset, kuten riihet, saunat, mallaspirtit ja kuivatushuoneet määrättiin sijoitettavaksi erilleen muista rakennuksista.

Maalaistalot rakennettiin umpipihoiksi. Karjapihan ja miespihan erotti aita ja muuten rakennukset olivat nurkka kiinni nurkassa. Talonpoikaistaloissa oli kattomuotona harjakatto. Katteena oli tuohi 1800-luvulle saakka, jolloin yleistyi pärekatto. Maalaistaloja ei verhoiltu laudalla, lautaa tarvittiin vain ikkunan ja oven pieliin. Ikkunan pielen ja vuorilautojen koristelu noudatti kulloistakin tyyliuuntaa. Ikkunoissa oli aluksi kuultava pergamentti, lasen ja saatiin vasta 1700-luvun lopulla.

Savutupien aikaan ei ollut sisäkattoja lainkaan. Kamareiden lämmitystä varten muurattiin uuni ja Somerolla voitiin tilata Kultelasta kaakeliuuni 1860-luvulta lähtien. Uunien tultua yleisiksi alettiin rakentaa tupiin kolmilappeisia kattoja, joissa sivulappeet olivat hieman viistot. Kamareissa oli tasaiset katot. Seiiniin liimattiin Terttilän Luukkalassa valmistettua kartsuuspapieria.

Kangaspuut ja rukit ja yleensä kaikki askareet tarvitsivat ikkunoista tulevan päivänvalon lisäksi edelleen pärevaloa, naurislyhtyjä ja joskus jopa kynttilöitä, jos niihin oli varaa. Valon myötä puhtaanapito parani

varsinkin, kun tupiin saatiin lankkulattiat.

Samalla kun asumiseen alettiin varata enemmän tilaa, myös tupien kalustukseen ilmestyi sänkyjä, tuoleja ja arkkuja sekä kaappeja. Myös kotona valmistetut tekstiilit koristivat tupien ilmettä. Ahkerat kädet valmistivat mattoja, verhoja ja vuodevaatteita. Tästä menneestä maailmasta antaa Riutan torppa sisustuksineen ainutlaatuisen kuvan nykypäivän ihmiselle. Siksi tämän perinnön nykyiset haltijat ovat saaneet tärkeän osan menneisyyden vaalijana. Samalla tulee muistaa, että Somerolle on merkitty seutukavaan yhteensä 19 ja Somerniemelle 5 muutakin rakennetun ympäristön suojelualuetta tai suojelukohdetta.

Suojeltavia kohteita ovat Someron keskiaikainen kivisakasti sekä Someron ja Somerniemien kirkot kirkkomaineen. Kartanoista Lah- ti, Kimala, Hirsjärvi, Seeteri, Ävik, Palikainen ja Kopila ovat suojeltavia kohteita. Lisäksi listalla on Hirsjärven Vik, Terttilän Luukkala, Palikaisten Österkulla sekä Joensuun Kiiru ja Ävikin lasitehtaanpaikka. Talonpoikaistaloista on seutukavan suojeluluetteloon otettu mukaan Talvisillan Kylä-Luukkala, Lautelan Mattila sekä Kaskiston Kaase. Lisäksi mukana ovat Lautelan Kaapon ja Piekkalan talojen neljän vilja-aitan ryhmä ja Uuden-Kaskiston Vapola-Kolmihaaran torppa. Huomat- tavia kohteita ovat myös Pitkäjärven Ali-Kennin rakennuskokonaisuus, Pyölin Oikian päärakennuksen tuvan holvimainen välikatto sekä Vilukselan Ronkon entinen pataljoonansaarnaajan virkatalo, jonka rakennusvaiheita voidaan seurata asiakirjoista vuodesta 1814 lähtien.

Näiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyminen on nykyisin yksityisten omistajien varassa, mutta Someron kotiseutumuseo nauttii Somero-Seuran aktiivisten jäsenen jatkuvaa huolenpitoa ja samalla myös yhteiskunnan tukea. Kansanarkkitehtuurin tyylinäytteenä Riutan torppa on lähes 200 vuotta kestänyt aikaa ja varmasti kestää näissä käsissä edelleenkin. Toivotan- kin siis museolle onnea ja menestystä myös tuleville vuosikymmenille.



*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**RAUTA- ja
PELTINELIÖ Oy**

Om. SIVIRANTA
Puh. 748 5929, 0400 848 398

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Rengasliike
Maatila Korpi**

Hannu Tuomisto
Helsingintie 1274, Hirsjärvi. P. 0500-705 312

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Rengasmarket Somero

puh. (02) 748 6390

*Hyvää Joulua ja Onnea
ja menestystä vuodelle 2017!*

Salaojatyö KARI GRÖNHOLM

050 599 1555

Sementtivalimo

Matti Kultanen

Puh. (02) 748 8511,
mob 050 572 9841
Email: svalimo.kultanen@gmail.com

Somerikkuna oy

Seppo Mäkitalo



Metallitie 5, 31400 Somero • Puh. (02) 7487 242
Auto 0400 114 824 • Fax (02) 7488 474 • mail@somerikkuna.net

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

SOMER Kirja

Joensuuntie 30, p. 748 5098

paikallislehti

SOMERO



**Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle
Veljekset Nuoritalo**

puh. 0400 533 739, 0400 321 314



Mikä Torppamuseon Tuulimyllyssä nuorisoa oikein kiehtoo?

Kevästä lähtien Someron Torppamuseon pihamaalla nähtiin kuljeskelevan poikkeuksellisen paljon lapsia ja nuoria. Kaikkia näytti kiinnostavan kovasti museon tuulimylly, joka tietysti on kiehtonut nuorisoa aina. Sitä mukaa kun polku myllylle alkoi erottua nurmella yhä selvemmin, asiaa ihmeteltiin entistä kovemmin. Alkukesästä eräs tokaluokkalainen antoi asiaan selvityksen, ja saatiin tietää, että Pokémon Go -kännykkäpelistä innostuneet pelaajat ovat käyneet museon tuulimyllyllä sijaitsevalla poké-stopilla.

Eskarilainen Joonatan Mäkyne (6 v.), kakkosluokkalainen Oliver Mäkyne (8 v.) ja ykkösluokkalainen Jooa Säippä (7 v.) sattuiivat piipahtamaan tuulimyllyn poké-stopilla samana päivänä, kun juhlittiin Torppamuseon 60-vuotisjuhlia.

Elokuun lopussa, kun haastattelu tehtiin, Joonatanilla oli 21, Oliverilla 63 ja Jooalla 23 pokémonia. Someron Joulun julkaisun aikaan määrät tietysti jo moninkertaistuneet.



Joonatan, Jooa ja Oliver keräsivät poké-pallot Torppamuseon tuulimyllystä.

Pokémon Go -peli perustuu julkisiin paikkoihin sijoitettuihin maa-merkkeihin eli poké-stoppeihin, taistelutorneihin sekä tietenkin Pokémon-hahmoihin, joita siis vangitaan heittämällä niitä poké-palloilla. Peli hyödyntää karttapohjaa, puhelimen GPS-tietoa ja kameraa. Pokémon Go

-peli kannustaa myös liikkumaan, sillä pokémoneja kerätä myös kävelemällä. Poké-munat kuoriutuvat 2, 5 tai 10 kilometrin patikoinnin jälkeen.



– Poké-stopia pyöryttämällä saa poké-palloja, joita tarvitaan pokémonien vangitsemiseen, valaisee Jooa Säippä.

– Jussin baarin vierestä keräsimme jo kaikki pokémonit, kertoo salolainen Oliver.

– Minä sain tältä poké-stopilta viisi poke-palloa, vaikka puhelimeni melkein lagasi*, iloitsee Joonatan.

*Verbi lagata merkitsee tietokoneen tai puhelimen jumittumista (www.urbaanisanakirja.com)

Someron Voima, minunkin voimani 1950-luvulla

Kaikesta urheiluelämän kahtiajaosta huolimatta, tai ehkä juuri sen takia riitti toimijaa, yhteishenkeä ja puh-tia kaikkina vuodenaikoina. Aktiivista toimijajoukkoa täytyi olla paljonkin, vaikka meistä nuorista tuntui, että Peltovaon Gunnarin ja Nyströmin Keijon pyörittämänä se kaikki tapahtui. Varttuneimpina olimme hakemaan matkarahaa Oraksen rautaosastolta Haggelbergin Reinolta, rahastonhoitajalta.

Urheilulajeja oli: yleisurheilua, hiihtoa, mäenlaskua, jalkapalloa, painonnostoa. Puutteellisista olosuhteista huolimatta nuoria riitti, enimmäkseen kylläkin poikia. Puutteellisia olivat niin varusteemme kuin suorituspaiikatkin nykyaikaan verrattuna. Intoa oli itsellä sitä enemmän. Ei tarvittu isiä kuljettamassa, huoltamassa, patistamassa. Se ei ollut tapana. Siitä isäni sentään oli tarkka, että seuran piti olla Voima. Ei olisi tullut kuuloonkaan päästää Esan kilpailuihin.

Keväällä 1951 rokenin ensimmäistä kertaa mukaan, 10-vuotiaana Joensuun poikien joukkoon. Kevään ensimmäiset maastojuoksut Sariolan makasiinilla eivät vielä saaneet sankkoja joukkoja liik-

*"Olin kolmas,
kun useampia ei
sarjassani ollut."*



Pertti Kuisman tyylinäyte.



Kalevi kevätauringon sulattamassa ylämäessä.

keelle. Olin kolmas, kun useampia ei sarjassani ollut. Ensimmäinen lusikkani kuitenkin! "Montaks juoksijaa siin sarjas oli?", teki isä ilkeän kysymyksen. "Viis siin oli.", valehtelin ja muistan vieläkin.

Urheilut jatkuivat saman kesän sarjakilpailuilla. Lajit

vaihtelivat ja poikia oli paljon ainakin ikäisteni sarjassa. Tuskin useinkaan pääsin edes kymmenen parhaan joukkoon. Seurakseni ja vähän turvaksikin olin saanut Rautelan pihakentiltä Lindroosin Pentin. Mentiin äitini pyörällä, toinen ajoi, toinen juoksi vuorotellen.

Hyvä viiden kilometrin alkuvieritytely! Pentti sentään pärjäsi niille keskustan kavereille. Oli aina siellä karkijoukossa.

Alkuvuosien innostuksen mentyä suurin osa pojista vaan jättäytyi pois. Pentinkin veivät miesten työt ensimmäisten kesien mentyä. Sarvarinteen Jukasta sain lähes jokapäiväisen harjoituskaverin omatekoisille kentillemme. Lahjattomallekin lohkeaa, kun sinnikkäästi treenaa. Taisi olla "urheilu-urani" huippu, kun Someron mestaruuskilpailuissa alle 15-vuotiaitten kolmiottelussa olin kolmas, esalaisten Nikulan Pentin ja Perkon Reijon jälkeen.

Monet Forssan aluepiirin ja TUL:n Hämeenpiirin mestaruuskilpailut kierrettiin 50-luvun aikana. Oli Seppoa, Aulista, Alpoa, Anttia, Veikkoa, Harria, Penttiä, Jukkaa, Nyströmin Kaukokin oli välillä mukanamme. Vaan eipä noita mestaruuksia juurikaan itselleni herunut. Ei keihäässä, eikä aitajuoksussa, joissa parastani yritin.

Tutuksi tulivat myös kaksi somerolaista maratoonaria, Lauri Hämäläinen ja Erkki Mononen, Unton veli. Huomiota osakseen kilpailumatkoilla sai kovastikin Someron oma Paa-vo Nurmi, kestävyysjuoksija hankin. Nimi kalskahti kylä komealle.

Hiihtokilpailut veivät mukaansa talvella 1952. Kilpailuihin menin muiden pikkupoikien tavoin hiihtämällä. Olivatpa kilpailut sitten Ruohon sementtivalimolla Pappilankylässä, lin-

Reijo Siltasaaren albumi

Reijo Siltasaaren albumi



"Voiteeksi tervattuun pohjaan hangattiin kynttilänpätkää, oli keli mikä tahansa."

ja-autojen talleilla Jaatilassa tai Työväentalolla. Jatketiinpa kerran hevosreessä matkaa Joensuusta johonkin Ihämäkeen asti. Sukset oli sitä mitä oli. Voiteeksi tervattuun pohjaan hangattiin kynttilänpätkää, oli keli mikä tahansa. Laakson Pentin ja Lakkamäen Taunon kanssa vuorottelimme silloin poikavuosina siinä lusikanjaossa.

Kaksi menestyksekkästä Voiman mieshiihtäjää on jäänyt mieleen, vähän niin kuin esikuvina, Veikko Nieminen ja Väinö Järvinen. Nuorissa pärjäsi niin hyvin yksi Seppo, että kosiskeltiin seuranvaihtoon ihan työpaikkatarjouksella. Ei vaihtanut. Ei vaihtanut vielä silloin 50-luvulla kukaan muukaan.

Jalkapallo, tai potkupallo kuten sitä kutsuimme, oli mukaansa tempaavaa jo pelkästään katsellakin. Silloin oli Voiman miesten jalkapallo voimissaan, 50-luvun alkupuoliskolla. Pelikenttänä toimi santakenttä silloisen Työväentalon vieressä. Alkuun riitti muiden poikasten tapaan se, kun voi harjoitusiltoina palauttaa

palloja maalin takaa. Maantien ylikin lentelivät miesten potkimat pallot. Sarjatasoa en muista, mutta jännittäviä olivat varsinaiset ottelut. Nikaman Pertin taklaukset, Erppolan Pekan hevospotkut, Säipän Jaskan pujottelut ja Iivosen Sakun heittäytymiset maalissa muistaa vieläkin.

Kovasti odotin, että olisin päässyt mukaan Voiman ja Esan jokakesäiseen, alle 15-vuotiaiden otteeseen. Vaan kun pääsin siihen ikään, oli tuosta paikallisesesta "klassikosta" jo luovuttu. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla taantui koko Voiman jalkapallo muutenkin, kun nuo varttuneimmat voimapelajat lopettivat. Eikä seuraavasta ikäluokasta ollut yhtä vahvaksi jatkajaksi, kun varsinainen nuorisotyö palloilun kohdalla oli kokonaan puuttunut.

Talviurheilu sai uusia ulottuvuuksia, kun Rauteleen rakennettiin hyppymäki! Talvella 1957 se valmistui vastaanottamaan innokkaita yrittäjiä. Intoa riitti, taitoa vähemmän. Voi-

ma oli ostanut kahdet mäkisukset, joita vuorottelemalla päästiin alkuun. Vierterisiteiden passaaminen kunkin monoihin vei aina aikansa. Aikansa vei myös mäen kunnostus. Suksilla tampattiin niin alastulorinne kuin vauhtimäkikin aina lumisateen jälkeen. Kevättalvella kannettiin säkillä lunta auringon sulattamaan ylämäkeen. Jo suksien olalla ylös kiipeäminenkin olisi ollut kova kuntoharjoitus, saati sitten tuo jatkuva mäen kunnostus.

Kuisman Pertti meistä vanhimpana oli useimmiten vetäjä mäkitalkoisamme. Merkittävä osa oli myös Kankareen Antilla, joka sitten kävi ihan valmentajakurssinkin ja opasti vasta-alkajia. Joka poika oli hiihtosuksilla oppinut hyppäämään omista hyppyreistään parhaimmillaan viitisentoistakin metriä. Vaan oli hyppymäki aivan toista. Pehvalleen meni melkein jokainen ensimmäisten päivien hyppynsä. Komealta näytti kun forssalaiset Roosin veljekset tulivat kokeilemaan mäkeä. Ottivat oikein etunojaakin. Olivat ensimmäiset ulkopuoliset, jotka meitä neuvoivat.

Talvi 1958 toi lisää taitoa ja kilpailuja. Mäen viikikilpailuissa oli osanottajia kahdessa sarjassa yhteensä 17. Alle 18-vuotiaiden sarjan voitti veljeni Kalevi, toisena Kuisman Jouko, Pertin veli. Itse pääsin kolmanneksi. "Yleisessä sarjassa oli Pertti Kuisma selvästi muita parempi suorittaen 28,5m ja 29m hyppyä, jotka olivat kilpailun pisimmät ja tyyllisesti parhaimmat. Nuorten sarjan voittajan Kalevi Silta- saaren hyppy olivat tyyllisesti Pertti Kuisman luokkaa, mutta pituudet jäivät huomattavasti lyhyemmiksi.



Reijo Silta- saaren albumi

Kalevi kilpailumalla 1961.

Nuorten sarjan osanottajat tuntuivat muutoinkin olevan taidossa edellä vanhempia kilpailijoita ja yrittämisen halu oli erinomainen. Voitaneen puhua ensimmäisistä tämän mäen kasvateista." Näin selosti Somero-lehti noita kisoja.

Seuraavina talvina saatiin kurssin käyneitä mäkituomareita omastakin seurasta. Saatiin myös parhaille laskijoille ihan omia suksia. Kilpailumatkojakin tehtiin Forssasta alkaen. Parhaiten näistä Voiman kasvateista jatkossa pärjäisivät Kuisman Joppe ja veljeni Kalevi, jotka molemmat jatkoivat vielä koko 60-luvunkin.

Myöhemmin 60-luvulla mäen alastulorinne muutettiin uudelleen, samoin mäki sai valaistuksen. Näistä kummastakaan eivät 50-luvun laskijat saaneet nauttia. Kuitenkin silloinen mäki hyvin kelpasi meille. Parhaillaan siinä 50-luvulakin leiskautettiin reippaasti yli 30 metriä.

Mäenlaskun kylkiäisinä tulivat myös yhdistetyn kisat, hiihto-mäenlasku.

Sen ajan nuorille ei siinä mitään lisäoppia tarvittu. Silloin kaikki olivat syn-

Jatkuu sivulla 60

Reijo Silta- saaren albumi



Kotipihallani "kotikonstein".



Hyppyrinmäki juhlapäivän auringossa. (Valok. Aulko).

RAUTELAN HYPPYRIMÄEN VIHKKIAIS-KILPAILUISSA 17 OSANOTTAJAA

Kaunlin sään vallitessa saatiin suorittaa viime suunniteltu Rautelan hyppyrinmäen vihkiläjuhla. Uudelleen rakennettu mäki on herättänyt huomiota paitsi urheilijoiden keskuudessa myös sitä lähellä olevissa pöyryissä. Niinpä tilaisuudessa oli innokkaita katsojia melko runsaasti.

Tilaisuuden avauksen suoritti järjestävien seurojen Someron Eran ja Voiman puolesta viimeaikaisen puheenjohtaja Gunnar Peltovako toivottaen tervetulleeksi kunnan edustajan sekä kilpailijat ja yleisön. Puhuja esitti valittelunsa sen johdosta että oman pitkäjän ulkopuolelta ei ollut osallistuttu aamun kilpailuihin, jotka olisivat tuoneet lisää viikriä kilpailulle.

Kunnanhallituksen puheenjohtaja Aarne Heinonen totesi vihkiläpuheessaan, että hiihtourheilu on kuluvan vuoden aikana elänyt maassamme keskeisessä asemassa urheilumuodoista. Vielä muistutti puhuja melkein suomalaisen miesten korkean tason mäenlaskussa ja jopa mäenlaskun pisin hyppykin on suomalaisen miehen nimissä. Tämän jälkeen puhuja selosti Someron kunnan osuutta yhteisissä urheilutaloksissa todeten uuden hyppyrinmäen liittyvän renkaana keskusurheilukentän ja uimalan ohella kunnan viime vuosina rakentamiin urheilupaikoihin. Lopuksi puhuja huomautti mäen urheilulautakunnan ja seurojen käyttöön toivottaen onnistuneita kilpailuita.

Avaushyppyn suoritti kilpailun nuorin osanottaja 14 vuotias Jukka Sarvarinne ja tämän jälkeen aloitettiin varsinaiset kilpailut, jotka tapahtui kahdessa sarjassa, alle 18 v. ja yleinen sarja. Yleisessä sarjassa oli Pertti Kuisma selvästi muita parempi suorittaen 28,5 m ja 29 m hyppy, jotka olivat kilpailun pisimmät ja tyylihallitkin parhaimmat. Nuorten sarjan voittajan Kalevi Siltasaaren hyppy olivat tyylihallitkin Pertti Kuisman luokkaa, mutta pituudet niissä jäivät huomattavasti lyhyemmiksi. Nuorten sarjan osanottajat tuntuivat muutokseen olevan taidossa edellä vanhempia kilpailijoita ja yrittämisen halu oli heidän keskuudessaan erinomainen. Voltanee puhua ensimmäisistä tämän mäen kasvateista, sillä monet heistä ovat hyppelleet koko tal-

ven ajan, koska mäki valmistui jo viime talven aikana. Palkintotuomareina toimivat Lauri Parkkari, Seppo Knaapi ja Jukka Narvio.

Kilpailuiden tulokset:

Yleinen	hyppy	piisteet
1) Pertti Kuisma	28,5-29	208,5
2) Antti Parkkari	26,5-25,5	188,0
3) Antti Kankare	26,5-27,5	184,5
4) Aapo Nieminen	25,5-24,5	178,9
5) Heikki Hovila	25 - 25	176,1
6) Helmo Laakso	24 - 24	170,0
7) Tapani Kutila	23 - 23	167,9
8) Leo Arvolahti	22 - 24	166,4
9) Heikki Vikstedt	24 - 23	148,9

18 vuotiaat:

1) Kalevi Siltasaari	26,5-25,5	200,4
2) Jouko Kuisma	24,5-27	193,2
3) Reijo Siltasaari	26 - 27	192,8
4) M. Pulkkinen	26	126,5
5) A. Huuromäki	25 - 24,5	179,9
6) J. Sarvarinne	24 - 24	176,4
7) J. Jokinen	23 - 24	174,5
8) Arvo Pyörä	22 - 23	163,6

Reijo Siltasaaren albumi

tyneet melkein hiihtosukset jalassa, ainakin taajamien ulkopuolella. Useat hyppääjät osallistuivat myös yhdistetyn kisoihin, ihan piirinmestaruustasollakin. Niissä kisoissa taisin pärjätä mäenlaskua paremminkin.

Ennen 50-luvun puoliväliä heräsi painonnosto henkiin urheilukentän pukukoppirakennuksen tiloissa. Taisimme melkein kaikki olla vasta-alkajia ilman kummoistakaan ohjausta. Kankareen Antti oli ainoa, jolla alusta asti oli käsitys nostotekniikan hienouksista. Varsinkin Antin kyykytempauksessa oli mallia muille. Joukkoamme täydensi kilpailujen myötä jo varttuneempi mies Kalinin Erkki. Mikä kertoi siitä, että aiemminkin oli Voimalla ollut painonnostoa kilpailumielessä

Urheilukentän hatara lautakoppi oli kovien pakasten tultua hyttävän kylmä treenipaikka. Nurkassa oli kamina, jonka ensimmäiseksi paikalle tullut

*”Lahjattomal-
lekin lohkeaa,
kun sinnikkäästi
treenaa.”*

sytytti. Rauta oli kylmää, mutta kamina lämmitti, niin että pian jo sai heittää käsiin penkille. Ei mistään apuliikkeistä ollut juurikaan tietoa. Heti vaan punnertamaan, tempaamaan ja työntämään kukin vuorollaan. Alussa oli vain yksi ainoa levytanko levyneen. Vaikka välineitä ajan mittaan saatiin lisää, antoi kopin pienuus tilaa vain yhdelle kerrallaan. Kerran muistan piiristä käyneen valmentajan, joka opetti maastavetoasentoa ja oikeaoppista työnnon alkuasentoa rinnalla. Ne kun olivat kovin omatekoisia kullakin.

Niillä opeilla ja Antin neuvoilla jatkettiin. Eniten nuoria harjoituksiin ja kilpailuihin tuli Lahden-



Reijo Siltasaaren albumi

Kilpailumatkalla Forssassa 1959. Vasem. Antti, Veikko, Reijo, Nyströmin Kauko, Paavo Nurmi ja Terho.



Linja-autotalleilla hiihtokisat 16.2.1958.

kylästä: Känkäsen Manu ja Ilmari, Lakkamäen Tauno, Lehtisen Pentti, Pyykön Veikko. Joensuusta tuli Alenin Reiska, joka meistä kaikista pääsi pisimmälle. Varsinkin sen jälkeen kun hän oli jo muuttanut Lohjalle paikalliseen Louheen.

Kovinkaan useita mukana olleita Joensuun nuoria en muista, mukana taisi olla kuitenkin joku Leinonen. Lindströmin Kalle taas tuli melkein naapuristani Saarentakaa. Molemmat alle 56-kiloisia. Kävi Vasan-derin Seppo sentään joskus ohimennen vetelemässä raakatempauksella kaskymppistä: ”Nopeeta voimaa, nopeeta voimaa”, hän etsi kiekonheittoon.

Tästä pukukopista alkaneesta puntinnostosta tuli itselleni pisimpään jatkunut kilpaharrastus, aina kolmekymppiseksi asti. Muistoissa ovat useat seuraotteleet Forssan Alkua vastaan, vaikka Voima useimmiten hävisikin. Makeimmin ovat kuitenkin muistoissa ne omat kilpailumme siellä ahtaassa, hien- ja linimentinhajuisessa pukukopissa. Siitäkin huolimatta, että joka kerta Ilmarin kanssa hävisimmekin Taunolle, sarjassa alle 67,5 kiloa.

Voima oli monelle pojal-

”Nopeeta voimaa, nopeeta voimaa”

le se lähikasvattaja, joka tarjosi toimintaa ja täytti muuten ehkä huonostikin hukatun vapaa-ajan. Varsinaisten harjoitusten ja kilpailujen lisäksi tehtiin joitakin retkiäkin. Isolla joukolla osallistui seura ainakin TUL:n liittouhuihin vuonna 1954. Harmikseni en päässyt mukaan, ”säätäväisyssyistä”.

Mukana sain olla kuitenkin seuraretkellä Pirkkalassa paikallisen Pirkkalan Virin vieraana. Liekö ollut kesä -56? Hyvin meitä pidettiin. Perhemajoitus oli järjestetty kaikille, koko linja-autokuormalliselle. Ohjelmaan kuului lentopalloa, jalkapalloa ja tietenkin yleisurheilua. Oli rehvakasta, kun sain olla miesten ruotsalaisviestin aloittajana. Kaksipäiväisen reissun kruunasi ilta paikallisella tanssilavalla, vaikkapa vaan sitä menoa katsellenkin.

Arvailuksi jää seuramme rahoitus ja koko talouden onnistuminen. Uhrautuvaa työtä tekivät varmaan monet muutkin Gunnarin ja Keijon lisäksi. Mitään nykytyylisiä osallistumismaksuja ei kerätty sen paremmin harjoituksista kuin ki-soistakaan. Olisiko tuloja

saatu järjestämällä tansseja Työväentalossa tai Havuharjulla? Se on hyvin-kin mahdollista, koskapa muistan, että 50-luvun lopulla järjestettiin tanssit jopa Rautelassa Esan lavalla. Siellä Nyströmin Keijo oli lippukojussa ja Peltovaon Gunnari tarkistamassa lippuja. Kutkapa muutkaan!

Oli varmasti muitakin, jotka olivat monissa hommissa ja toiminnoissa mukana ”talkoopalkalla” ympäri vuoden meidän nuorten harrastusten hyväksi. Pahoittelen, ettei minusta ollut noiden talkoiden jatkajaksi. Armeija, opiskelu ja työ veivät muille paikkakunnille. Ensin Urjalassa, myöhemmin Lohjalla olen opettajatyöni ohella saanut kuitenkin verrattoman mahdollisuuden jatkaa noita vastaavanlaisia talkoohommia.

Iso kiitos kaikille 1950-luvun Voiman vetäjille! Sen työn suuruutta ei silloin itse alkuunkaan ymmärtänyt, kun sai olla vaan sen työn tuloksista nauttiva osapuoli.



”Intoa
riitti,
taitoa
vähem-
män.”



Jukan kanssa rakennettu hyppypaikka, puusta veistetty seiväs, rima ainakin 2,5 m, ikä 15 v. (1.10.55).

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi

www.somerniemi.fi



*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*
**Someron Tilintarkastus
ja Yrityspalvelu Ky**

Jaatilantie 79, 7488 270



- Kaikki viherrakennustyöt
 - Pihan puurakenteet • Puunkaadot
 - AVANT pienkuormaaja urakoinnit
- 040 960 9339**

T:mi Puttinen Puutarhuri Janne Puotsaari
Y-2332919-1 Somero

PUTKITYÖT
edullisesti ja nopeasti

Kysy tarjouksia
Putkiasennus ESA UUSITALO
Somero, Nummikulma
P. 0400 741 566

*Hyvää
joulua
joka
kotiin*

Somero

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

**Someron
taksiasema**

Puh. (02) 748 900

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Sähkö-, LVI- ja
kodinkonetekniikan myynti**

**Someron
Sähkö ja Kone Oy**

Jukolantie 2, p. 748 5888

.....

- Sähköasennukset/urakoinnit
- Kylmälaitehuollot/asennukset
- Antennityöt

**Someron
Huoltomestarit Oy**

KARI LAINE 0400 533 865



Veljemme Onni

Kuvat ja kirjeet: Maija Haataja.

Katselen jäämistöpussia, tai siinä on itse asiassa kaksi pussia päällekkäin. Se on osoitettu isälleni Jalmari Kennolle 2.11.1941. Toisessa pussissa lukee veljeni nimi, sotilasarvo, tuntelevyn numero, kotipaikkakunta, lähin omainen ja hänen osoitteensa.

Sisäpussissa on tuntelevyn numeroineen. Se on todennäköisesti alumiinia ja siitä on alin osa pois. Se on nähtävästi laitettu arkkuun vainajan mukana. Tuntelevyys on punottu naru solmuneen ja pahvilappu, joka on toiminut henkilötunnukseksi. Pahvinen lappu on mennyt kahtia ja teksti häipynyt melkein näkymättömiin. Mukana on ollut myös taskukello ja kukkaro, jossa on ollut 8 markkaa 50 penniä.

Veljemme Onni Olavi syntyi 14.2.1920 esikoisena Amanda ja Matti Jalmari Kennolle isän syntymäpäivänä. Isämme synnyinseutu oli Vesilahti, jossa Onni kävikin pienenä sukua katso-massa isän kanssa. Sisarusia perheeseemme syntyi yhteensä 12, joista pienet kolmoispojat kuolivat muutaman viikon syntymänsä jälkeen vuonna 1921. Tätä perheen surua ei Onni noin vuoden ikäisenä ymmärtänyt. Elämä jatkui maanvil-jelijäperheessä.

Onni kuoli 20.10.1941. Näin 75 vuotta taaksepäin ajatellen hänen kuolemaa-



Onni Kenno armeijavaatteissaan on oikeasti tehty viereisestä perhekuvasta. Onnista ei ole muuta kuvaa.

sa, tuottaa se edelleen suurta surua ja pysäyttää hiljentymään. Suru on aina ollut yhteinen, ja se tekee nöyräksi. En sitä silloin tapahtumahetkellä neljävuotiaana oikein käsittänyt. Vanhaa kenttäpostia ja vanhoja kirjeitä lukiessani sekä vanhempia sisarusiani haastatteleamalla olen pystynyt paremmin hahmottamaan kokonaisuutta.

Onni joutui jo pienestä osallistumaan maalais-talossa esiintyviin askareisiin, kaitsemaan sisarusia, kotitalous- ja maataloustöihin sekä karjanhoitoon, kykyjensä mukaan. Hänestä kehittyi taitava apulainen äidille ja isälle. Kirjeissään Kalle-enolle Onni ker-



Kuva vuodelta 1939. Tässä on Kennon perhe. Takana pitkä mies on Onni.

toi työn teon olevan hauskaa. Enomme, joka oli noin 19 vuotta veljeäni vanhempi, oli hänen esikuvansa ja ihailun kohteensa. Mäkitalo oli myös Kallen lapsuuden koti. Hän oli lähtenyt Forssaan yhteiskouluun 16-vuotiaana ja myöhemmin pappiskoulutukseen Helsinkiin. Onni odotti, kuten muukin perhe, aina häntä kotiin. Onnin opittua kirjoittamaan hän kyseli kirjeissä: "Milloin tulet kotiin?" Näitä kirjeitä on säilynyt.

Mäkitalon pihan tuntu-massa on Onnin koivu ja omenapuu. Koivun veljemme istutti itse. Valitettavasti puu on lahonnut ja kaadettu ja jäljellä on enää iso kanto. Onnille nimetty omenapuu kasvaa yhä ja tuottaa satoa tänäkin vuonna.

Luonteeltaan Onni oli rauhallinen ja toimielias, kuitenkin vastuuntuntoinen ja rehellinen. Hilkkä-sisar muistelee vieläkin, kuinka Onni otti syliin ja kantoi pienempiä sisarusia. Onnilla oli myös 4H-kerhoharras-

tus ja hän kasvatti juurikasveja kaaleineen kotitarpeiksi. Noin kolmevuotiaana Onni oli tullut tupaan käärme kädessään. Äiti kertoi, kuinka Onni heitti sen keittiön lattialle ja tokaisi: "Löysin tämmösen kylmän palkin ulkoa."

Kauppaan oli matkaa yli neljä kilometriä ja Someron keskusta noin kahdeksan kilometriä. Ei ollut polkupyöriä kuin harvalla. Hevosia oli ja talvella oli potkukelkka ja sukset. Kävellessä kuljettiin paljon. Aikuisempana Onni kävi todennäköisesti kävellessä Someron kirjastossa. Hän huomasi sen olevan aarreaittaa. Myös niin sanottujen kuvalehtien luku kiinnosti. Onni tiesi, että Mettä-Jussila (Juho Takamaa syntynyt 29.10.1881 ja kuollut 30.4.1943) oli kuvalehtiä, joita ystävät toivat hänelle Someron Joensuusta. Onnin ja Mettä-Jussin ystävyys oli syvää. Kun Onnin muis-

Jatkuu sivulla 64

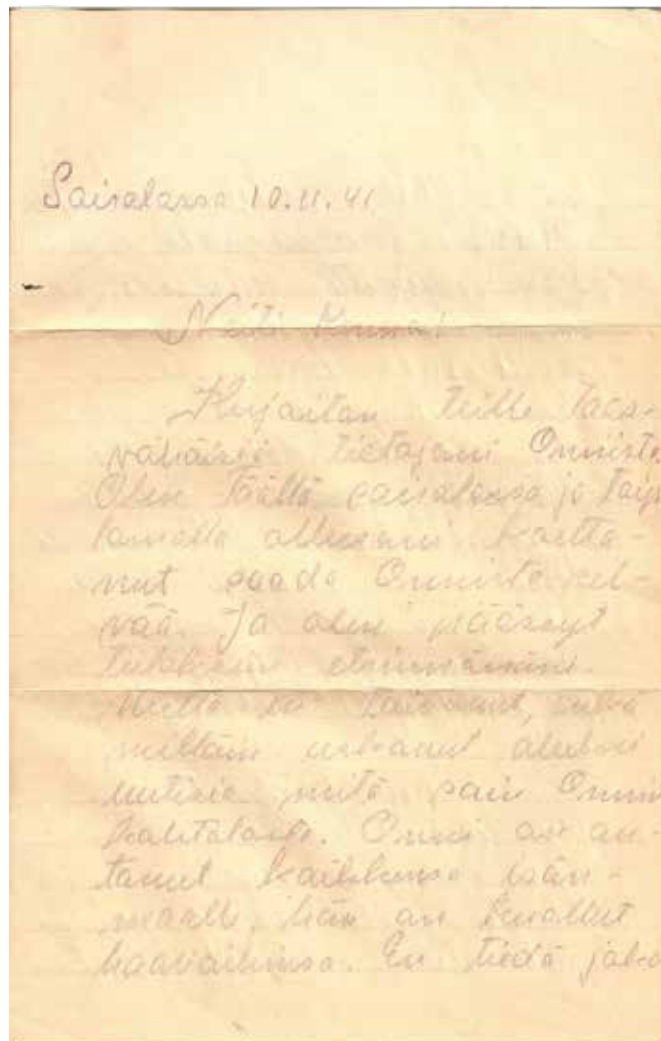
"Pahvinen lappu on mennyt kahtia ja teksti häipynyt melkein näkymättömiin."

totilaisuus oli Mäkitalossa 23.11.1941, Mettä-Jussi tuli tilaisuuteen kanteleen kanssa ja soitti sillä Onnin muistoksi. Hän ei pitänyt muistopuhetta, soitti vain.

Onni oli avulias. Mäkitalon maitovuorolla hän hoiti kulmakunnan asioita Somerolla. Kävi kaupassa muun muassa ja naapurit luottivat häneen täysin.

Armeijassa ollessaan Onni pääsi harvoin lomalle, ja kun sota puhkesi, hän pääsi vielä harvemmin. Lomat olivat kuin juhlapäiviä hänelle ja kotiväelle. Onnin mielityö oli veistää ja sorvata puuta, oli ollut jo kouluajoista asti. Hän teki monta kaunista esinettä niin kotona kuin rintamalla, esimerkiksi juustokehän. Kerran kotilomalla kevätkylvöjen aikaan keli esti pellolle pääsyn. Koska aikaa oli, Onni veisti hevosvetoisen jyrän. Sisärukkaset muistavat erään helluntaiaaton, kun Onni pääsi lomalle. Hän tuli Forssan ja Jokioisten rautatieaseman kautta ja lopulta lähti kävelemään lyhyemmäksi arvelemaansa hiekaista oikotietä pitkin Penikkojan kautta. Mäkitaloon saavuttuaan kello oli neljä aamulla. Ilo oli ylimmillään, kun yllätysvieras saapui – kääkikin kukkui.

Lähtiessään sotaväkeen Onni pyysi, ettei Luukon taloa myytäisi. Van-



hempamme olivat sen ostaneet maineen ja metsineen vuonna 1939. Onni ajatteli palattuaan asua tilalla ja viljellä sitä. Tämä oli hänen unelmansa. Talo on noin puolentoista kilometrin päässä Mäkitalosta. Onnin aloittaessa armeijan ei sodasta vielä tiedetty mitään. Luukkossa asui sodan

jälkeen ensin evakoita ja sitten Veikko-veljemme perheineen.

Kotirintama kääri paljon paketteja, joita postissa lähetettiin tutuille ja tuntemattomillekin. Oli ruokapaketteja ja pehmeitä paketteja, joihin laitettiin sukkaa, kintaita, lapasia ja kypäräanaluspäähineitä.

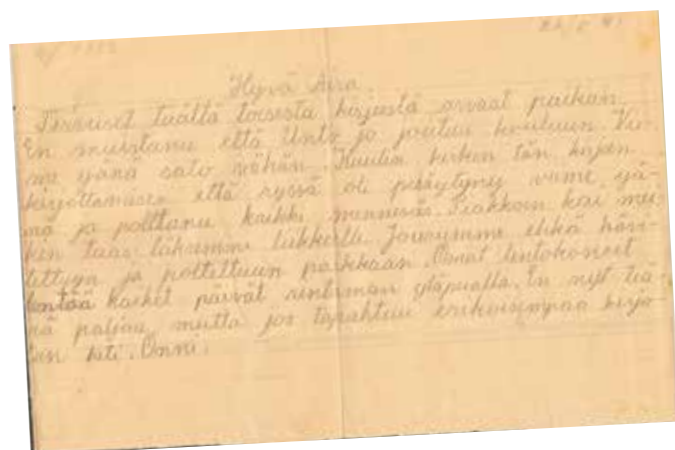
Kaikki villatavara oli sata prosenttisesti villaa, kotona kasvatettua ja kehrättyä. Onni pyysi toisinaan kirjeissään jotain lähettämään, ja se toive yritettiin täyttää.

Valtava oli se kirjeiden, korttien ja pakettien määrä, joka sota-aikana kulki. Se oli myös mielenterveyden hoitoa ja melkein elämisen ehto sotaolosuhteissa. Jos postilähetykset olisivat maksaneet, tuskin niin paljon postia olisi ollut varaa lähettää. Siitä kiitos Suomen valtion päättäjille.

Haavoittuneet ja vainajat pyrittiin aina tuomaan rajan Suomen puolelle turvaan ja siitä asianmukaiseen jatkopaikkaan. Tämä on myös kiitoksen paikka. Onnin kuolemasta tuli kotiin tieto ja ilmoitettiin, että arkku tuodaan Someron kirkolle. Viestissä myös sanottiin, että Onnia voi tulla katsomaan ja samalla tunnistaa vainaja.

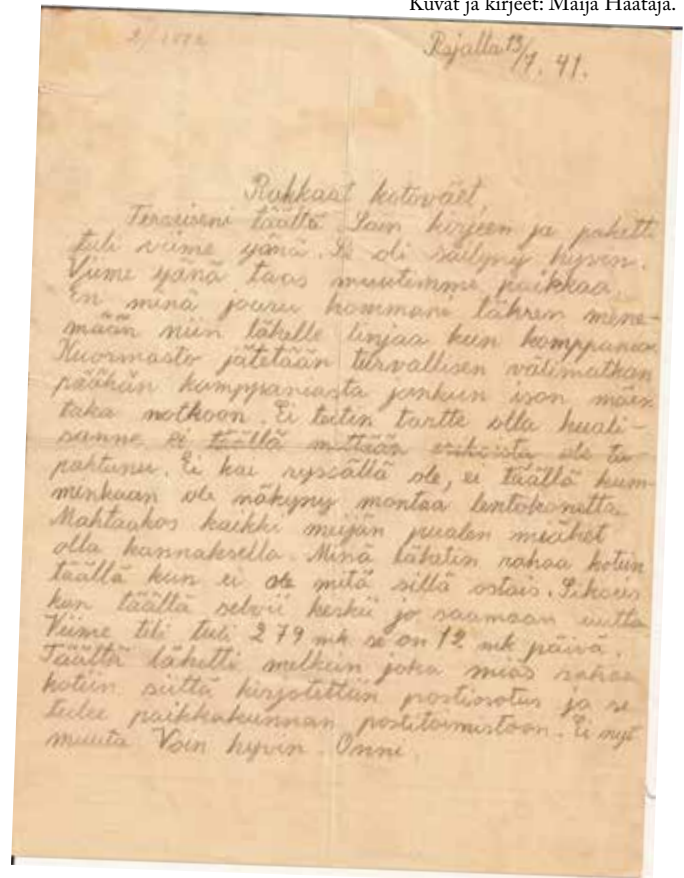
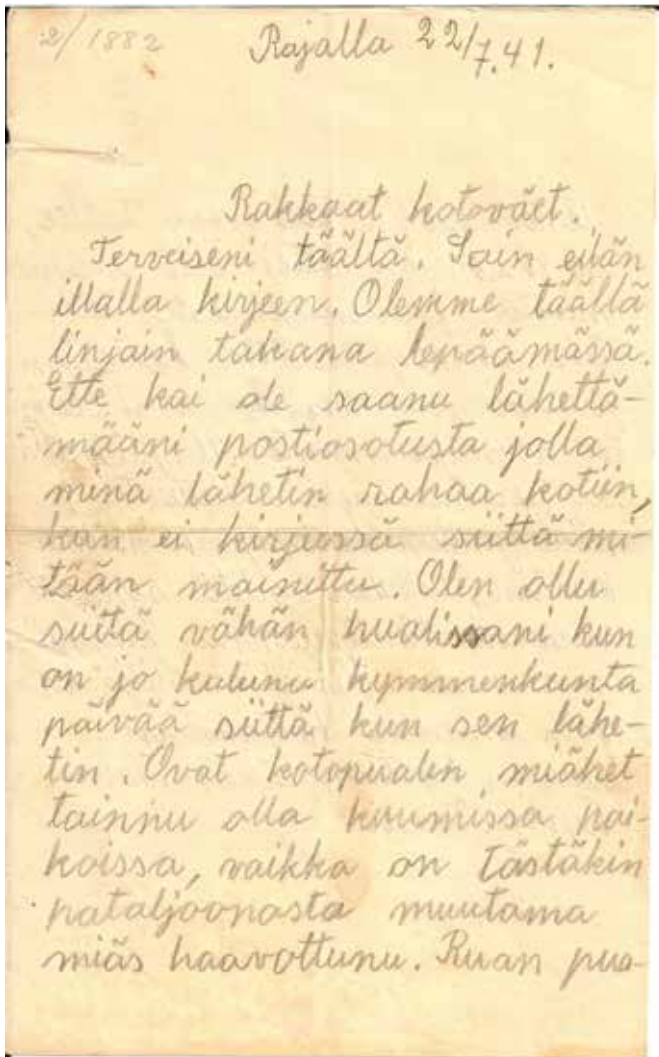
Onni-vainajaa lähti katsomaan isä, äiti sekä siskomme Kerttu. Alma-sisar ja Veikko-veli eivät pystyneet menemään. Nuorimpia sisaruksia ei viety. Äiti kertoi jälkeenpäin kirjeessä: "Kovin oli Onnin pääkääreessä, kasvoin ei ollut sattunut, oli kalpea ja laihunut." Surun määrää ei tiedä kukaan.

Sodat loppuivat aikanaan. Niin moni nuori





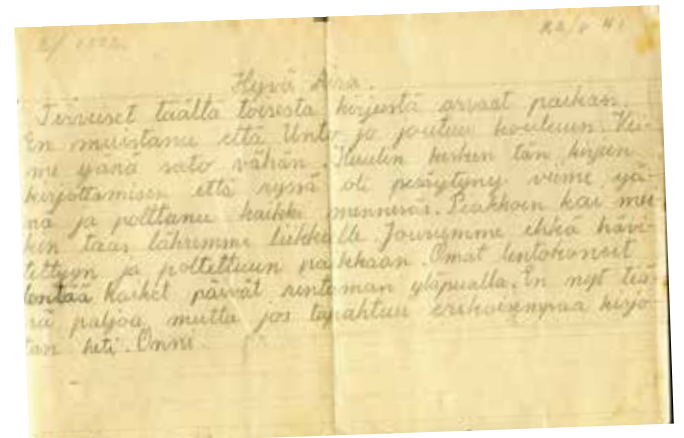
Kuvat ja kirjeet: Maija Haataja.



mies, Onni ja moni muu, ja vanhempikin, antoi henkensä Suomen itsenäisyyden puolesta. Onni lähetti kortin ennen kuolemaansa 10.9.1941 kaksi vuotta nuoremmalle Kertulle ja siinä luki:

"Ei taipunut ruoskijan uhkaan
sinun sukusi milloinkaan
tuovat uudet rakensi
tuhkaan
ja turvasi Jumalaan

Onni"





Lapsille ei kerrottu

Entisaikaan lapset olivat kaikessa elämänmenossa mukana. ”Ei lasten aikana”, oli tuntematon käsite. Kun tiheästi asuttiin, he kuuluivat perheidiä ja muut tapahtumiset. Ainoa mistä täydellisesti vaiettiin, oli lasten syntymään liittyvät asiat. Luulen ettei kukaan vanhempi ker-tonut jo olemassa oleville lapsille, että meille tulee vauva lähiaikoina. Oliko vanhempien puhumattomuuteen syynä, ettei heillekään oltu kerrottu vai mikä? Miten muutaman vuoden ikäinen lapsi kykeni ollenkaan asennoitua, kun vauva oli syntynyt. Isommalle lapselle näytettiin puna-naamaista, täyttä kurkkua parkuvaa nyyttiä. Ei sellaista lasta ollutkaan – eikä ole –, joka ei järkyttynyt. Asiaa, josta ei puhuta ei ole, ei tule, eikä koskaan tule olemaan-kaan. Jos lapsi alkoi jotain kysellä, niin heitä valistettiin puhumattomuudella. Ja jos vastattiin, niin sanottiin: ”Kyll sen siit näkkee sit.”

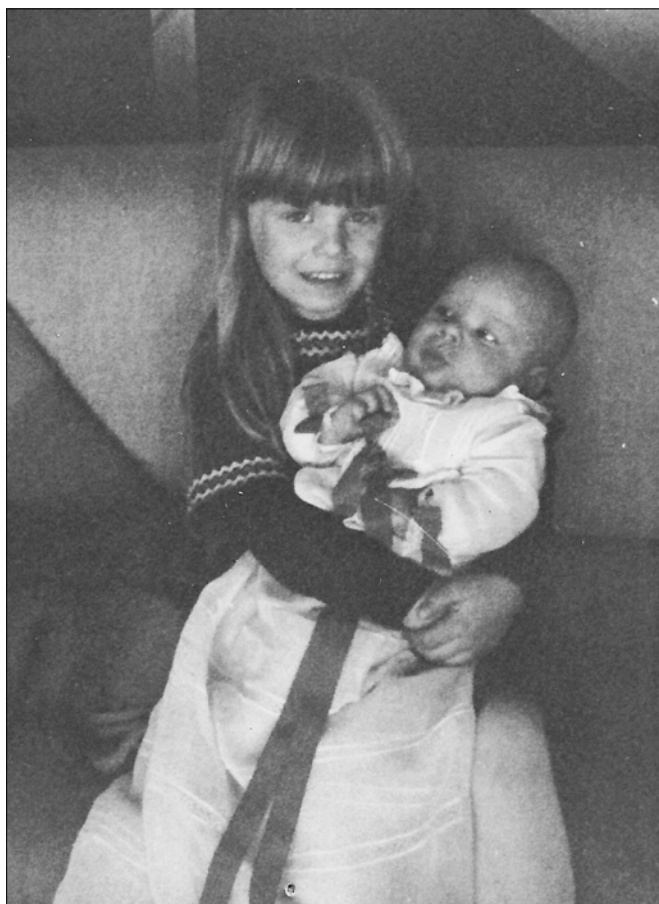
Isosiskoni vietiin naapurin, kun kättilö tuli. Naapurin väki tiesi, että olin syntynyt, kun kättilö ja pappi (isä) tulivat heidän pihaansa ja pappi lähti kyyditsemään kättilöä takaisin Joensuu-hun tämän asemapaikalle. Naapurin emäntä lähti isosiskoni kanssa meille. Hänen ensireaktiostaan en tiedä, mutta hetken katseltuaan minua siskoni kysyi: ”Ei kai tollasta sentään yötä pidetä?” Hän oli kuullut, ettei kaikille kulkuihmisille yösijaa annettu. Kai mamma lohdutteli häntä, kun oli joutunut viettämään aikaa naapurissa. Selitystä ei-

”Ei kai tollasta sentään yötä pidetä?”

kä syytä hänelle kerrottu. Naapurin emäntä lähti lypsämään ja sanoi tulevansa myös aamulla.

Siihen aikaan oli tapana viedä viikon vanha vauva kasteelle ennen kirkonmenoja ja kun naapurit olivat olleet avussakin, niin vanhempani pyysivät heitä kummeiksi. Seuraavana sunnuntaina jo aamusta he tulivat minua hakemaan sakastiin kasteelle. Kaikki meni niin kuin pitikin ja kummit toivat minun kotiin. Juotiin varmasti kahvitkin. Kukaan ei siinä vaiheessa huomannut, että isosiskoni häipyi ulos ovesta. Kummit lähtivät kotiinsa ja sitten havaittiin, ettei isosiskoa ole missään. Katseltiin; ei mistään näkynyt tulevan. Huudettiin kuistilta. Mamma kipaisi jo naapuriinkin, josko tyttö olisi juosut heidän peräänsä, vaikka ilman lupaa ei saanutkaan lähteä kotoa. Ei, eivät he olleet nähneetkään. Molemmat lähtivät mukaan etsimään. Mainittiin nimeltä; kaikki 14 pitkä sarkaojaa, päisteojat, savikuopat, kairo - kaikki pöyhittiin kuraveliksi. Mistään ei tarttunut riekalettakaan. Huudettiin, ei vastausta.

Päivä kului hitaasti. Missä Helmi? Mihin voisi vajaa viisivuotias kadota? Apeana mamma lähti illan edellä lypsämään. Ensimmäistä lehmää lypsäessään hän näki jotain vaaleaa vilahta-



Marika Haapalan arkisto

van pensaiden välissä. Hän jätti lypsyn siihen ja lähti juoksemaan. Kaivattu lapsi oli siinä; surkeana parkuen. Hän oli itkenyt silmät umpeen, hänellä oli kuivuneet itkuvanat poskillaan. Mamma sieppasi sylinsä ja kyseli: ”Missä sää olet ollu, mei ollaan karasti haettu?” Itkun lomasta hän sanoi: ”Mitä varten ne sen takaisin toi?” Hän oli lapsenmielessään ajatellut, että kummini veivät minun mennessään ja kaikki olisi hyvin taas. Vähän oli häntä huolestuttanut se, kun minulle oli annettu yö-sija jo ensimmäisenä iltana. Hän oli mennyt makasiinin alle ja aikansa mielipahaansa itkettyään nukahtanut sinne. Nälkä ja vilu olivat valpastuttaneet illan edellä. Jos

lapsi on mielipahaansa kätkeytynyt, hän ei vastaa, vaikka kuulisi nimeään huudettavan. Eikä makasiinin alle aikuinen olisi mahtunut ryömimään. Hänen oli täytynt olla siellä enemmän kuin 6 tuntia. Pappa otti sylinsä ja lohdutti: ”Annetaan mei ton olla, mut pidä sää ittees parempana.” ”Niin mää pidänkin”, oli siskoni vastannut ja pieni hymyntapainen oli tullut itkettyneeseen naamaan. Päivä sai onnellisen lopun.

Pahimmillaan lopputulos olisi ollut mikä vain. Joten lapsen mielipahat kannattaa ottaa tosissaan ja kertoa etukäteen muutoksista elämänmenossa.





Tauno ja rusinaherkut

”Tauno! Tule heti tänne.”, kuuluu eräänä pakasaamuna yhdestä Someron mökeistä. Tauno on juuri menossa hakemaan vanhoja puusuksiaan vajasta, mutta äidin äänensä-vyn kuullessaan on parasta mennä keittiöön. ”Niin, äiti?”, Tauno vastaa paikalle juostuaan. On lauantai. Se on Taunon lempipäivä, sillä silloin lämmitetään aina vanha puusau-na ja leivotaan. Kouluakaan ei ole niin pitkään lauantaisin. ”Katsopas tätä.” Äidillä on kädessään tyhjä rusinapussi. ”Siinä on varmaan ollut rusinoita.” Tauno koettaa näyttää viattomalta osoittaessaan pussia, mutta syyllisyys paistaa hänen kasvoiltaan. ”Oletko sinä taas syönyt ne?”, äiti ti-vaa. ”Noh... Olen.”, Tauno vastaa ja luulee valinneensa helpoimman tien. ”Se on kolmas kerta tällä viikolla.”, äiti huomauttaa. Tauno tunnustaa. ”Eikös sinulla pääty koulu tänään aikaisemmin?”, äiti kyselee.

Marika Haapalan arkisto



”Hyvä, saat sitten mennä ostamaan niitä Mikon kyläkaupasta. Tässä on kymmenen markkaa. Osta koko rahalla.” ”Oletko tosissasi?”, Tauno kysyy. Hän ei voi uskoa tätä. ”Minä en koskaan vitsaile rusina-asioissa.”, hänen äitinsä vastaa vakavana. Tauno huikkaa hyvästit juostessaan vajaa kohti. Hän uskoo onnenpäivänsä koittaneen.

”Onkos teille tullut vieraita, kun noin paljon rusinoita tarvitsette?”

Koulussakaan eivät muut pojat ole uskoa asiaa todeksi. Huokaillen he toivovat heillekin käyvän joskus noin. Koulun päätyttyä Tauno suuntaa oitis Mikon puotiin. Hän on unohtanut tehdä laskennonläksynsä ja joutunut jäämään tekemään niitä. Muut pojat ovat jo lähteneet ja hän kipittää yksin kauppaa kohden. Yleensä hän ja muut samalla suunnalla asuvat menevät samaa matkaa kouluun ja kotiin.

Mikolla riittää ihmettelmistä, kun Tauno saapastelee puotiin sisään, lyö tiskiinkin kymmenen markkaa ja pyytää saada rusinoita koko rahalla. ”Onkos teille tullut vieraita, kun noin paljon rusinoita tarvitsette?”, mies kyselee. ”Ei yhtäkään, vain omaa väkeä on tuvassa.”, Tauno vastaa. Kieltämättä rusinoita rakastava pikku-poika näyttää hieman huvittavalta astellessaan ulos puolentoista kilon rusinapussi kädessään. Hän toivottaa rauhallista pyhäpäivää kauppiaille ja terveisiä pikku-Miinalle.

Tauno on niin hurmioitunut saatuaan suurimman määrän rusinoita koko siihen astisen elämänsä aika-

”Hän uskoo onnenpäivänsä koittaneen.”

na, ettei hänelle tule mieleenkään viedä pussia kokonaisena kotiin asti. Koska kukaan ei ole häntä estämässä, istuu hän tien varteen kannon päälle, avaa rapisevan pussin ja alkaa ahmia herkkujaan kaksin kourin.

Pian hän kuitenkin toteaa ruokapaikkansa turhan kylmäksi ja lähtee hitaasti löntystämään kotiin päin samalla syöden rusinoita. Jonkun ajan kulu-tua hän huomaa seisovansa kotiovellaan ja pussin pohjan paistavan uhkaavasti. Itse asiassa pussissa on jäljellä yksi rusina. Tauno nappaa viimeisen suuhunsa ja viskaa pussin pois. Sitten hän saapastelee sisään ja saa vastaansa monia hämmästyneitä ihmisiä, jotka haluavat tietää missä rusinat ovat. ”Minä söin ne.”, Tauno vastaa aidon hämmennytyneenä. Tämän sanottuaan hän alkaa voida harvinaisen pahoin ja juoksee hankkeen oksentamaan. Samana iltana isosisko esittää hänelle kohteliaan kysymyksen: ”Maistuisivatko rusinat?”. Tauno vain katsoo murhaavasti siskoaan ja tämä poistuu tyytyväisenä sanoen: ”Minä vain kysyin.”





SOMERON YMPÄRISTÖHUOLTO OY



- Jätekuljetukset ja astiat
- Vaihtolavat
- Likakaivojen tyhjennykset
- Paperin ja pahvin keräykset

P. 0400-823 405, 02-748 5314
www.someronymparistohuolto.fi

Hyvää Joulua!

 **Someron Yrittäjät ry**

Hyvää Joulua

ja

Onnekasta Uutta Vuotta!

sportti
urheilu - vapaa-aika - pienkoneet
• Salo • Somero • Kaarina

HUOLTO- JA VARAOSAPALVELU

• SALO, Joensuunkatu 5 (02) 7211 400
• SOMERO, Ruunalantie 5 (02) 7489 300
• KAARINA, Hallimestarinkatu 4 (02) 7211 500

kone.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

asiakkailleen toivottaa

SÄHKÖ ERKKI Oy

KELLO JA KIHLA
AITTA



*Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*



Säästöpankki

auttaa aina.

www.saastopankki.fi/someronsp



Kaksoset Armas ja Eino

Kaksoset Armas ja Eino tulivat Koivulan taloon vanhempiensa Ida ja Juho Juoten sekä muuttokuorman mukana alle kymmenen vuotiaana ja todennäköisesti ennen kouluikää. Perheeseen syntyi Koivulassa muitakin lapsia: Heikki, Helvi ja Sisko, joka menehtyi jo vauvana. Talon virallinen nimi oli Peltö-Koivula. Se oli komea ja aina hyvin hoidettu kuten tilakin. Muistan kuinka hieno näkymä aukesi tuvan perältä talon toiseen päähän ovien ollessa auki.

Armas syntyi ensin ja sitten Eino. Tämä näkyi jottenkin heidän elämässään myöhemminkin. Armas johti ja Eino myötäili – ainakin toisinaan. Pojat kävivät yhdessä Pajulan kansakoulua. Identtiset kaksoset olivat niin samannäköisiä, että opettajalla oli vaikeuksia erottaa heidät toisistaan. Myös naapureilla oli vaikeuksia tunnistamisessa varsinkin silloin, kun heidät näki yksikseen. Entiset sotakaveritkaan eivät erottaneet kumpi oli kumpi. Heillä oli jonkinlainen sisäinen intuitio toisistaan. He saattoivat tietää mitä työtä toinen teki päivittäin, vaikka eivät siitä välttämättä puhuneet. Myös luvut 23 ja 17 liittyivät usein kaksosten elämään. He olivat syntyneet 23. päivä vuonna 1917, heidän isänsä 17. päivä ja hän kuoli 23. päivä



Maija Haataja

Eino ja Armas Juote 50-vuotissyntymäpäivänään 23.10.1967 Pajulan Koivulassa.

Armas johti ja Eino myötäili – ainakin toisinaan.

vuonna 1970.

Molemmat toimivat maanviljelijöinä Koivulassa. Kaksoset olivat jo ikämiehiä, yli 50-vuotiaita, kun Juho ja Ida luopuivat isännyydestä ja Koivulan maat ja metsät jaettiin. Armas perheineen jäi päätaloon ja Eino ja Kerttu rakensivat tai rakennuttivat rintamamies-talon Koivulan maille. Pariskunta osti myöhemmin vanhuuden varalle rivitalo-asunnon Someron keskus-

tasta. Sinne Eino kuitenkin ei koskaan muuttanut asumaan, vaikka tavaroita ja huonekaluja siellä jo oli. Koivulan miljöö oli hänen kotinsa.

Sota-aika ja raskas elämä näkyi sairauksina myöhemmin, vaikka he eivät kovin pahasti haavoittuneetkaan sotatantareella. Kaksoset olivat erilaisissa tehtävissä sota-aikana, Armas enemmän tulilinjalla ja Eino muonituspuolella. Myös poikien isä, Juho, oli sota-tehtävissä mukana. Kaikki kolme miestä kuolivat nykyajan mittapuuta ajatellen nuorina. Juho 76-vuotiaana, Armas 72-vuotiaana ja Eino 75-vuotiaana. Onneksi

kaikki saivat nauttia sodan jälkeen rauhan ajasta. Suuradresseissakin sana rauha toistuu. Eino kaikki 70 adressia on tallella.

Eino vaimo Kerttu oli sisareni. Heidät vihittiin sodan jälkeen vuonna 1947. Pariskunnalla ei ollut lapsia, siksi Someron veteraanien perinнемuseoon on lahjoitettu muun muassa parettilakki, kunnia- ja muistomitalit sekä mustakantisia vihkoja, joissa on muistiinpanoja ja laulujen sanoja. Eino oli musikaalinen, hän lauloi ja soitti kitaraa. Hän soitti myös pienimuotoisesti mandoliinia ja haitariakin. Armas vihittiin sota-aikana vaimonsa Helvin kotona Tammelassa. Heillä oli lapsia.

*He saattoivat tietää mitä työtä
toinen teki päivittäin, vaikka eivät
siitä välttämättä puhuneet.*



Kuva vuodelta 1954 tuo muistoja mieleen

Kuva on otettu Someron Pälkönkulmalta kotini ulko-oven edessä huhtikuussa 1954. Suoraan oven kohdalla seisoo tätini Elina Kuisma ja oikeassa laidassa on Impi Majuri. Portailla istuu sisareni Mirjam Lahti sylissään 4 kuukauden ikäinen Juhani-vauva ja hänen tyttärensä Heli, vajaa kaksivuotias, istuu vasemmalla päässään valkea tupsulakki. Kuvassa on myös kolme koulutyttyä eli vasemmalla Ulla Eloranta ja hänen vieressään minä Raija Romu ja portaila istuu Irma Laine. Me muistelimme viime vuonna Someron Joulussa kansakouluaikaamme, mutta nyt olemme jo oppikoulun ensimmäisellä luokalla. Kuvan otti sisareni ystävä Helvi (o.s. Jutila), jonka kaksi pikkupoikaa ovat myös kuvassa. Katson lettipäistä itseäni ja muistan, että minulla oli kovin heikko olo, sillä edellispäivänä tohtori Jonkka oli leikannut nielurisani ja olin tullut kävellen sairaalasta kotiin.

Muistoja Elina-tädistä

Elina-täti oli äitini naimaton sisar. Hän oli käynyt karjakkokoulun, mutta ennen sotia hän asui lapsuudenkodissaan Muolaan Telkkälässä auttaen iäkkäitä vanhempiaan maatilan töissä. Mummo kuoli pian toisen evakkomatkan jälkeen ja Elina-täti muutti isoisän eli äijän kanssa meille asumaan vuonna 1946, kun uusi kotimme oli valmis-



Raija Rajala

Kuvassa vuodelta 1954 ovat Ulla, Raija, Heli ja Irma sekä kaksi Jutilan Helvin pikkupoikaa, Mirjalla on sylissään Juhani, takana ovat Elina-täti ja Impi.

*”Lintu ko metsäs räpsähtää,
ni syvämeiskii häpsähtää.”*

tunut. Isoisä kuoli jo 1948, mutta Elina-täti jäi meille ja keittiön takana oli hänen kamarinsa. Täti kävi polkupyörällä Sovikkeen vilakehramössä töissä. Kerran hän iltapimeällä törmäsi keskellä peltotietä nukkuvan Rekolan lehmään, joka oli karannut laitumelta, ja satutti polvensa. Elina-täti oli hyvin reipas ja suora-puheinen ihminen ja hän puhui aina Karjalan murretta. Marjametsässä täti usein selitti minulle: ”Lintu ko metsäs räpsähtää, ni syvämeiskii häpsähtää.” So-

merolla pidettiin maatalousnäyttely, johon pääsin Elina-tädin kanssa. Jännittävin paikka oli telta, jossa mustaihoinen mies, afrikkalainen prinssi, tanssi tulisilla hiilillä. Muistan, miten aikuiset päivittelivät kuultuaan uutisen, että eräs suomalainen tyttö oli lähtenyt tämän miehen vaimoksi Afrikkaan.

Elina-tädillä ja minulla oli aina yhteiset nimipäivät. Yhä edelleen Raijan päivä on almanakassa 9.2. ja Elinan päivä 10.2. Nykyisin ei nimipäiviä juurikaan

vietetä, mutta lapsuudessa- ni naapurit tulivat onnittelemaan ja muutenkin käytiin kylässä iltaa istumassa. Kahvipöytään äiti ja Elina-täti leipoivat piirakoita ja vehnäsrinkelin ja sen keskelle ”ässiä”. Täytekkua ei tarjottu mutta sen sijaan sokerikkua, joka ”ol nii pehmiää, jot siihe nenä uppos”.

Kerran vuodessa äiti ja Elina-täti kutsuivat meille kupparin, joka oli aina Pirkon Jussin Hilma. Monet naapurin emännätkin tulivat kupattaviksi ja makasivat vuorollaan saunan lauteilla Hilman käsiteltävinä. Hilma iski terävällä veitsellä haavoja ihon pintaan ja imi sitten lehmänsarvella verta. Saunan lattiaa piti jatkuvasti huuhdella verestä puhtaaksi. Minun tehtäväni oli



odottaa saunan eteisessä ja kaataa kamferia sokeripalan päälle ja antaa se kupatulle imeskeltäväksi. Elina-tädillä oli kuppausjalkiä joka puolella kehossa ja hän uskoi, että kuppaaminen auttaisi kipeään polveenkin.

Kuvassa Elina-täti on vielä Kuisma, mutta jo elokuussa 1954 hän avioitui Johannes Karhun kanssa. Heillä kahdella oli ollut vispilänkauppaa jo Karjalassa, mutta nyt Jussi alkoi käydä Elinan luona kylässä. Se päivä, jolloin Jussi kosi Elinaa-tätiä, on jäänyt mieleeni. Kosiomies haki nimitäin meidän puuliiteristä hakkuupölkyn Elinan ikkunalle ja änkeytyi ikkunasta sisään. Kotiin Jussi lähti kyllä meidän ulko-ovesta ja Elina-täti tuli saattamaan. Ovella Jussi kysyi: "No, mitä sie vastaat?" Ja

maanmainiota hapankaalia. Naapuritkin olivat mukavia, Nurmet, Laineet, Lembergit. Vuonna 1967 sotainvalidiviikolla Somero-lehdessä oli Elinan ja Jussin haastattelu ja kuva heistä kotikaivolla.

Jussin kuoltua Elina-täti asui kotonaan vielä kymmenen vuotta. Hän hankki puhelimenkin, mutta ei turhaan soitellut. Kun sisareni Mirjam oli lähdössä New Yorkiin tytärtään Heliä tervehtimään, Elina-täti soitti hänelle: "Älä mää Amerikkaa, siel on se AITS!" Elina-täti kiitteli aina lämpimästi kodinhoitaja Helmi Hämäläistä. Kun tuttu hoitaja jäi eläkkeelle, Elina-täti muutti 90-vuotiaana Someron vanhainkotiin. Hän kuoli 96-vuotiaana sukunsa vanhimpana. Rakas, unohdumaton Elina-täti!

"Neuvokas Impi pääsi Karhunkorvesta Joensuuhun poliisin mustanmaiijan kyydissä!"

Elina sanoi: "Oha saas vuoves aikaa." Molemmat olivat jo yli 50-vuotiaita, kun kirkkoherra Tasanko vihki heidät Isonpappilan salissa. Papin kysymykseen "tahdotko ottaa aviopuolisoksesi" Elina vastasi "tahon" ja Jussi "ka, tahonha mie".

Karhun Jussi oli sotainvalidi, jolla oli sirpalevammoja ympäri kehoa, silmissäkin. Hän sai rintamamiehenä Someron Ruunalasta toistasataa hehtaaria maata, rakennutti sinne itselleen talon ja haki Elinan emännäksi. He saivat elää yhdessä 25 vuotta. Koti oli viihtyisä ja puutarha rehevä. Omalla pellolla kasvoivat komeat kaalit, joista he syksyllä tekivät tiinuihin

Muistoja Majurin Impistä

Katson Impin kuvaa ja muistan hänen iloisen, helisevän naurunsa ja lujan kädenpuristuksen. Muistan Impin esiliinan röyhelöt, leningin napit ja sievän kauluksen. Impi oli taitava ompelija, jota pyydettiin perheisiin kotiompelijaksi. Impikin oli kotoisin Muolaasta ja siis siirtoväkeä. Hän ja sisareni Mirjam oli tutustuneet Someron seurakunnan nuorisopiirisä. He ystävystyivät niin, että Impistä tuli sisareni pojan Juhanin sylikummikin. Ristiäisiä edeltävänä yönä lumipyry tukki tiet, mutta neuvokas Impi pääsi Karhunkorvesta Joensuuhun

"Älä mää Amerikkaa, siel on se AITS!"

poliisiin mustanmaiijan kyydissä!

Oli Jumalan johdatusta, että Impi suostui tulemaan meille hoitamaan taloutta kevättalvella 1954. Meidän äiti kuoli nimittäin syöpään syksyllä 1953 ja syvä suru valtasi meidät. En muista oppikoulun ensimmäisestä luokastakaan juuri mitään, sillä äidin kuolema tuli opitunneillakin koko ajan mieleen. Mutta onneksi kotona vastassa oli Impi, kuin hyvä enkeli! Hän laittoi ruuan, lypsi lehmät, hyräili tuttuja virsiä työtä tehdessään. Iltaisin hän ei antanut minun käpertyä suruuni vaan piti seuraa. Luimme kirjoja, pelasimme joulun ja pääsiäiskorteilla. Impi opetti, miten tehdään kuperkeikka ja sai minut nauramaan. Meistä tuli elinikäiset ystävät.

Impi avioitui sokean hie-rojan Arvo Hurmerinnan kanssa ja heille syntyi Matti-poika. Ajokortinkin Impi hankki ja kuljetti perhettään. Oli surullista, että Impi eläkeiän kynnyksellä halvaantui ja menetti puhe-

kykynsä, mutta ei koskaan myönteistä elämänasennettaan.

Minulla on pari muutaakin samana päivänä huhtikuussa 1954 otettua kuvaa. Niissä näkyy Someron avara maisema, pitkät peltosarat ja ojanvarsilla vielä lunta. Katson kuvia ja kuulen mielessäni kuovien huudot. Joka kevät ne tulivat jo varhain pesimään Must'ojan varren pensaikoihin. Olen muistoissani pieni tyttö, joka isän tekemä pärekori kädessään menee etsimään ruohoa vasikalle ja lampaille. Kuovit lentävät pääni päällä ja pelottaa, kun näen niiden pitkät nokat. Sitteen mieleen nousee onnellinen lapsuusmuisto. Isä tulee pellolta kotiin paljain päin. Hänellä on kädessään musta lierihattunsa, jonka hän on poiminut täyteen suuria punaisia vadelmia. Niitä riittää meille jokaiselle, äidille, Elina-tädille, Mirjalle ja minulle. Ja kotipiikan yllä kaartuu kesän korkea taivas.



Muista osallistua kyselyymme:



**[http://
www.somero-
seura.fi/
lukijakysely](http://www.somero-seura.fi/lukijakysely)**

Tarinaa Kultelan suunnalta

Vanhin kultelalainen, jota olen kuunnellut niin että jutut ovat jääneet mieleen, oli Yli-Lukumiehen isäntä herastuomari Nikolai Kallio. Hän syntyi vuonna 1871 Pajulan Pruukalla. Hän kuoli 1960-luvulla ja oli noin 64 vuotta minua vanhempi. Parinkymmenen vuoden aikana sain usein kuunnella hänen tarinoitaan. Hänelä oli peltoa Kultelan Metsäkulmalla, jossa minunkin kotini oli. Usein hän poikkesi juttelemaan vanhempieni kanssa ja tavallisesti silloin entisistä ajoista. Vaikka olisi ollut kuinka hauska leikki tai työ menossa, se sai jäädä Kallion tarinoidessa kuinka jokityömiehet ryyppäsi ja tappeli ennen maailmassa ja kuinka Hurrin mullikka oli kadonnut heinäsuolta ja sen nahka löytyi Pakkalan parkkitiitusta. Samoja asioita hän kertoi vielä 1961 Suvenmaan kelanauhuriin 90-vuotiaana.

Rahtiliikenne oli kultelalaisille tuttua. Elettiin hänen aikaisen valtatie, Härkätien, varressa. Nikolai Kallio piti Kultelassa kauppaliikettä vuosina 1901 - 1914. Hänen emäntänään oli kaklunimestari Johan Roosin tytär Hilma. Vuonna 1914 Amerikasta palannut Akseli Teränen otti kaupan hoitoonsa ja Kallio siirtyi kauppiaksi Pitkäjärvelle. Teräsen vaimo Jenny oli myös Roosin tytär, seuraavaa sukupolvea. Se oli



Somero-Seuran arkisto

ikään kuin sukupolvenvaihdos.

Isäni kertoi olleensa jo pikkupoikana, alaikäisenä, monta kertaa ajamassa Teräsen kauppatavaraa Jokioisten asemalta toisella hevosella. Joku aikuisempi mies ajoi toista hevosta. Siinä oppi kyllä hoitamaan hevoset ja tekemään kuormat niin, että pääsi hyvissä ajoin takaisin kotiin. Se oli pitkän päivän reissu. Mutta mikähän kumma siinä oli, että nestekuorma oli hevoselle rasittavampi. Kaksi tynnyriä petroolia painoi noin 400 kiloa, mutta se oli hevoselle rasittavampi kuin 500 kiloa kiinteää tavaraa, vaikkapa sementtiä. Seläistakin joskus ihmeteltiin.

1920-luvulla oli jo kuor-

ma-autoja, mutta ne olivat pieniä. 3-4 hevoskuormaa vastaavan erän niillä pystyi kuljettamaan. Tosin ei useinkaan talvella, koska teitä ei hoidettu siihen malliin. Syrjälän Jussilla Kultelassa oli kuorma-auto 1930-luvun alkupuolella. Kun minun syntymäkodisani tehtiin navettaa vuonna 1935, Jussi ajoi siihen tarvittavan sannaan Pappilan nummesta. Kertakuorma oli korkeintaan kaksi kuutiota ja sanottiin, että se oli paljon. Hevosella olisi pitänyt tuoda neljä kuormaa.

Syrjälän Jussi oli kone mies. Hän huolsi ja piti kunnossa myös Teräsen taksiauton. Teränen ajoi autollaan tavarakin kauppaansa. Ei autoa käytet-

ty niissä oloissa pelkästään huviajeluihin, vaan kaikkeen mahdolliseen tarpeeseen. Pirttilässä oli silloin 1920-luvulla T-mallin Ford, jota käytettiin muutamina vuosina jopa paikallisvoimakoneena. Auto nostettiin tunkilla ylös sen verran, että saatiin toinen takapyörä irti maasta. Autosta poistettiin lokasuoja ja niin pystyttiin remmin välityksellä pyörittämään sirkkeliä tai puimakonetta. Kultelassa oli jo 1920-luvulla viisi tai kuusi henkilöautoa. Kun vuonna 1929 alkoi kova pula-aika, niin autotkin katosivat taloista. Enää ei rahaa riittänyt autojen kunnossapitoon. Talollisilla teki tiukkaa, että saivat edes maansa säilytettyä.

Mutta isännät ja "isäntien varjot" pysyivät taloissaan, vaikka monen kohdalla oli lähtö lähes varmaa. Velkaa oli kaikilla kyllä riit-

"Kenellä ei hevosta ole, se kävelkään."



tävästi. Monet tilat pelas-
tuivat, koska pankit eivät
enää hakeneet saataviaan
pakkohuutokaupoilla. Nii-
hin kun ei tullut enää os-
tajia. Pula-ajan jälkeen
oli parinkymmenen vuo-
den jakso, ettei kylässä juu-
ri ollut autoja. Härkätie-
tä myöten autoja kyllä kul-
ki yhä enemmän. 1930- ja
1940-luvulla turvauduttiin
paikallisesti vielä hevosiin.
Tosin ”vanha Ruattin laki”
sanoi hevosettomista, että
kenellä ei hevosta ole, se kä-
velköön.

Isoisäni isä, joka myös oli
Kalle Pirttilä, oli jättäyty-
nyt vaariksi jo 52-vuotiaana
vuonna 1900 ja jättänyt tal-
on hoidon pojalleen. Ajan-
kulukseen ja melkein am-
matikseen hän alkoi tehdä
hevoskauppaa. Markkina-
kaverina ja yhtiökumppa-
nina hänellä oli Kurun Kal-
le Torrolta, joka oli ennen
asunut Kultelassa. Emäntä-
nä hänellä oli Hurrin tytär.

Hevosia osteltiin Hä-
meestä Forssan, Hämeen-
linnan ja Tampereenkin
markkinoilta. Niitä myytiin
rannikon suuntaan, Salon ja

”Pula-ajan jälkeen oli parinkymmenen vuoden jakso, ettei kylässä juuri ollut autoja.”

Turun puoleen, rahtiajureil-
le ja kalastajille. Nämä kun
eivät niin paljon itse kas-
vattaneet hevosia. Hevo-
sia trimmattiin ja ruokittiin
parempaan kuntoon ennen
myyntiä.

Isoissa kaupungeissa-
kin tarvittiin paljon hevo-
sia ennen autojen aikakaut-
ta. Mikko Kivirasi, joka oli
Pirttilässä etumiehenä vuo-
sina 1916-17, kertoi muis-
telman yhdestä markkina-
reissusta: ”Lähdin kaverik-
si Hämeenlinnaan. Yksi
mies ei olisi pärjännyt, jos
oli kolmekin lisähevos-
ta paluumatkalla. Aikaisin
aamulla lähdettiin. Päivän
sinne kesti ajaa. Yöksi jäim-
me Luolajan kylään tuttuun
kortteeripaikkaan. Aamulla
menimme markkinapaikal-
le ja ostimme kolme nuor-
ta hevosta. Päivän mittaan
tehtiin muutama vaihto-
kauppa, kun näytti siltä, et-
tä saatiin parempi hevonen.

Illalla mentiin samaan kort-
teeripaikkaan. Saatiin hevo-
set vähän suojaan ja pääs-
tiin tupaan nukkumaan.
Sitten kuultiin, kun pihaan
ajoi hevosia. Kuunvalossa
näkyi, että ne olivat samo-
ja miehiä, joiden kanssa vii-
meksi oli vaihdettu hevosia.
Vaivihkaa lähdimme salin
kuistista ulos samaan ai-
kaan kun tulijat tulivat kyö-
kin kuistista tupaan. Sitten
vaan hevonen reen eteen,
toiset hevoset perään kiini
ja aika kaloppia kotimat-
kalle. Pitkiä syöttötauvoja
ei pidetty ja aamuksi oltiin
Kultelassa. Yksi yö jäi nuk-
kumatta. Tärkeämpää tosin
oli, että oli vuorokausi vaih-
tunut. Hevoskauppaa koski
nimittäin sellainen laki, että
kauppaan tyytymätön osa-
puoli voi vaatia kaupan pur-
kamista vuorokauden sisäl-
lä ilman erikoisempaa syytä
ja toisen pitää siihen suos-
tua. Jos oli mielestään on-

nistunut tekemään hyvän
vaihtokaupan, oli syytä vält-
tää tapaamista, ettei kauppa
purkaantunu.”

Eivät he mitään hevos-
huijareita olleet, mutta he-
voskauppa oli sen luontois-
ta. Saattoi joskus käydä
kuten Toltille, joka oli os-
tanut hevosen. Hän kehui
naapurilleen, että se oli hy-
vä kauppa. Lisäsi kuitenkin
hiljaa itsekseen: ”Mut vaan
sil toisel.” Siksi sanottiin-
kin, että joku oli saanut hy-
vän hevoskaupan hevosen
tullessa vaahdossa kotiin.

”See härjist puhuu ku
härjil ajaa.” Kukaan niis-
tä äijistä, joiden kanssa olen
jutellut, eivät olleet aja-
neet härkiä työssä. Oli här-
kiä tosin joissakin taloissa
nähty. Härät eivät sovelt-
neet kaikkeen työhön, ei-
kä ollenkaan matka-ajoon.
Someron kirkko rakennet-
tiin pitäjäläisten verotyö-
nä 1850-luvulla. Kirkossa
kuulutettiin joka sunnuntai
seuraavan viikon työvuoroi-
hin tulijat ja mitkä työväli-
neet heillä pitää olla muka-
naan. Talolliset toivat juh-
dat: hevoset tai härkäparit.
Perustuskivien vetoon kut-
suttiin nimenomaan härkä-
parien ajajia. Samoin ui-
tetun rakennuspuun ja ui-
tetun tiilenpolttopuun
ylösvetoon joesta kelpasi-
vat vain härkäparit. Sen si-
jaan hiekanajoon Lammin-
nummesta ja savenajoon
Kultelasta vaadittiin hevo-
sia. Näistä kirkonkuulutuk-
sista ilmenee, että härkien ja
hevosien käyttötarkoitus on
muutenkin ollut erilainen.
Niiden varusteet oli kehi-
tetty niille sopivaan työhön.





HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA



**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!**

Tili- ja isännöintitoimisto

HEIKKI HEINO

Jukolantie 3 p. 748 4995, 050 564 1372

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*



Rengastie 1 SOMERO
Puh. 748 6472
Puh. 040 7486 472

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Tilitoimisto Merja Oras

Tehdastie 4, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi



*Aineisto Sälekarilla
MH-huolto-osa
uusi logo (Fixus)*

VÄHÄTALO YHTIÖT

Aineisto Sälekarilla, sama kuin viime vuonna.



**TERVETULOA PALVELEVAAN
RAUTA-MAATALOUS JA
PUUTARHAKAUPPAAN**



Rautanet Somero

p. 02-484 060

Av. ma-to 8.00-17.00, pe 8.00-18.00,
la 9.00-14.00

Rautanet Koski

p. 02-484 920

Av. ma-to 6.30-16.30, pe 6.30-18.00

Sälekarin Kirjapaino



Onhan härän vetotapakin erilainen, junnaava, kun taas hevosen vetotapa on repäisevämpi. Ne kirkonkuulutukset on arkistoitu, mikrofilmattu ja nähtävissä.

Pirttilässä oli 1900-luvun alussa sonni, jonka talon vaari oli opettanut ajoon. Se oli poikkeuksellisen rauhallinen ja kiltti. Sitä ei ollut kuohittu, joten se ei ollut härkä. Sitä käytettiin rehujen siirrossa ja veden ajossa karjalle. Sillä ei tietenkään ollut iestä vaan se veti rängillä. Kuolaimiakaan ei ollut, ohjakset olivat kiinni turvan ympärillä. Vesi ajettiin suuressa paljussa, jossa oli vaihtoehtoisesti pyörät tai jalaketat alla. Sen vetämiseen sonni oli erikoisen sopiva. Sonnilla vietiin myös maidot meijerin kuorima-asemalle Svenssonin lähelle ja tuotiin kuorittu maito takaisin. Samoin maitoiset huuhteluvedet tuotiin sieltä karjan juotavaksi. Meijeri oli Pitkälärvellä, mutta Joensuun kuorima-asema toimi jo vuodesta 1907 alkaen. Sonnin kanssa ajaminen onnistui hyvin kesäisin. Kun sitä alettiin käyttää astutukseen, niin kesäajot loppuivat. Kun se näki jossakin muuta karjaa, se meni heti niiden luokse eikä välittänyt ohjauksesta. Talviajot kyllä onnistuivat, kun talvella ei ollut lehmiiä näkyvissä.

Kuulin erään historian harrastajan sukututkijaillansa esitelmöivän härkäkulttuurin Härkätien lähipiirissä ja muuallakin isojen teiden lähellä voimistuneen, koska talonpoikien ei kannattanut kasvattaa kovin paljon hevosia. Kriisiaikoi-



Somero-Seuran arkisto

na kyytivelvollisuuden takia herrat ja sotaväki ottivat hevoset kyyditykseen. Lähimpänä tietä olevat eläimet otettiin helpoimmin käyttöön. Ja niitä kriisiaikojia Suomessa oli usein Ruotsin vallan aikana. Kun hevoscanta oli käytetty kovin vähiin ja kun se muutenkin on hidas lisääntymään, niin hevoset joskus melkein loppuivat. Härkiä, sen sijaan, saatiin lisättyä nopeammin. Lehmänhän täytyi tuottaakseen maitoa antaa myös vasikka joka vuosi. Niistä lähes toisen puolen voi tehdä häräksi, jos tarvittiin. Härkä märehittäjänä oli parempi rehunkäyttäjä kuin hevonen. Sen voi yli talven pitää kunnossa paljon huonommalla rehulla. Minusta se on hyvä selitys sille, että tämä Suomen vanhin tie on nimeltään Härkätie.

Rahtiajosta vielä, Kallion kertomana. Kultelassa talot ja torpat eivät olleet suuria ja lisäansiota haettiin talvisin rahtiajosta.

Yli-Lukumiehen torppari, Ojalan Kalle, ja Haapaniemi, joka toisinaan kävi myös koolikaupalla, ajoivat 1880-luvulla kauppias Löfgrenin ajoja. Toisinaan viinatehtaan, joka tarvitsi viljaa raaka-aineeksi ja polttopuuta suuret määrät. Haapaniemen tehtävänä oli myös ajaa sivutuotteena tuleva rankki taloihin karjanrehuksi. Sanottiin, että voi sitä köyhä ihminenkin syödä paremman puutteen. Sitten huomattiin, että rankki kelpaa hyvin leivän lisäaineeksi. Sanottiin, että tehdään hevosenleipää. Kelpasi sitä leipää ihmistenkin purra. Hevosillekin nimittäin syötettiin leipää pitkällä rahtimatkoilla, että voimat riittivät perille asti. Loppuun ajettu hevonen ei jaksanut syödä kauraa riittävästi, vaikka syöttötaukoja pidettiin. Ruis olisi ollut vahvempaa viljaa, mutta se ei sovi hevosen mahalle muuta kuin leipänä. Vasta kieltoain aikana pirtumiehet pitkällä matkoilla keksivät syöttää kauron seassa hevoselle sokeria. Se antoi lisäenergiaa. 1880-luvulla viinatehtaan päätuotetta, väkiviinaa, rahdattiin

hevoskuljetuksina Turkuun ja muuallekin. Aine oli pakattu 25 kannun vetoisiin umpikantisiin puuastioihin. Kannuihin ei ajomies päässyt käsiksi, vaikka kuinka olisi tarvinnut lämmikettä. Mutta hätä keinot keksii. Pojat naputtelivat puuastian vannetta hiukan pois kohdaltaan ja tekivät kairalla siihen kohtaan pienen reiän, josta olkipillillä voitiin imeä lämmikettä. Reikä tukittiin myöhemmin puutulpalla ja vanne naputeltiin sen peitoksi. Näin mistään ei voinut havaita, että varas oli käynyt. Perillä vastaanottajat varmaan jotain epäilivät ajomiesten ollessa kovin iloisella päällä, mutta astioiden ollessa täysin ehjiä ei ollut syytä epäilyksiin. Jos jossakin ei ollut ihan täyttä määrää, se selittyi sillä, että puuastian voi ainetta imeytyä ja sitten haihtua. Aika velikultia.

Mutta hätä keinot keksii.



Reino Oksanen - itseoppinut runoilija ja sotiemme sankari

Lamminniemen Hyvinvointikeskuksessa Somerolla asuu vakituaisesti toistakymmentä sotainvalidia. Yksi heistä on Reino Oksanen. Sotiemme sankareista monet juhlivat kohta sata vuotta, niin Reinokin ensi vuoden toukokuussa. Hän on Hyvinvointikeskuksen vanhin asukas tällä hetkellä.

Reino syntyi 2.5.1917 Perttelin Hiidenkylän Nokan kartanossa, jossa isänsä Emil Dahlman työskenteli tallimiehenä. Isä Emil muutti myöhemmin nimensä Oksaseksi. Reinon äiti oli Ida Luksia Ekman. Reino oli perheen kuopus. Sisaruksia oli Reinon lisäksi viisi. Kaksi vanhinta kuolivat tuhkarokkoon - toinen 3-vuotiaana ja toinen 1-vuotiaana. Kuolemien välillä oli vain kolme vuorokautta. Suru oli vanhemmilla suuri, mutta onneksi elämä jatkui ja muita lapsia syntyi.

Suuri suru koetteli taas perhettä, kun Reinon äiti Ida sairastui keuhkokuumeeseen vuonna 1918 käyttään joulukirkossa. Kirkko oli ollut kylmä ja äiti oli kovasti paleltunut. Kotona hänelle nousi kova kuume. Hän kuoli kohta joulunpyhien jälkeen. Sukulaiset huolehtivat pienistä lapsista. Niinpä Reinokin muutti Halikkoon Vuorentaan kylään Alma-tätinsä hoiviin puolentoista vuoden vanhana. Alma-täti oli leski ja hänellä oli kolme lasta, joista Reino sai leikkitovereita. Eräs kokemus lapsuudesta on jäänyt Reinon mieleen. Alma-täti hoiti



karjakon hommia ja meni muiden lasten kanssa katsomaan laitumelle halvaantunutta lehmää. Reinolle oli sanottu, ettei hän saa tulla laitumelle. Reinon teki kuitenkin mieli lehmää katsomaan, mutta kuinkas kävi. Lehmä nousikin jaloilleen ja tuli häntä kohti. Reino lähti juoksemaan ja lehmä laukkaamaan perässä. Reino kompastui ja se olikin hänen onnensa. Hän teki kuperkeikan ja onneksi, koska siinä samassa lehmä hypäsi hänen ylitseen. Lehmä olisi voinut ehkä sarvillaan vahingoittaa Reinoa, jos hän ei olisi kaatunut. Täti vähän toruikin. Reino sanoi silloin ensimmäisen suojelusenkelin olleen hänen matkassaan.

Kun Reino täytti kuusi vuotta, isä haki Reinon uuteen kotiin. Isä oli ostanut vanhan mökin Perttelin Juvankoskelta. Talon lähellä oli järvi ja Reino muistaa oppineensa uimaan. Lapsuus päättyi ja alkoi koulu. Kirjai-

”Mikä on pitkän iän salaisuus?”

met Reino tunsikin jo Halikon lapsuusajastaan ja isovelji Eino oli opettanut häntä jo tavaamaan. Opettajalle piti antaa opinnäyte lukemisesta ja kävikin niin, että Reino luki tekstiä jo suoraan. Poika siirrettiin suoraan jo toiselle luokalle. Reinon ei siis tarvinnut käydä ensimmäistä luokkaa ollenkaan. Toisen luokan jälkeen pääsi hän neljä vuotta kestäväseen yläkouluun.

Reino muistelee lapsuusaikaansa: ”Tuli ensimmäinen radio – kidekone. Sitä mentiin isän työpaikan sahayhtiön johtajan kotiin kuuntelemaan. Radiossa Markus-setä piti lastentuntia. Oli se ihmeellistä kuunnella sellaista laatikkoa. Ulkona ihmeteltiin niitä johtoja, joita pitkin ääni tuli.”

Lapsuus kului ja rippikoulukin tuli käytyä. Reino oli jo pienestä yritteliäs

– hän ryhtyi kaninkasvattajaksi. Ruokapöytään saatiin sitten einestä omasta takaa. Reinon Eino-veli oli ollut Patalan talossa maitokuskina ja Reino pääsi samaan työhön. Hän muistelee miten laittoi vähäiset tavransa kangasnyyttiin kepin nokkaan ja muutti jalkapallikalla Patalan taloon miesten töihin. Isä heilautti kättään hyvästiksi. Lapsuus jäi taakse ja alkoi työelämä. Maitoa ajettiin meijeriin joka aamu, jopa sunnuntainakin. Kartanossa oli 30 lehmää ja hevosien nimi oli Vekkuli. Maitoreissun jälkeen tehtiin sitten talon töitä. Reinon tehtävänä oli myös huoltaa kartanon öljylamput, sähköä kun ei siihen aikaan vielä ollut. Rankkaa työtä tehtiin. Reino muistelee iskeneensä päivässä tuhat seivästä kangella heinäpeltoon.



Rahapalkkaa ei ensimmäisenä vuonna saanut. Talosta oli vain täysi ylöspito ja työvaatteet. Reinon teki mieli polkupyörää. Pyörä maksoi 1000 markkaa. Toisena vuonna sai palkkaa 150 markkaa kuukaudessa. Sillä ei vielä pyörää saanut, mutta kolmantena vuonna palkka nousi jo 300 markkaan ja kolmen kuukauden kovalla säästöllä pyörän jo saikin. Toista se oli silloin. Nyt hyvä työmies tienaa päivässä pyörän hinnan. 10 vuotta kului renkinä. Vähän myöhemmin Reino osti paremman pyörän.

21-vuotiaana syyskuussa vuonna 1938 Reino meni armeijaan Porin rykmenttiin ja palveli jääkärinä. Lomilla hän muistelee olleensa kolmesti ja palvelusaika kesti vuoden. Siviilissä hän ehti olla pari viikkoa, kun tuli kutsu takaisin joukko-osastoon. Rykmentti lastattiin junaan ja lähdettiin kohti rajaa Karjalan kannakselle. Siellä rakennettiin vallihautoja ja korusuja sekä tehtiin tankkiesiteitä. Myös vartiossa seisottiin. Sota oli niin täyttä totta marraskuun viimeisenä päivänä vuonna 1939. Aselevon jälkeen Reino oli vielä pari kolme kuukautta rajalla vartiossa. Lapin soitaankin hän osallistui.

"Ei niitä sotamuistoja niin halua muistella, mutta yksi muisto on jäänyt mieleen.", kertoilee Reino. "Kuulovartiossa ollessani tuli 10-15 miehen venäläisjoukko minua kohti johtaja mukanaan. Minun oli pakko tehdä jotain. Itsepuolustukseksi tähtäsin johtajaa ja sain osuman. Lähdin ryöminään takaisin kohti 30 metrin päässä olevaa korsua. Kuulat vain vihelsivät ohi. Ajattelin, että jos kuula osuu, niin ei se kauaa kipeää tee. Saatuttuani korsuun en tahto-

nut kuulla mitään. Olin ihan sekaisin enkä heti muistanut kertoa ampuneeni. Viikon loman sain. Suojeluskentä oli taaskin mukana.", uskoo Reino. Hänellä on niitä elämänsä aikana ollut useampiakin. Tarkka-ampuja sodassa osui kaveriin. Kerran linja-autoon osui rekka-auto ja ystävä kuoli, Reino säästyi. Hän tipahti katoltakin, mutta ei siinä pahemmin käynyt.

Sodan jälkeen hän palasi rengiksi Patalan taloon. Reino luuli, että jää vanhaksipojaksi, kun nuoruusvuodet kuluivat sotimassa. Mutta toisin kävi. Vaimo löytyi ja hän meni naimisiin vuonna 1951 joulukuussa Toivi Elviira Nilssonin kanssa ja ehti olla 50 vuotta naimisissa. Heille siunaantui yksi poika. Oma mökki rakennettiin ja viljeltiin Metsärinne-nimistä pientilaa. Tilalla oli 1,5 hehtaaria peltoa ja yksi lehmä ja kanoja.

Reinon tarkkaavaisuudesta Patalan talo säästyi tulipalolta. Reino oli huomannut loimotuksen ja haki kiiruusti apua. Talon isäntä palkitsi Reinon. Olisi tullut suuri vahinko, jos rakennukset olisivat palaneet. Palkkioksi isäntä antoi Reinolle pankikirjan, johon oli talletettu neljän kuukauden palkkaa vastaava summa. Sillä rahalla Reino osti lehmän.

Paikallinen maanviljelyseura palkitsi Reinon ansiomitalilla ja saipa hän viime vuonna Lamminniemen Hyvinvointikeskuksen itenäisyyspäiväjuhlassa Valkoisen Ruusun ritarikunnan ansiomerkkin. Tilan pienuuden takia piti keksiä muutakin työtä ja niinpä Reino rupesi urakoimaan sementtitiiliä. Näitä kattotiilejä hän teki yksin omassa verstaassa 15 vuoden ajan. Työtä tekevällä sai rahaa. "Ei ollut silloin sosiaaliluukkua, mistä olisi saanut rahaa.", tuumaa

Reino.

Vuonna 1989 maaliskuussa aviopari muutti Inkereelle lähemmäksi kunnan keskustan palveluja. Reino jäi leskeksi vuonna 2002, kun vaimo kuoli. Sotamuistona Reino menetti toisen munuaisensa, kun oli rintamalla kylmettynyt. "Pärjäilen tällä yhdellä.", myhäilee Reino, jolla on myös sydämentahdistin. Tahdistimen patterin tila tarkistettiin juuri ja virtaa on lääkärin mukaan vielä yhdeksi vuodeksi. Lääkäri oli sanonut, että vaihdetaan sitten uusi patteri. Ensi vuoden toukokuussa Reino täyttää 100 vuotta. "Sisarukset ovat kuolleet, oma vaimo ja poikakin, mutta jospa joku kumminkin tulisi.", ajattelee Reino. Juhlat pidetään tietysti Lamminniemen Hyvinvointikeskuksessa, joka on ollut Reinon koti jo kolmen vuoden ajan.

Mikä on pitkän iän salaisuus? Reino myhäilee. "Kova työ varmaan vahvisti. Pianohaitaria tuli opeteltua soittamaan korvakuulolta ja runoja kirjoittelen aikani kuluksi. Pysy aivot virkeinä ja dementia loittolla. Onpa niitä runoja julkaistu Salon Seudun Sanomissakin." Reinolla on positiivinen elämänsä asenne kuten kaikilla sotiemme sankareilla. "Mikäs tässä on ollessa.", kertoo tyytyväinen Reino. "On ruokaa, hoivaa ja oma huone minne vetäytyä yksikseen, kun siltä tuntuu.

Aika kuluu rattoisasti toisten kanssa tarinoidessa ja vanhoja asioita muistellessa. Olen onnellinen, kun pääsen kävelemään vaikkakin

Syntymämaani

Suomessa olen syntynyt.

Suomessa olen kasvanut.

Suomea olen rakentanut.

Olen kyntänyt ja kylvänyt.

Olen metsäpolkuja kulkenut, läpi metsän järvelle oikaissut.

Rannalla piiritansseja tanssinut, piiritanssilauluja laulanut.

Metsän eläimet ihmettelivät, kun iloinen joukko aamulla tuttua polkua asteli.

Näitä hetkiä ei takaisin saa, ne hetket saa pois unohtaa.

Olen maatani myös puolustanut, vieraan maan polkuja tallannut.

Viisi vuotta. Oliko suotta?

Mutta takaisin olen tullut.

Kaikki eivät tulleet.

Monet arkussa tulivat.

He kerran valan vanhoivat, itsestään kaiken antoivat.

Vanhus

Vanhus kävelyllä tiellä lumisella askel lyhyt jo vanhuksella.

Vanhus kääntyykin kotiin päin, parempi onkin näin.

Siinä vanhus jälkiä katselee, onpas lyhyitä askeleita.

Niitä vanhus hetken katseltuaan tunnisti ne omikseen.

rollaattorin avulla. Toisinaan kirjoittelen uusia runoja vihkoon. Olenpa elämäkerranikin runojen kera kirjoittanut jälkipolville. Haitaria en enää oikein jaksa soitella. Näin ne päivät kuluivat verkkaaisesti 100-vuotissyntymäpäivää odotellessa."





Koit kahes maas - sotalapsen männe tulle

Mie oon syntynyt enne sotti Karjala kannaksel Muolaas. Koirala kyläs myö asutti. Mei perrees ol lapsii seitsemä, sit viel äijä ja mummo ja isä veljii perreet. Usjamp talo siin lähel omas pihapiiris. Mei kot ol Kannila jõe rannal, jok lask kauniisee Kirkkojärvee. Kansakoulu siin ol lähel, sitä myö lapset saati käyvä kuka minkä verra eht ko sithä alko tää sota. Ryssä hyökkäs ja myö jouvutti evakkoo. Alastarol ast käyti ja sit vuue pääst määntii takasii Karjalaa.

Jatkosova aikan kaheksa vanhan miut lähetetti sotalapseks Ruotsii. Junal mäntii Tornio kautta Tukholmaa ja siit etelää päi, Skoonee ast. Lundi kaupungis olliit vastas. Meitä ol paljo, iso joukko pienii lapsii. Miu vuoro ko tul ni sellane pariskunta ko Linnea ja Hans Nilsson ottiit miut vastaa ja veivät luoksee maatilallee. Miust tul hei tyttö ko heil ei olt lapsii olt ensikää. Tät Linnea puk miut ain uuve uutukaisii vaatteihi ja rusetti pit hiuksis olla. Mie vissii oli häne rinsessa ko olin valkijapää ja sorja. Kyl miul ol hyvä siel vaik ens alkuu en osant ies hei kieltä. Syksyl mänin kyläkouluu. Hyö ostiit Monarki polkupyörän mil mie sinne sit ajelin. Aika nopiast opi ruotsi kiele ja siin samas unohi suome, oman äijikielein. Mie sain paljo hyvvi ystävii siel koulus. Nää käivät meil usjaa kyläs ja kyl ol lustii. Alkuu ol tietyst ikävä äitii ja issää ko hyö olliitt nii etteäl Suomes.

Mei koton siel maatilal ol paljo elukkoi, lehmii ja hevosii. Yks hevosist, sellane vanha tamma, nimeltää Stiina, ol minnuu varte. Se

Kuvat: Jouko Paijan arkisto



Kahdeksanvuotias suomalaistyttö sotalapseksi vieraaseen maahan



Ruotsissa oli rauhaa, turvaa ja vaurautta.

ko ol sellane lahijaluontone ja pienkokone lämmiverine, ni sil mie sit sain ratsastaa ympär tillaa. Yhe kerra erityisest muistan. Työmiehet tarvitsiit kärrit ja ne laitetti hevose valjaisii. Mie ajoi ne sin pellol ja ratsastin takasii. Tät hak kameran ja otti kuvan työstää musta kiiltävä hevose seläs.

Toisen vuoten tul miu sisko Helli minnuu katso-maa. Sit hää jäikii koko kesäks sinne mei luo. Kyl ol rattosaa ko sisko kans tehti kaikelaist mukavaa. Helli ol jo viistoist, mie kymmenä. Hää ol koulus lukent ruotsii ja silviisii myö ymmärretti toisijaa. Jälkeepäi mie oon muistelt mite minnuu ihmetytti sellane asja, et ko

ja setä olliitt pitäneet minnuu hyväst ja miul ol nii lokosa hei hotteissaa. Hyö tahtoi atoptoi ja miut lapsesee, mut mei isä kirjotti et se ei käy. Tai emmie tiä kuka sen ol kirjottant, joku vissii kääntänt isä kiele. No sit mie tuli sielt Suomee ja isä ol Turus vastas. Miul ei olt mittää käsitystä minkä näköne isä ol, katselin vaa jot kukaha se tuol seisovist miehist on. Viimiselää myö sit löyvetii toiseemme ja lähetti kottii Somerol. Siel ihmetteliit minnuu. Siskot ja veikot olliit iloissaa ja ihmeissää ko miul ol nii paljo tuomisii heil. Vähä kerrassaa totui takasii Suomee. Ensalkuu mänin Kangasal äijälää ja sielt käin Tampe-reel ruotsikielises koulus. Muistan ko haukkuit rysäks viel jonkii aikaa ko tiesiit et mie oon karjalaine. Sit ko opin suomekiele ni alko paremmin tulla toimee.

Pari vuue pääst mie mänin takasii Ruotsii. Tät ja setä halusii et tuun sinne uuvistaa. Olisiit hyö halunneet miut sinne jäämääkii. Melkei kaks vuotta män, käin rippikoulunkii siel. Mut kot-Suomes ol silviisii kuiteskii helpompaa ko isos porukas ei tarvint nii totella ja olla tarkast, emmie sinne sit ennää halunt jäähä. Tulin kottii ja jäin Suomee. Mut monta kertaa käin siel myöhemmi tätti ja settää kat-somas. Sit ko miul ol Eino ja myöhemmi pere, ni myö käyti yhes siel. Eino kans oikei lennetti hopiesiipisel Aerol Helsingist Malmö. Sit lapsii kans ajetti autol iha Skoonee ast. Siin sitä olkii ihmettä ko sielhä ol se vasemmapuoleine liikenne.



15-vuotias Raili Kostian-der pääsi ripille Harlösan kirkossa

hää osas lukkee suomee ja mie en. Sitä mie sillo kovast ihmettelin.

Sit tul kottii palluu ettee ja se ol ankara paikka. Tät



Somerniemi-Seura ry

Tapahtumakalenteri 2016

- | | |
|---|---|
| 9.2. Johtokunnan järjestäytymiskokous Metsolassa. | 17.7. Torikirkko, kahvit tarjoili Somerniemen Martat. |
| 25.2. Toritoimikunnan kokous
Lea ja Torsti Hellstedthin luona. | 23.7. Toripäivä, hattupäivä. |
| 13.3. Johtokunnan kokous Metsolassa. | 29.7. Iltamat Somerniemellä -tapahtuma Ämyrillä. |
| 13.3. Somerniemi-Seuran kevätkokous. | 30.7. Toripäivä. |
| 24.4. Iltamat Somerniemellä suunnittelupalaveri. | 6.8. Toripäivä. |
| 29.5. Iltamat Somerniemellä suunnittelupalaveri. | 13.8. Toripäivä. |
| 21.5. Siivoustalkoot Kesätorilla. | 14.8. Torikirkko, kahvit tarjoili Somerniemen Martat. |
| 28.5. Torin avaus. | 14.8. Salkolan kyläyhdistyksen juhla Kylärannassa. |
| 4.6. Toripäivä. | 27.8. Torin päätös. |
| 11.6. Toripäivä, torineuvokseksi Mariette Viljanen. | 15.9. Metsolan kattoremontti käynnistyy. |
| 18.6. Torilla Salkola-päivä. | 22.9. Johtokunnan kokous Metsolassa. |
| 23.6. juhannustori torstaina. | 20.11. Syyskokous Metsolassa. |
| 9.7. Toripäivä. | 10.12. Joulutori |
| 16.7. Toripäivä. | 31.12. Uuden vuoden kokko ja ilotulitus Kesätorilla. |

Manu Kärki



Torineuvos vaihtui kesätorilla 11. kesäkuuta. Heikki Paakkanen luovutti torineuvoksen vitjat ja tehtävät Mariette Viljalle.



Somerniemi-Seura ry -toimintakertomus 2016

Yleistä yhdistyksen toiminnasta

Vuosi 2016 on seuran 41. toimintavuosi. Vuosi kului melko perinteisin menoin.

Hallitus

Vuoden 2016 johtokuntaan kuuluvat Raija Hirvikorpi, Piiti Järvenpää, Anja Kaase, Marjukka Malkki, Virpi Eloranta, Irja Mäkinen, Anne Pentikäinen ja Esko Vuorinen. Puheenjohtajana on toiminut Anne Pentikäinen ja sihteerinä Anja Kaase. Varapuheenjohtajana on ollut Virpi Eloranta ja rahastonhoitajana Markku Voitto. Toiminnantarkastajina ovat toimineet Teuvo Aaltonen ja Pentti Manner.

Jäsenet ja tiedottaminen

Vuoden 2016 alussa jäseniä oli 95. Jäsenmäärän kasvu yhdeksällä henkilöllä ylitti vuosittaisen 5 %:n kasvutavoitteemme. Jäsenille lähetettiin jäsenkirjeet ennen kevät- ja syyskokousta. Uutena tiedotuskanavana on Somerniemi-Seuran Facebook-sivut. Seuran Facebook-vastaavana toimii Virpi Eloranta. Kotisivujen kautta tapahtuvaa tiedottamista ja viestintää pyritään edelleen kehittämään.

Manu Kärki



Hattupäivän parhaan hatun palkinnon saivat Katja Äijälä ja Minea Östman.

Kokoukset

Somerniemi-Seuran kevätkokous pidettiin 13.3. Kesätorin Metsolassa, ja esillä olivat sääntömääräiset asiat. Kokouksessa käsiteltiin edellisen vuoden toimintakertomus ja tilinpäätös, johtokunnalle myönnettiin tili- ja vastuuvapaus. Manu Kärki valittiin Seuran edustajaksi Suomen Kotiseutuliiton vuosikokoukseen. Syyskokous pidettiin 20.11. Kesätorin Metsolassa. Elina Tuomari-la Paimionjoki-yhdistyksestä oli vierailijana kokouksessa, ja hän kertoi Paimion vesistön alueen EU-hankkeista, joihin liittyy mm. ohjattuja pyöräretkiä ja muita alueen asukkaita aktivoivia tapahtumia.

Johtokunta on kokoontunut tarpeen mukaan.

Seuran järjestämät tilaisuudet

Vuosi 2016 oli Somerniemen Kesätorin 29:s toimintavuosi ja juhlavuosi. Tori täytti 30 vuotta. Kesätorin 21.5 pidentyissä talkoissa oli mukana noin 20 henkilöä. Kesätori avattiin 28.5. ja viimeinen toripäivä oli 27.8.2016. Torikirkko järjestettiin tänä kesänä kaksi kertaa, kahvituksesta vastasivat jälleen Somerniemen Martat.

Salkolan kyläyhdistys täytti 20 vuotta ja sen tiimoilta torilla vietettiin 18.6. Salkola-päivää. Torineuvokseksi valittiin Mariette Viljanen. Vankkumattomana koiraharrastajana hän toi torille uutta toimintaa, koiraparkin. Yhteistyössä Someron 4H-kerholaisten kanssa käynnistyi torilla koiraparkki, jonne torillakävijät voivat jättää koiransa torivierailun ajaksi pientä korvausta vastaan. Kokeilu onnistui hyvin ja siitä on tullut hyvää palautetta. Toimintaa päätettiin jatkaa ensi kesänä. Kesätoril-

la oli vierailjoita kesän aikana noin 45000.

Vuoden päättymistä juhlistetaan uudenvuoden kokolla ja komealla ilotulituksella, tilaisuudessa puhuu torineuvos Mariette Viljanen.

Somerniemen yhdistykset yhdistivät voimansa ja 29.7.2016 järjestettiin Ilta-mat Somerniemellä. Ohjelmassa oli mm. Manu Kärjen juhlapuhe, Somerniemen musiikkiteatterin lauluesitys, Ämyrin perinteinen ruletti ja arpajaiset. Pääsymaksuun sisältyi pientä purtavaa. Tilaisuus oli kaikin puolin onnistunut ja myös sää suosi meitä. Tilaisuuteen osallistui yli 200 henkilöä. Järjestelyissä olivat mukana Somerniemen Veikot, Somerniemen VPK, Somerniemen Martat, MTK Somerniemi ja Somerniemi-Seura.

Muu toiminta

Pikkujoulut vietetään 2.12. Humppilassa. Somerniemi-Seuran jäsenten lisäksi tervetulleita ovat olleet muutkin somerniemenläiset ja somerolaiset.

Manu Kärki



Kesätorin Metsola sai syksyllä uuden peltikaton ja uudet keittiönkaapit.

Manu Kärki



Somerniemen joulutori lauantaina 10.12.2016 kello 9-13. Uuden vuoden kokko ja ilotulitus kesätorilla 31.12.2016 kello 22.



Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2016

- | | |
|--|--|
| <p>20.3. Somero-Seura ry:n kevätkokous uimahallin Loiskeen kokoustilassa</p> <p>13.4. Somero-Seuran uutiskirje 1/2016 sekä jäsenkirje</p> <p>17.5. Somero-Seuran uutiskirje 2/2016</p> <p>21.5. Torppamuseolla Someron naiskuoron kahvila. Museoehtoossa Kalle Pirttilä kertoi Kultelan kylän historiasta ja Eeva Vuorinen prinsessa Bernadotten somerolaisista sukujuurista</p> <p>21.5.–29.5. Torppamuseo avaa ovensa nostalgiaviikolla</p> <p>22.5. Pitäjän makasiinit avoinna</p> <p>24.5. Malkapuutalkoot Torppamuseolla</p> <p>30.5.–31.5. ja 2.6. koululaisia ja päiväkotilapsia Torppamuseolla</p> | <p>19.6. Pienryhmän tutustuminen Sauhutupaan</p> <p>1.7.–17.7. Tietokone kautta aikojen -näyttely Kiiruun tilalla</p> <p>2.7.–17.7. Arkistojen kätöistä -näyttely Torppamuseolla</p> <p>4.7. Somero-Seuran uutiskirje 3/2016</p> <p>12.7. Hermannina heinään -tapahtuma Torppamuseolla</p> <p>13.8. Kultelan Savenvalajamuseon 40-vuotisjuhlat</p> <p>21.8. Torppamuseo 60-vuotisjuhlat</p> <p>16.11. Somero-Seuran syyskokous</p> <p>26.11. Someron Joulu -lehti ilmestyi</p> |
|--|--|

Somero-Seura ry Toiminnallinen vuosi 2016

Seuran hallinto

Somero-Seura ry:n johtokunnassa olivat vuonna 2016 Kalle Alhoranta, Arja Fonsell, Marika Haapala, Juha Heikkilä, Tiina Jankama, Sauli Kaipainen, Ahti Kukkonen, Olli Nuotio, Petri Siviranta, Soili Suominen-Hurme, Kimmo Talikka, Marja-Leena Vikman ja Eeva Vuorinen.

Puheenjohtajana toimi Petri Siviranta ja varapuheenjohtajana Olli Nuotio, teknisenä sihteerinä Arja Fonsell, käytännön sihteerinä Marika Haapala ja rahastonhoitajana Marja-Leena Vikman. Jäsenre-



Kuvat: Juha Heikkilä

kisterin ylläpidosta vastasi Soili Suominen-Hurme. Seuran kirjanpitoa hoiti tilitoimisto Rantalainen Oy. Somero-Seuralla on jäseniä 135.

Someron museot

Torppamuseosta huolehtivat museomännät Marika Haapala ja Eeva Vuorinen. Torppamuseon vihkiäisistä tuli kuluneeksi 60 vuotta ja juhluvuoden kunniaksi museon päärakennus sisustettiin 1950-luvun nostalgiseen

asuun. Samalla osallistuttiin Somerolla järjestettyyn Nostalgiaviikkoon toukokuussa. Someron Naiskuoro järjesti torpassa pop up -kahvilan ja museoehtoossa kuultiin kaksi esitelmää, toinen Kultelasta ja toinen prinsessa Bernadotten somerolaisista sukujuurista.

Suviheinäviikkojen ajan museolla oli näyttely Arkistojen kätöistä. Esillä oli muun muassa Lahden kartanon vellikello, jota myös soitettiin museon 60-vuotisjuhlissa järjestetyn san-

ajumalanpalveluksen aluksi. Juhlapäivänä museon historiaa ja rakennuksia esiteltiin puhein ja opastuksin (ks. sivu 52). Tarjoilun juhlassa hoitivat Svenssonin naiset.

Torppamuseolla järjestettiin kesän aikana siivoustalkoita ja ahkerat talkooporukat saivat hienoa jälkeä aikaan. Rakennusten ja pihalle alueen kunnostus jatkuu vielä ensi vuonna. Kattojen malkapuita tehtiin talkoilla, ja pari kattoja kunnostettiin.

Lasten museopäivinä pihalla leikittiin perinneleikkejä ja sisällä torpassa kuultiin talon historiasta. Torpassa järjestettiin kesän aikana pari yksityistilaisuutta ja linja-autoryhmiäkin kävi tutustumassa alueeseen. Heinäkuussa niitettiin heinä Hermannin päivänä.

Kultelan savenvalajamuseon vihkiäisistä tuli ku-

Jatkuu sivulla 82

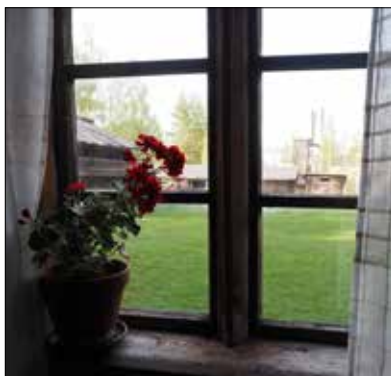


luneeksi 40 vuotta. Keskällä museo siivottiin ja tehtiin hieman kunnostustöitä. Voitto Ollonqvist opasti seuran väkeä parin tunnin kurssilla Savesta kupiksi ja oli mukana siivous- ja kunnostustöissä. Museon juhlia vietettiin 13. elokuuta (ks. sivu 50). Juhlia ennen Voitto Ollonqvist ja Timo Kinnunen suoristivat Kalle Männistön hautakiven ja Somero-Seura vei haudalle kukkia.

Muuta toimintaa

Keväällä Somero-Seuralle laadittiin viestintäsuunnitelma ja seuran logo uudistettiin. Seuran verkkosivuja ja sosiaalisen median kanavia päivitettiin aktiivisesti ja lanseerattiin sähköinen uutiskirje.

Kiiruun tilalla järjestettiin Tietokone kautta aikojen -näyttely, jonka kokosivat Ahti Kukkonen ja Kari Järvinen (ks. sivu 12).



SOMERO-SEURA



SOMERNIEMI-SEURA ry

Somero-Seura ja Somerniemi-Seura kiittävät yhteistyökumppaneitaan ja talkoolaisia sekä toiminnassa ja yhteisissä tapahtumissa vuoden 2016 aikana mukana olleita ihmisiä.

Vuosi on ollut menestyksenkäs ja tapahtumia täynnä, siitä suuret ja nöyrät kiitokset kuuluvat kaikille kanssakulkijoille.

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2017 Someron Jouluun pyydetään lähettämään viimeistään

elokuun loppuun mennessä osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com.

Postitse osoite on Someron Joulu c/o Marika Haapala, Takalantie 6, 31400 Somero. Oikeudet muutoksiin pidätetään.



**Someron torppamuseo kiittää
kuluneesta vuodesta.**

**Tervetuloa taas ensi kesänä
nauttimaan tunnelmasta ja
tervehtimään museon väkeä!**

Hyvää Joulua!



Tavallista Parempi Ruokakauppa